



# DAVVEHIEIBMA – POHJATUULI – NORTH WIND

DUODJI – SÁMI DUOJIS HÁBMEMII -PROŠEAKTA  
DUODJI – SAAMENKÄSITYÖSTÄ MUOTOILUUN -HANKE  
DUODJI – FROM SAMI HANDICRAFT TO DESIGN -PROJECT

PETRI KIVELÄ (TOIM.)

# DAVVEHIEIBMA – POHJATUULI – NORTH WIND

DUODJI – SÁMI DUOJIS HÁBMEMII -PROŠEAKTA

DUODJI – SAAMENKÄSITYÖSTÄ MUOTOILUUN -HANKE

DUODJI – FROM SAMI HANDICRAFT TO DESIGN -PROJECT

## **Teaksta | Teksti | Text:**

Petri Kivelä, Sigga-Marja Magga, Samuel Valkeapää

## **Doaimmahus | Toimitus | Editor:**

Petri Kivelä Duodji - saamenkäsityöstä muotoiluun koulutushanke (ESR)

Lapin yliopisto, Taiteiden tiedekunta, Tekstiili- ja vaatetusalan laitos

## **Jorgalusat | Käännökset | Translations:**

Luobbal-Sulo | Sulo Aikio (suomagiella - davvisámegiella | suomi – pohjoissaame | Finnish – North Sámi)

Delingua Oy (suomagiella - eangalasgiella | suomi – englanti | Finnish - English)

## **Olggaldas hápmi | Ulkoasu | Lay-out:**

Tikkanen Workshop / Hannu Tikkanen

## **Bearpma govat | Kannen valokuvat | Cover photographs:**

Samuel Valkeapää, Anniina Turunen

## **Prentenbáiki | Painopaikka | Printed in:**

Kalevaprint Oy, Oulu 2007

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja

Sarja D. Opintojulkaisuja 12

ISBN 978-952-484-176-4 (painettu)

ISBN 978-952-484-177-1 (pdf)



## 9 Ovdasánit

Esipuhe

Foreword

## 15 Oahppoolisvuohta

**Koulutuskokonaisuus**

**Study Programme**

Láidehus 16

Johdanto 16

Introduction 16

Proševtta johtuividjan 17

Projektin käynnistäminen 17

Project Initiation 17

Ollisvuođa plánen 19

Koulutuskokonaisuuden suunnittelu 19

Planning the Study Programme 19

Sámi duojis hábmemei–oahpahuš (25 oč) 23

Saamenkäsityöstä muotoiluun –koulutus (25op) 23

Study Programme “from Sami handicraft to design” (25 cr) 23

Ollašuvvama suokkardeapmi 31

Tulokset 31

Results 31

Ovddidanevttohusat 43

Kehittämisehdotukset 43

Suggestions for Development 43

## 48 Hábmema perspektiiva duodjái

**Muotoilun näkökulma duodjiin**

**Duodji from the Design Point of View**

Proševtta meroštallan ohcamušas 49

Hankkeen määrittely hakemuksessa 49

Definition of the Project in the Application 49

Duodji – sámi duojis hábmemii-prošeakta	53
Duodji – saamenkäsityöstä muotoiluun -hanke	53
Project Duodji – from Sami handicrafts to design	53
Oahpahusa plánen Lappi universitehta dáidagiid diedagotti perspektiivvas	54
Opetuksen suunnittelu Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan näkökulmasta	54
Course Planning from the Point of View of the Faculty of Arts and Design of the University of Lapland	54
Hábmema noahkun	60
Muotoilun ennakointi	60
Forecasting Design Trends	60
Hábmen- ja buvttaovddidanproseassa: Industriála hábmen	63
Muotoilu- ja tuotekehitysprosessi: Teollinen muotoilu	63
Design and Product Development Process: Industrial Design	63
Mii lea duodji?	66
Mitä on duodji?	66
What is Duodji?	66
Garra gilvu dingadulvvis	68
Kovaa kilpailua esinetulvassa	68
Fierce Competition in the Flood of Items	68
Moderna hábmen ja duodji	71
Moderni muotoilu ja duodji	70
Modern Design and Duodji	70
Arctic Design: Davvihábmen	72
Arctic Design: Pohjoinen muotoilu	72
Arctic Design: Northern Design	72
Dáláshábmema ja duoji ovttasteapmi: Ideat	76
Nykymuotoilun ja duodjin yhdistelmä: Ideoita	74
Combination of Modern Design and Duodji: Ideas	74
Gáldut	85
Lähteet	85
Reference Material	85

## **86 Arctic Design – kultuvrralohkandáidu vihkkedallamis**

### **Arctic Design – kulttuurinlukutaito puntarissa**

### **Arctic Design – Evaluating Cultural Literacy**

Láidehus 87

Johdanto 87

Introduction 87

Kulturmáhtu, duoji ja Arctic Designa oktavuodát 90

Kulttuuriosaamisen, duodjin ja Arctic Designin yhteydet 90

Connections between Cultural Competence, Duodji and Arctic Design 90

Sámij áhpadusguovdásj – Samernas utbildningscentrum 94

Sámij áhpadusguovdásj – Samernas utbildningscentrum 94

Sámij áhpadusguovdásj – Samernas utbildningscentrum 94

Duodjeoahpahusa erenomáš bealit 95

Duodjiopetuksen erityispiirteitä 95

Special Features of Duodji Instruction 96

Duodjeoahpahus ja hábmen 101

Duodjiopetus ja muotoilu 101

Duodji Instruction and Design 101

Hábmema sápmelaš elemeanttat, Samisk Design 106

Muotoilun saamelaiset elementit, Samisk Design 105

The Sami Elements of Design, Samisk Design 106

Arctic Designa vejolašvuodát 114

Arctic Designin mahdollisuudet 114

The Possibilities for Arctic Design 114

Gáldut 117

Lähteet 117

Reference Material 117



# OVDAŠÁNIT

## ESIPUHE

### FOREWORD

PETRI KIVELÄ

Sápmelaččaid iešráđđenguovlu dárbbáša oahpahuvvon olbmuid sierralágan bargguide. Dehaleamos barggut ležžet aiddo iešráđdemii gullevaš gažaldagat ja kultuvrra bajásdoallan eallinnávccalažžan. Duodji doalah ja ovddida sámi kultuvrra. Dat geavaha mearkkašahtti mearis boazoávdnasiid ja eará luonddumateriálah. Duodji ii gávdno almmá bohcco ja boazoealáhusaid haga.

Dáin vuolggasajiin mii leat dán prošeavttas plánen allaskuvladássái lassefágaollisvuoda, mii laktása sámi duodjái. Prošeavtta aitosaš riegádanáigin sáhtta dadjat giđđadálvvi 2005, goas álgga sápmelašvuhtii vuodđduvvon allaskuvladutkosa plánemis bođii

Saamelaisten itsehallintoalue tarvitsee koulutettua väkeä erilaisiin tehtäviin. Tärkeimpiä tehtäviä lienevät juuri itsehallintoon liittyvät kysymykset sekä kulttuurin ylläpitäminen elinvoimaisena. Saamenkäsityö eli duodji pitää yllä ja kehittää saamelaista kulttuuria. Se käyttää merkittävästi pororaaka-aineita sekä muita luonnonmateriaaleja. Duodjia ei ole olemassa ilman poroa ja poroelinkeinoja.

Näistä lähtökohdista olemme tässä hankkeessa suunnitelleet saamenkäsityöhön liittyvän sivuainekonaisuuden korkeakoulutasolle. Hankkeen varsinainen synty voidaan ajoittaa kevättälvelle 2005, jolloin aloite saamelaisuuteen perustuvan korkeakoulututkimnon

The Sami self-governing territory needs trained people for different tasks. Some of the most important tasks might be maintaining the culture alive and those related to self-government. Sami handicraft, i.e. duodji, maintains and develops the Sami culture. Furthermore, it uses significant amounts of reindeer raw materials and other natural materials. There is no duodji without reindeers and reindeer industry.

From these starting points, we have planned in this project a subsidiary subject study programme for University level related to Sami handicraft. The actual origin of the project can be dated to the late winter of 2005, when the initiative

Sámi oahpahušguovddážiis (SOG). Sii váldde oktavuodda sihke Lappi ja Oulu universitehtii iskkadeami dihte vejolašvuodda ovttasbargui. Universitehtain ledje leamaš jo ovdalis ovttasbargu ja iskkadeamiit SOG:ain jagiid mielde. Jo vuosttas deaivvademiin SOG ja LaU gaskkas gávnnavuvui, ahte ovdal albma stuorra lávkki dutkosii doalvu ollislaš oahpahuša plánemii ja ollašuhttimii galggašii plánat unnitlágan pilohttaprošeavtta. Álgomuttu bargobajilčállagat ledje: sámi duodji ja kultuvra, sámi duodji ja dáidaga oahpahuš. Go plánen ovdánii, de LaU:s atnegohete bargobajilčállaga: sámi duojsi hábmemii. SOG gal hupmagodii duodji-váldofágas. Šihtojuvvui, ahte plánejuvvo 25 oahppočuoggá lassefágaollisvuolta Lappi universitehtii namalassii dáiddaindustriála perspektiivvas. Dat lihkostuvai lunddolepmosit nu, ahte LaU dáidagiid diedagotti hábmensurggiid máhttu ovtastuvvo duodjai. Prošeavttas hálidedje atnit ávkin goappáge oahppolágádusa nanusvuodaid, ja danin kulturoahput váldojuvvošedje Oulu universitehta Giellagas-instituhtas, gos lei máhttu ja gursa gárvvisin.

Ulbmilin lei ee. suorggi allaoahpahuša vuoddeapmi, sámi duojsi ealáskahttin, guovllu ovddideap-

suunnittelusta tuli Saamelaisalu-  
een Koulutuskeskuksesta (SAKK).  
He ottivat yhteyttä sekä Lapin että  
Oulun yliopistoihin tunnustellak-  
seen mahdollisuutta yhteistyöhön.  
Yliopistoilla oli ollut jo aikaisempaa  
yhteistyötä ja tunnusteluja SAKK:n  
kanssa vuosien varrella. Jo ensim-  
mäisissä tapaamisissa SAKK:n ja  
LaY:n välillä todettiin, että ennen  
varsinaista isoa askelta kokonaisen  
tutkintoon johtavan koulutuksen  
suunnitteluun ja toteuttamiseen  
olisi suunniteltava pienimuotoi-  
sempi pilottihanke. Alkuvaiheen  
työotsikkoja olivat: saamenkäsi-  
työ- ja kulttuuri, saamenkäsit-  
yön ja -taiteen koulutus. Suunnitte-  
lun edetessä LaY:ssa alettiin käyt-  
tää työotsikkoa: saamenkäsit-  
työmuotoiluun. SAKK tosin alkoi  
puhua duodji-pääaineesta. Pää-  
tettiin suunnitella 25 opintopis-  
teen sivuainekokonaisuus Lapin  
yliopistoon nimenomaan taidete-  
ollisesta näkökulmasta. Se onnistui  
luontevimmin yhdistämällä Lay:n  
taiteiden tiedekunnan muotoilu-  
alojen osaaminen saamenkäsit-  
työhön eli duodjiin. Hankkeessa ha-  
luttiin käyttää hyväksi molempien  
oppilaitosten vahvuuksia, ja siksi  
kulttuuriopinnot otettaisiin Oulun  
yliopiston Giellagas-instituutista,  
jossa oli osaaminen ja kurssi val-  
miina.

for the planning of a University de-  
gree based on Sami culture came  
from the Saami Education Institute  
(SEI). They contacted both the Uni-  
versity of Lapland and the Universi-  
ty of Oulu to explore the possibili-  
ty of collaboration. The Universities  
had previously collaborated with  
SEI over the years. Already in the  
first meeting between SEI and the  
University of Lapland, it was stated  
that, before making the actual big  
step towards planning and imple-  
menting an entire study program-  
me leading to a degree, it would  
be better to start with a smaller-  
scale pilot project. During the ini-  
tial stage, some of the headlines  
of the job were: "Sami handicraft  
and culture" and "Sami handicraft  
and art training". As planning prog-  
ressed, the University of Lapland  
started to use the headline "from  
Sami handicraft to design". On  
the other hand, SEI started to talk  
about the main subject "duodji". In  
the end, it was decided to plan a  
subsidiary subject study program-  
me (25 credits) for the University of  
Lapland from the point of view of  
applied arts. The best solution was  
to connect the expertise on design  
of the Faculty of Arts of the Uni-  
versity of Lapland to Sami handi-  
craft, i.e. duodji. In the project we  
wanted to exploit the strengths of



mi dahjege universitehta goalmát doaimma fuolaheapmi ja davvihábmennan-dimenšuvnna nanne viidáseabbotge (bargonamma manjelis: Arctic Design). Gávnaheimet maiddá, ahte hábmejeaddji oahpahusa váldán olbmot sáhttet ovddidit duoji ja maiddá davvihábmema eará ealáhusaid ja ahte sápmelaččaid iešlágáš hápmegielas lea juoga, maid addit dálá hábmemii. Sámi duoji sáhttá ovddidit moderna guvlui. Árbevirolaš oaidninvuohki duodjái seailu dattetge SOG:s: bajásoallan ja oahpaheapmi lea ain dehálaš. Duojsii leat ovddit akademalaš tradišuvdna namalassii dáiddaindustriála perspektiivvas, mii lei prošeavtta stuorimus pláneháštalus. Aitosá oahpahus lei sihke Anáris ja Roavvenjárggas. Gursat, mat lágiduvvojedje eanaš vahkuoahpaine, váldojedje maiddá videoi. Lassefágaollisvuodá váldoasis, duodjeleairras, ledje bagadeaddjin oktanaga njeallje oahpaheaddji, sihke duodječeahpit ja hábmejeaddjit.

Dát čilgehus muitala lassefágaollisvuodá plánemis ja ollašuhttimis beannot jagi áigge, ja dát lea gárvvistuvvon golmma prošeaktabargi ovttasbargun. Čilgehusa dahkamii oassálaste fid-

Tavoitteena oli mm. alan korkeakoulutuksen luominen, saamenkäsityön elvyttäminen, alueen kehittäminen, eli yliopiston kolmannen tehtävän hoitaminen sekä pohjoisen muotoilu-ullottuvuuden vahvistaminen yleisemminkin (myöhempi työnimi: Arctic Design). Totesimme myös, että muotoilijan koulutuksen saaneet ihmiset voivat kehittää saamenkäsityötä ja myös muita pohjoisen muotoilun elinkeinoja, ja että saamelaisen omaleimaisella muotokielellä on annettavaa nykymuotoilulle. Saamenkäsityötä voidaan kehittää moderniin suuntaan. Perinteinen näkökulma duodjiin säilyy silti SAKK:lla: ylläpitäminen ja kouluttaminen on edelleen tärkeää. Saamenkäsityöstä ei ole aikaisempaa akateemista traditiota nimenomaan taideteollisesta näkökulmasta, mikä oli hankkeen suurin suunnitteluhaaste. Varsinaista opetusta oli sekä Inarissa että Rovaniemellä. Pääosin viikonloppuisin järjestetyt kurssit myös videoitiin. Sivuainekokoaisuuden pääjaksolla, duodji-leirillä, oli ohjaajina yhtä aikaa neljä opettajaa, sekä käsityömestareita että muotoilijoita.

Tämä selvitys kertoo sivuainekokoaisuuden suunnittelusta ja toteuttamisesta puolentoista vuoden

both universities. Therefore, the cultural studies were planned to be taken from the Giellagas Institute of the University of Oulu, which already had both know-how and courses.

Some of the goals were, for example, the creation of a university study programme in the field, the revitalisation of Sami handicraft and the development of the region, i.e. the management of the third task of the university and the expansion of design in the North in an even more universal way (later working title: arctic design). In addition, we also stated that the people who received an education in design can develop Sami handicraft and other sources of livelihood related to Northern design, and that the peculiar design principles of the Sami people have a lot to give to today's design. Sami handicraft can be developed in a modern direction. However, the traditional point of view of duodji is still preserved at SEI: maintenance and education are still important. There is no previous academic tradition of Sami handicraft especially from the point of view of industrial arts, which was the biggest challenge during the planning phase of the project. There was actual teaching in both Inari

nu prošeaktahoavda Petri Kivelä Lappi universitehtas, prošeavtta oahpahušplánejeaddji Samuel Valkeapää Sámi oahpahušguovddázis ja dutki Sigga-Marja Magga Oulu universitehta Giellagas-instituhtas. Bargguid juohkin čielggadusas meroštallui čuovvovaččat:

Petri Kivelä, fidnu prošeaktahoavda, LaU: Su oassesuorgi čielggadusas laktása Lappi universitehta, hábmema ja oahpahuš plánema perspektiivii. Oahpu beales industriála hábmejeaddji, Dám/TaM LaU 1997. Son lea studeren maiddái Kuopio hábmenakademiijas hábmema ja doaibman ee. industriála hábmejeaddji bargguin sierranas doaimmahagain miehtá Suoma. Lappi universitehtas su doaimmaide leat gullan ee. professurat MIND-magisttarprográmmas ja industriála hábmema lágadusas.

Samuel Valkeapää, prošeavtta oahpahušplánejeaddji, SOG: Su perspektiiva čielggadusas lea sápmelaš. Su oasis čilgejuvvojit maiddái oahpposisdoaluid ja gursaid gárvvisteapmi, oahpaheaddjiid rekryteren, prošeaktarutiinnat ja vejolaš ovddidandárbbut. Sámol lea Lahti hábmeninstituhtas gárvvistuvvan gollerávdi ja doaibman SOG eaktimetálla lektorin jagis 1996. Son lea eamisápmelaš.

ajalta ja se laadittu kolmen projektityöntekijän yhteistyönä. Selvityksen tekemiseen osallistuivat hankkeen projektipäällikkö Petri Kivelä Lapin yliopistosta, hankkeen koulutussuunnittelija Samuel Valkeapää Saamelaisalueen Koulutuskeskuksesta ja tutkija Sigga-Marja Magga Oulun yliopiston Giellagas-instituutista. Työtehtävien jako selvityksessä määriteltiin seuraavasti:

Petri Kivelä, hankkeen projektipäällikkö, LaY: Hänen osa-alueensa selvityksessä liittyy Lapin yliopiston, muotoilun ja opetuksen suunnittelun näkökulmaan. Koulutukseltaan teollinen muotoilija, TaM LaY 1997. Hän on opiskellut myös Kuopion muotoiluakatemiassa muotoilua ja toiminut mm. teollisen muotoilijan tehtävissä eri toimistoissa ympäri Suomea. Lapin yliopistossa hänen toimiinsa on kuuluneet mm. professorit MIND-maisteriohjelmassa ja teollisen muotoilun laitoksella.

Samuel Valkeapää, hankkeen koulutussuunnittelija, SAKK: Hänen näkökulmansa selvityksessä on Saamelainen. Hänen osiossa selvitetään myös oppisisältöjen ja kurssien laatiminen, opettajien rekrytointi, hankerutiinit sekä mahdolliset kehittämistarpeet. Samuel on Lahden muotoiluinstituutista valmistunut kultaseppä ja toiminut

and Rovaniemi. The courses, mainly organised during the weekend, were also videotaped. At the duodji camp, which was the main part of the subsidiary study programme, there were four teachers at the same time, both handicraft masters and designers.

This report is the result of the collaboration between three people involved in the project and explains how the subsidiary subject study programme was planned and implemented during the past one and a half years. The persons who contributed to the present report are: Project Manager Petri Kivelä from the University of Lapland, Training Coordinator Samuel Valkeapää from the Saami Education Institute, and Researcher Sigga-Marja Magga from the Giellagas Institute of the University of Oulu. The tasks were subdivided as follows:

Petri Kivelä, Project Manager, University of Lapland: His part in the report is related to the University of Lapland, design and course planning. He graduated as an industrial designer from the University of Lapland in 1997 (Master of Arts). He also studied design at Kuopio Design Academy and worked as an industrial designer in

Sigga-Marja Magga, prošeavtta oá-dutki: Su perspektiiva lea kultuvrralaš ja duodjedieđalaš. Son maiddái analysere duodjeoahpahusa Ruota Johkamohkis. Sigga-Marja lea studeren sámi duodji Johkamohkis, válmmaštuvvan tekstiilasuorggi artemoman (Åbo Hemslöjds lärarinstitut 1996) ja lohka aiddo dál sáme kultuvrra oahpuid (Oulu universitehta). Son lea eamásápmelaš.

Duodji - sámi duojis hábmemii- oahpahušprošeakta lei bálggesčuolli duodjesuorggis. Ovdal sáme kultuvrii vuodđuduvvan allaskuvladási oahpahuš lea fálljuvvo lagamustá kultuvrra deatuhemiin. Suomas diekkár kultuvruvuoruhuvvo oahpahuš lea addojuvvo ovdamearkka dihte Oulu universitehta Giellagas-instituhtas ja muhtin veardde Helssega universitehtas. Sámi perspektiivvas dehálaš suorgi duodji fidne dál vuosttas guoskkahusa universitehtii ja iskkada dan, mainna lágiin dákkár oahpahuš berrešii maŋnelis ovddidit. Danin go lea plánejuvvo, ahte oahpahuš integraluvva Lappi universitehta dáidagiid dieđagoddái, de mielde leat oahpahušplánaid sisdollui gullevaš moderna hábmema vuogádagat. Sávvamis mii áiggi ala fidnet rah-

SAKK:n jalometallin lehtorina vuodesta 1996. Hän on syntyperäinen saamelainen.

Sigga-Marja Magga, hankkeen oahpahuš: Hänen näkökulmansa on kulttuurilähtöinen ja käsityötieteellinen. Hän myös analysoi duodjikuulutusta Ruotsin Jokkmokkissa. Sigga-Marja on opiskellut saamenkäsityötä Jokkmokkissa, valmistunut tekstiilialan artemoksi (Åbo Hemslöjds lärarinstitut 1996) ja opiskelee parhaillaan saamelaisen kulttuurin opintoja (Oulun yliopisto). Hän on syntyperäinen saamelainen.

Duodji - saamenkäsityöstä muotoiluun -koulutushanke oli päänaavaaja käsityöalalla. Aikaisemmin saamelaiskulttuuriin pohjautuvaa korkeakoulutasoista koulutusta on tarjottu lähinnä kulttuuripainotteisesti. Suomessa kyseistä kulttuuripainotteista koulutusta on annettu esimerkiksi Oulun yliopiston Giellagas-instituutissa ja jonkin verran Helsingin yliopistossa. Saamelaisnäkökulmasta tärkeä ala duodji saa nyt ensimmäisen kosketuksen yliopistoon ja tunnustelee sitä, millä tavoin tällaista koulutusta olisi myöhemmin kehitettävä. Koska koulutuksen on suunniteltu integroituvan Lapin yliopiston taiteiden tiedekuntaan, mukana on opetus-

different offices around Finland. Among his appointments at the University of Lapland were the professorships within the MIND Master Programme and at the Department of Industrial Design.

Samuel Valkeapää, Training Coordinator, SEI: His point of view in the report is typically Sami. His part provides information on the preparation of contents and courses, the recruitment of teachers, the routines of the project, and the possible needs for development. Samuel graduated as a goldsmith from Lahti Design Institute and has worked as a noble metal lecturer at SEI since 1996. He is a native Sami.

Sigga-Marja Magga, Researcher: Her point of view is based on culture and handicraft science. She also analyses how duodji is taught in Jokkmokk in Sweden. Sigga-Marja has studied Sami handicraft in Jokkmokk and graduated as a Bachelor of Arts (textile field) from Åbo Hemslöjds lärarinstitut in 1996. In addition, she is studying Sami culture at the University of Oulu. She is a native Sami.

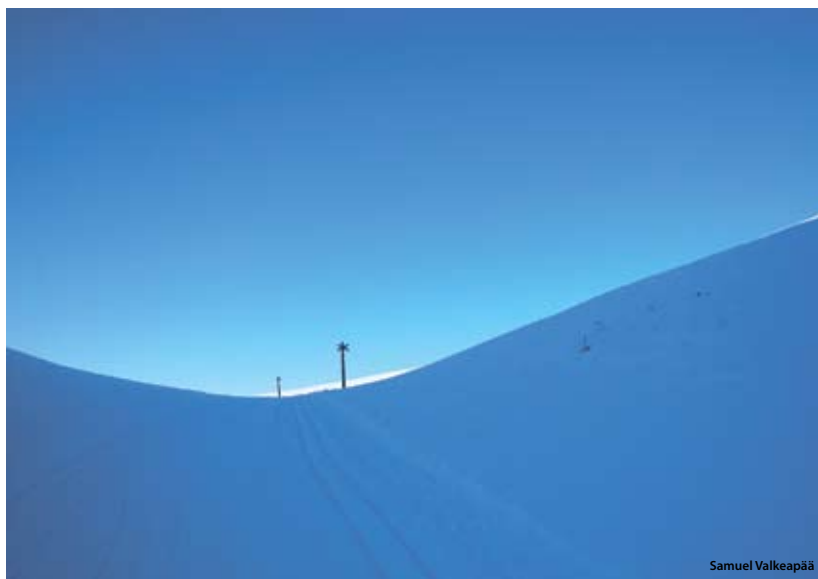
The educational project "Duodji - from Sami handicraft to design" broke new ground in the handicraft field. University education

pat fávlli, mii doalvu kandidáhtadutkosii. Dutkkus sáhtta leat ovtastupmi davvikultuvrii gullevaš ealáhusain ja vuodđuduvvat dárbbuide, mat vulget bargoeallimis.

suunnitelmiin sisältyviä modernin muotoilun menetelmiä. Toivottavasti saamme ennen pitkää aikaan kandidaatintutkintoon johtavan väylän. Tutkinto voi olla yhdistelmä pohjoiseen kulttuuriin liittyviä elinkeinoja ja pohjautua työelämälähtöiseen tarpeeseen.

based on Sami culture has been previously offered mainly in a culture-oriented way. In Finland, culture-oriented education is given, for example, at the Giellagas Institute of the University of Oulu and, to some extent, at the University of Helsinki.

Duodji, a very important field from a Sami point of view, is now touching for the first time the University world and is trying to understand how this kind of education should be developed in the future. Since the education is planned to be integrated into the Faculty of Arts of the University of Lapland, methods related to modern design are included in the curriculum. Hopefully, we will soon be able to offer a study programme leading to a bachelor's degree. The degree could be a combination of the sources of livelihood related to Northern culture and could be based on the working life needs.





OAHPPOOLLISVUOHTA

KOULUTUSKOKONAISUUS

STUDY PROGRAMME

SAMUEL VALKEAPÄÄ

## Láidehus

Dát čilgehus gieđahallá oahpahusa ollašuhttima, plánema ja lágide-miid muttuid ja dasa lassin hábme-ma ja duoji ovttasteamis ovdanbo-ahhtán gažaldagaid.

Oahpahusplánejeaddji (Samuel Valkeapää) bargguide gulai sámi duodjái laktáseaddji ámmátsis-doaluid plánen, oahpaheaddjiid skáhppon ja Anáris ollašuhhton oahpahusa ja seminára organise-ren.

Oahpahus álggii čakčat 2006 oah-puiguin, main deaddu lei teoriijas. Bargu govččai oahpahusa vorkema (videobádden) ja organiserema. Gidđalohkanáigodagas 2007 oah-puid deaddu sirdásii bargobájiide. Geassemánus lágiduvvon duodje-leaira badjánii lassefágaollisvuođa oahpahusa deháleamos sierranas oassin. Prošeavtta loahpageahčen lágiduvvui duodjeseminára.

Oahpahusa plánema várás gul-le sierra doaibmiid ja áššedovdiid. Guovddášsajis lei sámi perspek-tiivva gávndan oahpahussii. Sápmelaččaid oainnuin lovttai čielgasit ovdan dat, ahte duodje-suorggis lea dálá áiggis menddo ollu dakkár doaibma, mii ii vuolgge sápmelašvuođa vuodul. Oahpahu-sain vurde dása fidnet nuppástusa. Oahpahusdáhpuhusat biddjojed-

## Johdanto

Tämä selvitys käsittelee koulutuk-sen toteutuksen, suunnittelun ja järjestelyjen vaiheita sekä muotoi-lun ja duodjin yhdistämisessä esiin nousseita kysymyksiä.

Koulutussuunnittelijan (Samuel Valkeapää) tehtäviin kuului saa-menkäsityöhön eli duodjiin liittyvi-en ammattisäiltöjen suunnittelu, opettajien hankinta sekä Inarissa toteutettavan opetuksen ja semi-naarin organisointi.

Koulutus alkoi syksyllä 2006 teoria-painotteisilla opinnoilla. Työ käsitti opetuksen tallentamisen (videoin-ti) ja organisoinnin. Kevätlukukau-della 2007 opintojen painopiste siirtyi työpajoihin. Kesäkuussa pi-detty duodji-leiri huipensi tärkeim-pänä yksittäisenä jaksona sivu-ainekokonaisuuden opetuksen. Hankkeen loppupuolella järjestet-tiin duodji-seminari.

Koulutuksen suunnittelua varten kuultiin eri toimijoita ja asiantun-tijoita. Keskeisellä sijalla oli saa-melaisnäkökulman löytyminen opetukseen. Saamelaisien näke-myksistä nousi selkeästi esille se, että käsityöalalla on nykyisellään liian paljon toimintaa, joka ei lähde saamelaisuuden pohjalta. Koulutuksen avulla toivottiin tähän muu-tosta.

## Introduction

This report deals with the phases of the implementation, planning and or-ganisation of the study programme and the questions highlighted while combining design and duodji.

Planning the professional contents related to Sami handicraft (i.e. duo-dji), finding teachers, and organis-ing the courses and seminars to be held in Inari were among the tasks of the training coordinator (Samuel Valkeapää). The study programme started in the autumn of 2006 with theoretical courses. The work dealt with recording (videotaping) and organising the courses. During the spring term of 2007, the focus of the courses shifted to workshops. The duodji camp held in June was the highlight and most impor-tant single part of the courses of the subsidiary subject study pro-gramme. At the end of the project, a duodji seminar was organised.

Different people and experts were heard while planning the study pro-gramme. The most important task was to find a Sami point of view for the courses. From the point of views of the Sami people it clearly emerged that nowadays in the handicraft field there are too many activities that do not come from Sami culture. We hoped to change this with the study programme.

je eanas vahkuloahpaide, danne-go stuorra oassi oahppiin lei eará bargguin dahje oahpahusain. Oahpahusplánejeaddji bargui gulai maddái čuovvut oahpahusa nu dárkket go vejolaš ja čoaggit das fidnejuvvon vásihusaid ja dasa las-sin čohkket máhcahaga oahpa-headjiin ja oahppiin.

Oahpahusplánejeaddji doaibma prošeavttas lei oasseáigásaš. Loahppaoassi bargoaiggis manai ee. vuodđodutkusoahpahusa pláne-mii ja barggu organiseremii Sámi oahpahusguovddázis. Dát bar-goorganiseren dagai vejolažžan heivehit ohtii guovtti sierra dási oahpahusa čadaheami seamma lanjain, seamma biergasiiguin ja muhtin muddui seamma oahpaheadjiiguin. Bargguide gulai maddái oassálastit oahpahusprošektii vuoskevaš semináraide, čoahkkimiidda ja logaldallamiidda sierra dilálašvuodain.

## Prošeavtta johtuibidjan

### Ollašuhttit ja ovttasbarguomit

Prošeavtta váldovásttolaš doaibmin lea Lappi universitehta<sup>1</sup> dáida-

<sup>1</sup> Lappi universitehtas geavahuvvo čilgehugas oanádus LaU

Opetustapahtumat ajoitettiin pääosin viikonlopuille, koska suuri osa opiskelijoista oli muissa töissä tai opiskeluissa. Koulutussuunnittelijan tehtävään kuului myös seurata opetusta mahdollisimman tarkkaan ja kerätä palautetta opettajilta ja opiskelijoilta.

Koulutussuunnittelijan toimi hankkeessa oli osa-aikainen. Loput työajasta meni mm. perustutkintokoulutuksen suunnitteluun ja työorganisointiin Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa. Tämä työjärjestely teki mahdolliseksi sovittaa yhteen kahden eri tason koulutuksen toteuttamista samoissa tiloissa, samoilla välineillä ja osin samoilla opettajilla. Tehtäviin kuului myös osallistua koulutushanketta sivuaviin seminaareihin, kokouksiin sekä luentoihin eri tilaisuuksissa.

## Projektin käynnistäminen

### Toteuttajat ja yhteistyökumppanit

Hankkeen päävastuullisena toimijana on Lapin yliopiston<sup>1</sup> taiteiden tiedekunta<sup>2</sup> ja yhteistyökumppani-

<sup>1</sup> Lapin yliopistosta käytetään selvityksessä lyhennettä LaY

<sup>2</sup> Taiteiden tiedekunnasta käytetään selvityksessä lyhennettä TTK

The courses were planned to be held mainly during the weekend because the majority of the students worked or studied elsewhere. Controlling the courses as closely as possible, gathering up information on the experiences obtained from them, and collecting feedback from teachers and students were other tasks the training coordinator had to carry out.

The position of training coordinator in the project was part-time. The rest of the working time was used, for example, to plan the study programme for the basic degree and organise the work at the Saami Education Institute. This work arrangement made it possible to implement a two-level study programme in the same premises, using the same tools and, to some extent, the same teachers. The training coordinator also had to participate in different seminars, meetings and lectures related to the project.

## Project Initiation

### Implementers and partners

The responsible entity for the project is the Faculty of Arts<sup>1</sup> of the University of Lapland<sup>2</sup>. The Saa-

<sup>1</sup> Hereinafter FA

<sup>2</sup> Hereinafter UL

giid dieđagoddi<sup>2</sup> ja ovttasbargogu-  
oibmin Sámi oahpahuovddáš<sup>3</sup>.  
Áššedovdamuš giela, kultuvrra ja  
duoji oasis fidnejuvvui Oulun uni-  
versitehtas<sup>4</sup> ja Sámi duodji -sear-  
vvis.

Giellagas-instituhtta (OU) lá-  
gidii SOG:ii sámekultuvrra  
vuodđoahpuid Anáris lohkanjagis  
2006–2007 ovttasbarggu SOG:ain.  
Oahpahuovddáš oahppiin lei  
vejolašvuohta oassálastit dasa.

Sámi duodji rs. lea doaimman  
duodjesuorggis jo logiid jagiid  
áigge ja lahtut searvvis leat sullii  
300. Searvi oassálasttii prošeaktii  
aktiivvalaččat.

## Oap-bargojoavku ovddi- danforumin

Prošeaktaplánii gulai oahpahuov-  
nabargojoavku, mii goittotge riev-  
daduvvui ovddidanforumin. Dát  
namma govvi joavkku doaimma  
buorebut. Joavku čoahkkaniid dár-  
bbu mielde suokkardit oahpahuov-  
sisdoaluid, oahpahuovplána ja ovt-  
tasbarggu.

---

2 Dáidagiid dieđagottis geavahuovvo

čilgehusas oanádus DDG

3 Sámi oahpahuovddášis geavahuovvo

čilgehusas oanádus SOG

4 Oulu universitehtas geavahuovvo čilgehusas  
oanádus OU

na Saamelaisalueen koulutus-  
keskus<sup>3</sup>. Asiantuntemusta kielen,  
kulttuurin ja saamenkäsityön eli  
duodjin osalta saatiin Oulun Yli-  
opistolta<sup>4</sup> sekä Sámi Duodji-yhdis-  
tykseltä.

Giellagas-instituutti (OY) järjes-  
ti SAKK:lle saamenkulttuurin pe-  
rusopinnoita Inarissa lukuvuonna  
2006–2007 yhteistyössä SAKK:n  
kanssa. Koulutushankkeen opiske-  
lijoilla oli mahdollisuus osallistua  
siihen.

Sámi Duodji-yhdistys on toiminut  
saamenkäsityöalalla jo vuosikym-  
menien ajan. Sillä on jäseniä n.300.  
Yhdistys osallistui hankkeeseen ak-  
tiivisesti.

## Ops-työryhmä kehittämis- foorumiksi

Hankesuunnitelmaan sisältyi ope-  
tussuunnitelmatyöryhmä. Ryhmä  
muutettiin kuitenkin kehittämis-  
foorumiksi, jolla haluttiin kuvata  
ryhmän toimintaa paremmin. Ke-  
hittämisfoorumi kokoontui aina  
tarvittaessa pohtimaan koulutussi-  
sältöjä, opetussuunnitelmaa ja yh-  
teistyötä.

---

3 Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta  
käytetään selvityksessä lyhennettä SAKK

4 Oulun yliopistosta käytetään selvityksessä  
lyhennettä OY

mi Education Institute<sup>3</sup> works as a  
partner in cooperation. The Univer-  
sity of Oulu<sup>4</sup> and the Sami Duodji  
Association provided the expertise  
on language, culture and duodji.

The Giellagas Institute (UO), to-  
gether with SEI, organised ba-  
sic courses on Sami culture in In-  
ari during the academic year  
2006-2007. The students of the ed-  
ucational project had the possibili-  
ty to participate in them.

The Sami Duodji Association has  
operated in the Sami handicraft  
field for decades and has approxi-  
mately 300 members. The Associ-  
ation participated actively in the  
project.

## Transformation of the working group in charge of planning teaching ac- tivities into a development forum

The working group in charge of  
planning teaching activities was  
part of the project plan. However,  
the group was transformed into a  
development forum, the purpose  
of which was to better describe the  
activities of the group. The devel-  
opment forum assembled to dis-  
cuss contents of courses, teaching

---

3 Hereinafter SEI

4 Hereinafter UO



Ovddidanforuma lahtut:

- Hänninen Kristiina: professora, DDG várredekána, prošeavtta vásttolaš jodiheaddji, LaU
- Kivelä Petri: Duodji – sámi duojis hábmemii-oahpahušfidnu prošeaktahoavda, LaU
- Laiti Ilmari: lektor ja duojár, SOG
- Magga Sigga-Marja: Giellagas-instituhtta, OU
- Näkkäljärvi-Jomppanen Marja: Sámi Duodji rs. ovddasteaddji
- Valkeapää Samuel: sámi duojis hábmemii -oahpahušfidnu oahpahušplánejeaddji, lektor, SOG

## Ollisvuoda plánen

Oahpahušplána galggai fidnejuvvot DDG (LaU) dohkkeheapmái álgočavčča 2006, ovdal oahppiid válljema. Ovddidanforum ii geargan oassálastit OAP<sup>5</sup> gárvvisteapmái, muhto dat gárvvistuvvui LaU dálá dutkosiid vuodul. Dárkkuhussan lei, ahte dat heivejedje LaU oahppiide lassefágaoahppun. OAP plánemis atne ávkin geasi 2005 áigge čadahuvvon čilgehusbarggu (Sanna Halinen, LaU) ja mánggaid bargopalaveraid bohtosiid (LaU/SOG).

---

5 Oahpahušplána

Kehittämisfoorumin jäsenet:

- Hänninen Kristiina: professori, TTK:n varadekaani, hankkeen vastuullinen johtaja, LaY
- Kivelä Petri: Duodji – saamenkäsityöstä muotoiluun koulutus-hankkeen projektipäällikkö, LaY
- Laiti Ilmari: lehtori ja käsityöläinen, SAKK
- Magga Sigga-Marja: Giellagas-instituutti, OY
- Näkkäljärvi-Jomppanen Marja: Sámi Duodji ry:n edustaja
- Valkeapää Samuel: saamenkäsityöstä muotoiluun koulutus-hankkeen koulutussuunnittelija, lehtori, SAKK

## Koulutuskokonaisuuden suunnittelu

Opetussuunnitelma tuli saada TTK:n (LaY) hyväksyttäväksi alkusyksystä 2006, ennen opiskelijavalintoja. Kehittämisfoorumi ei ehtinyt tässä vaiheessa osallistua OPS<sup>5</sup>:n laatimiseen vaan se muokattiin LaY:n olemassa olevien tutkintojen pohjalta. Tarkoituksena oli, että ne soveltuivat LaY:n opiskelijoille sivuaineopinnoiksi. OPS:n suunnittelussa käytettiin hyväksi kesän 2005 aikana tehtyä selvitystyötä (Sanna Halinen, LaY) ja useiden työpalavereiden tuloksia (LaY/

---

5 Opetussuunnitelma

plan and cooperation always when needed.

Members of the development forum:

- Hänninen Kristiina: Professor, Vice Dean of HUT, Project Manager, UL
- Kivelä Petri: Head of the Project "Duodji – from Sami handicraft to design", UL
- Laiti Ilmari: Lecturer and Craftsman, SEI
- Magga Sigga-Marja: Giellagas Institute, UO
- Näkkäljärvi-Jomppanen Marja: Representative of the Sami Duodji Association
- Valkeapää Samuel: Training Coordinator for the Educational Project "from Sami handicraft to design", Lecturer, SEI

## Planning the Study Programme

The curriculum had to be approved by the Faculty of Arts (UL) at the beginning of the autumn of 2006 before the arrival of the new students. At this stage, the development forum did not have time to participate in the drafting of the curriculum, which was modelled after the existing degrees of the University of Lapland. The purpose was to make the courses a suitable



Ilmari Laiti

## Kulturmáhttu

Guovddášulbmilin prošavtta áigge lei plánet oahpahusa sámekultuvrralaš perspektiivvas. Mii duodji lea leamaš áiggiid mielde, mii dat lea dál, sáhtttágo duodji nuppástuvvat, sáhtttágo dan rievdadit, mo dan rievdada ja jos, de maid duodjái vuodđuduvvon hábmen sáhtašii boahttvuodas leat? Rabas gažaldagat báhce ollu.

Eamiálbmoga kultuvrii lea buorridat, ahte olbmot dihtet dan birra nu ollu go vejolaš. Go ná gearddi lea, de prošavttas vuoruhedje sámekultuvrra ja duodjekultuvrra oahpahusa. Duoji háldedje bidjat viidásut kontekstii.

SAKK). OPS:n hyväksymisen jälkeen aloitettiin kurssikohtaisten sisältöjen suunnittelu.

## Kulttuuriosaaminen

Keskeisenä tavoitteena hankkeen aikana oli suunnitella koulutusta saamenkulttuurisesta näkökulmasta. Mitä duodji on ollut aikojen saatossa, mitä se on nyt, voiko duodji muuttua, voidaanko sitä muuttaa, miten sitä muutetaan ja jos, niin mitä duodjilähtöinen muotoilu voisi tulevaisuudessa olla? Avoimia kysymyksiä jäi paljon.

Alkuperäiskansan kulttuurille on hyväksi se, että siitä tiedetään mahdollisimman paljon. Näin ollen hankkeessa keskityttiin saamen-

subsidiary subject for the students of the University of Lapland. The studies carried out during the summer of 2005 (Sanna Halinen, UL) and the results of several meetings (UL/SEI) were used while planning the curriculum. The planning of the content of the single courses started after the approval of the curriculum.

## Cultural know-how

An essential goal during the project was to plan a study programme from the point of view of Sami culture. What has duodji been over the years? What is it now? Can duodji change? Can it be changed? How can it be changed? What could duodji-based design

## **DDG-gurssat duoji perspektiivvas**

Hábmemii vuodđuduvvon oahpahussii gulai maiddái duodjái heivvolaš plánenbargoneavvuid ja buvttaplánenproseassa oahpaheapmi. Plánenmáhttu ja –bargoneavvut gullet dáidaga diedagotti oahpuide.

## **Ođđa duodjegurssat ja daid perspektiiva**

Prošeavtta álgomuttus suokkardalle dálá duodjegurssaid ja daid ovddidanvejolašvuodaid. Lei dehálaš, ahte sámeservodat dovda oahpahusa iežas áššin, dohkkehamin ođđa gurssaid, ja ahte gurssat dorjot sámi duodjáriid doaimmaid. SOG:s lei jođus Sisnaa poronnahkaa -prošeakta 2006-2007, mas fidnejedje vásihusa das, ahte duojáriid dohkkeheami jukse ee. ovddidemiin teknologalaš máhttima. Šihttojuvvui, ahte guovddášdeaddu pláneamis biddjojuvvo materiálaide, konstrukšuvnnaide ja válmmašteapmái. Hervemiidda, hámiide ja ivnniide ii dán muttus lean dáhttu váldit beali.

## **Buvttaplánema vuodđudeapmi duodjái**

Buktagiid duodjevuodustusa oavvildedje čohkiidit ee. geavahea-

kulttuurin sekä duodji-kulttuurin opetukseen. Duodji haluttiin sijoittaa laajempaan kontekstiin.

## **TTK-lähtöiset kurssit saamenkäsityönäkölmasta**

Muotoilupohjaiseen opetukseen kuului myös duodjiin sovellettavien suunnittelutyökalujen sekä tuotesuunnitteluprosessin opettaminen. Suunnitteluosaaminen ja -työkalut kuuluvat taiteiden tiedekunnan opintoihin.

## **Uudet saamenkäsityökurssit ja niiden näkökulma**

Hankkeen alkuvaiheessa tarkasteltiin nykyisiä duodji-kursseja sekä niiden kehittämismahdollisuuksia. Oli tärkeää, että saamelaisyhteisö kokee koulutuksen omakseen, hyväksyy uudet kurssimme, ja että kurssit tukevat saamenkäsityöläisten toimia. SAKK:ssa oli käynnissä Sisnaa poronnahkaa-hanke 2006-2007, josta saatiin kokemusta siitä, että käsityöläisten hyväksyntää saavutetaan mm. edistämällä teknologista osaamista. Päätettiin keskittyä suunnittelussa materiaaleihin, konstruktioihin ja valmistukseen. Koristeluihin, muotoihin ja väreihin ei haluttu tässä vaiheessa puuttua.

be in the future? A lot of questions remained open.

For the culture of the indigenous people it is good that as much as possible is known about it. Therefore, the project focused on teaching Sami culture and duodji culture. The goal was to place duodji in a broader context.

## **Courses of the Faculty of Art from the point of view of Sami handicraft**

Learning the product design process and the design tools applicable to duodji was part of the design-based education. Design know-how and tools were included in the courses of the Faculty of Arts.

## **New courses on Sami handicraft and their point of view**

In the first stage of the project, the existing courses on duodji and their development possibilities were examined. It was important that the Sami community felt like the study programme was their own and accepted our new courses and that the courses supported the business of the Sami craftsmen. The Project "Sisna reindeer leather" 2006-2007 was underway at SEI. The project provided experience in how to obtain the approv-

mi, materiálad ja válmmašteami birasčatnagasain ja ekologalaš-  
vuodas. Dáid árvvuiguin stivrejedje  
sisdoaluid ja adde linjjá ja ovda-  
mearkkaid bistevas ovddideapmái.  
Oaidnu lei, ahte mađi buorebut  
dát árvvut ollašuvve odđa bukta-  
giin, dađi eanet duodjevuodustus  
buktagiin gávdno. Seammás oai-  
vvildedje, ahte dat dorjot davvikul-  
tuvrra ja dan ovdáneami kultuvrra  
iežas vuolggasajiin.

## **Duodjesisdoaluid ráhkade- apmi**

Oahpahusplánii čállojuvvo gurs-  
said govvádus ii nuvvánaga oah-  
pistan oahpaheaddjiid doarvá.  
Universitehta geavadagaide gullá,  
ahte gursii skáhppojuvvo oahpa-  
headdji pláne ja ollašuhtá oahpa-  
husa. Dakkár oahpaheaddji, guh-  
te livččii plánen ja oahpahan min  
odđa universitehtadási gurssa ollá-  
sit, ii fitnašuvvan.

Go ná lei, de dárkkit plánen-  
bargu dahkkui SOG resurs-  
saiguin, ja ovddidanforum lei  
duogášdoarjjan. Gurssaid sisdoalut  
kártjejuvvojedje ja välljejuvvojedje  
guovddášáššit, mat oahpahuvvojit.  
Dán vuodđobarggu maŋŋá oah-  
paheaddjiid skáhpon lei álkit. Lei  
álki mitalit, man fáttás ja perspek-  
tiivvas diimmuid galggašii doallat.

## **Tuotesuunnittelun duodji- lähtöisyys**

Tuotteiden duodji-lähtöisyyden  
katsottiin koostuvan mm. käytön,  
materiaalien ja valmistuksen ym-  
päristösidonnaisuudesta sekä eko-  
logisuudesta. Näillä arvoilla ohjat-  
tiin sisältöjä sekä annettiin suuntaa  
ja esimerkkejä kestävään kehittä-  
miseen. Mitä paremmin nämä ar-  
vot toteutuivat uusissa tuotteissa,  
sitä enemmän duodji-lähtöisyyttä  
tuotteissa katsottiin olevan. Samal-  
la niiden katsottiin tukevan poh-  
joista kulttuuria ja sen kehittymistä  
kulttuurin omista lähtökohdista.

## **Duodji-sisältöjen rakenta- minen**

Opetussuunnitelmaan kirjattu  
kurssien kuvaus ei sellaisenaan  
opastanut opettajia riittävästi. Yli-  
opiston käytänteisiin kuuluu, että  
kurssille hankittu opettaja suun-  
nittelee ja toteuttaa opetuksen.  
Opettajaa, joka olisi suunnitellut  
ja opettanut uuden yliopistotasoi-  
sen kurssimme kokonaan, ei saatu  
hankittua.

Näin ollen tarkempi suunnittelu-  
työ tehtiin SAKK:n resursseilla ja  
kehittämisfoorumi oli taustatuke-  
na. Kurssien sisällöt kartoitettiin  
ja keskeisimmät opetettavat asiat  
valittiin. Tämän pohjatyön jälkeen

al of craftsmen, for example, by  
improving the technological know-  
how. During planning it was decid-  
ed that concentration would be on  
materials, constructions and man-  
ufacture and not to decorations,  
shapes and colours at this stage.

## **“Duodjicity” of product design**

The “duodjicity” of the products  
consisted, for example, of the  
fact that the usage, materials and  
manufacture were ecological and  
bound to the environment. These  
values were used to define the  
contents and provide direction and  
examples for achieving sustainable  
development. The better these val-  
ues were implemented in the new  
products, the more “duodjicity” the  
products had. At the same time,  
the products supported Northern  
culture and its development.

## **Building duodji-related contents**

The descriptions of the cours-  
es were included in the curricu-  
lum. However, the descriptions as  
such did not contain enough infor-  
mation for the teachers. It is com-  
mon University practice that the  
teacher chosen for a certain course  
plans and implements the teach-  
ing activities of the course. It was

Go gursa čoggui mánggaid oahpaheaddjiid logaldallamiin, de gursii válljejuvvui okta vásttolaš oahpaheaddji, guhte dagai oktiigeasu ja árvoštallamiid.

## **Sámi duojs hábme-mii-oahpahus (25 oč)**

### **Láidehus duodjái, 8 oč**

**Sápmelaš dávverkultuvra 2 oč**  
Gurssa ulbmilin lea oahpásmahttit oahppi duodjái. Duodji suokkardallo sámi duodjedingakultuvrra bokte. Oahppi ipmirda birrasa ja árbevirolaš ealáhusaid váikkuhusa dinggaid ovdáneamis ja ipmirda sámeduodjái mihtilmas funkšuvnna, hápmegiela.

Láidehus duodjái ja dan ovddastan ideologijai. Birrasa, anolašvuoda, materiálaid ja vuogádagaid váikkuhus buktaga ovdáneamis ja dáid fáktoriid analyseren. Makár plánen ja hábmen lea mihtilmas duodjái - duojs hábmegeiela meroštallan ođđa buktagiid vuolgasadjin. Duodji ealáhussan.

Logaldallamat, hárjehusat, oahpámangalledeamit ja kritihkat

Oahpaheaddjit:

Ilmari Laiti: Duodji atnudingan árbevirolaččat, garra materiálaid duodji

opettajien hankkiminen oli helpompaa. Oli helppo kertoa mistä aiheesta ja näkökulmasta tunteja tulisi pitää.

Kun kurssi koostui useiden opettajien luennoista, kurssille valittiin yksi vastuullinen opettaja, joka teki yhteenvedon ja arvioinnit.

## **Saamenkäsityöstä muotoiluun –koulu-tus (25op)**

### **Johdatus duodjiin, 8 op**

**Saamelainen esinekulttuuri 2 op**  
Kurssin tarkoituksena on perehdyttää opiskelija duodjiin. Duodjia tarkastellaan saamenkäsityöesinekulttuurin kautta. Opiskelija ymmärtää ympäristön ja perinteisten elinkeinojen vaikutuksen esineiden kehityksessä sekä ymmärtää saamenkäsityölle ominaisen funktion, muotokielen.

Johdatus duodjiin ja sen edustamaan ideologiaan. Ympäristön, käytettävyyden, materiaalien ja menetelmien merkitys tuotteen kehityksessä sekä näiden tekijöiden analysointi. Millainen suunnittelu ja muotoilu ovat tyypillisiä duodjille - duodji muotokielen määrittely uusien tuotteiden lähtökohdaksi. Duodji elinkeinona.

not possible to find a teacher that would plan and teach our new University-level course entirely.

Therefore, more accurate planning work was carried out using the resources of SEI. The development forum served as background support. The contents of the courses were laid out and the most important topics to be taught were chosen. After this groundwork, finding teachers was easier. It was easy to tell about what subject and from what point of view the lectures should be given.

Since the course consisted of lectures given by several teachers, one responsible teacher was chosen to prepare the summary and the evaluations.

## **Study Programme "from Sami handicraft to design" (25 cr)**

### **Introduction to duodji, 8 cr**

#### **Sami object culture 2 cr**

The aim of the course is to introduce the student to duodji. Duodji is analysed through the Sami handicraft culture. The student understands the influence of the environment and traditional sources of livelihood on the development of objects. The student also understands the characteristic func-

Inka Guttorm: Dipma materiá-  
laid duodji, duodji boahhteáiggi  
atnudingan

Mettäpuro Aune: Nuortalašduojit

Anu Forselius: Sámi silbbat

Seija Ranttila: 16 jagi industriála  
plánen, Duoddariin fabrihkaide ja  
ruovttoluotta, Sagat

### **Duodjeindustriála hábmenhisto- ria 1 oč**

Gurssa ulbmilin lea oahpásmahttit  
oahppi hábmema historjái ja kul-  
tuvrii duodjeindustriála perspek-  
tiivvas. Kulturbáidnagat buktagiid  
plánemis.

Oahpaheaddjit: Sisko Ylimartimo:  
DáD, FD, dos. / lektor, dáiddahisto-  
ria, Lappi universiteahhta/DDG

### **Láidehus sámi kultuvrii 2 oč**

Gursa addá oahppái oppalašgova  
sámi kultuvrras ja dan  
máŋggaláganvuodas.

"683371P Láidehus sámi kultuv-  
rii 3 oč"- gustovaš sisdoallu, mas  
čáđahuvvojit dušše 2 oč.

Oahpaheaddji: Anni-Siiri Länsman:  
SDD / lektor, Oulu universiteahhta,  
Giellagas-instituhtta

Luennot, harjoitukset, tutustumis-  
käynnit ja kritiikit

Opettajat:

Ilmari Laiti: Duodji käyttöesineenä  
perinteisesti, kovien materiaalien  
duodji

Inka Guttorm: Pehmeiden materi-  
aalien duodji, Duodji tulevaisuu-  
den käyttöesineenä

Mettäpuro Aune: Kolttakäsityöt

Anu Forselius: Lapin hopeat

Seija Ranttila: 16 vuotta teollista  
suunnittelua, Tuntureilta tehtaisiin  
ja takaisin, Sagat

### **Käsiteellinen muotoiluhistoria 1 op**

Kurssin tarkoituksena on perehdyt-  
tää opiskelija muotoilun historiaan  
ja kulttuuriin käsiteollisesta näkö-  
kulmasta. Kulttuurivaikutteet tuot-  
teiden suunnittelussa.

Opettajat: Sisko Ylimartimo: TaT, FT,  
dos. / lehtori, taidehistoria, Lapin  
Yliopisto/TTK

### **Johdatus saamelaiseen kulttuu- riin 2 op**

Kurssi antaa opiskelijalle yleisku-  
van saamelaisesta kulttuurista ja  
sen moninaisuudesta.

"683371P Johdatus saamelaiseen  
kulttuuriin 3 op"- mukainen sisältö,  
josta suoritetaan vain 2 op.

tion and design principles of Sami  
handicraft.

Introduction to duodji and its ide-  
ology. Importance of environment,  
usability, materials and methods  
in product development. Analysis  
of the aforementioned factors. De-  
scription of the planning and de-  
sign typical of duodji - definition  
of the design traditions of duod-  
ji as the starting point for the cre-  
ation of new products. Duodji as a  
source of livelihood.

Lectures, exercises, excursions and  
critics

Teachers:

Ilmari Laiti: Duodji as a traditional  
article of daily use, duodji of hard  
materials

Inka Guttorm: Duodji of soft mate-  
rials, duodji as the article of daily  
use of the future

Mettäpuro Aune: Skolt handicraft  
Anu Forselius: Lapland silver

Seija Ranttila: 16 years of industrial  
design, from fells to factories and  
back, sagas

### **History of industrial handicraft design 1 cr**

The aim of the course is to intro-  
duce the student to the histo-  
ry and culture of design from the  
point of view of industrial handi-

### **Sápmelaččaid máilmmegovat, dáidda ja duodji 3 oč**

Oahppoáigodat addá vuodđodieđuid vuoinjakultuvrra árbbis ja dálá máilmmegovas ja dáidagis.

”683775P Sápmelaččaid máilmmegovat ja dáidda 5 oč” – gustovaš sisdoallu, mas čađahuvvojit dušše 3 oč (oasit a ja b).

Oahpaheaddji: Veli-Pekka Lehtola: FD / sámekultuvrra professor, Giellagas-instituhta hoavda

### **Ovdanbuktintekniikka 1, 5 oč**

#### **Visualiseren 1 oč**

Gurssa ulbmilin lea ráhkadit vuodu oahppi ovdanbuktinteknikkalaš máhttui. Ođđa buvttakonseptaaid ja ideaid hámuslágan ovdanbuktin mearrádusdahkama ja markanjođideami veahkkin.

Hámuheami ja hámuslágan ovdanbuktintekniikat.

Bagaduvvon oahpahuš 12 h ja iehčanas bargan 30 h.

Oahpaheaddji: Samuel Valkeapää

#### **Hábmema málletekniikat 2 oč**

Oahppi oahppá hábmema málletekniikaid vuodđomateriálaid ja hábmenmálliid gárvvisteami. Hámuslágan ovdanbuktin, mii dáhpá-

Opettajat: Anni-Siiri Länsman: YTT / lehtori, Oulun yliopisto, Giellagas-instituutti

### **Saamelaisten maailmankuvat, taide ja duodji 3 op**

Opintojakso antaa perustiedot henkisen kulttuurin perinteestä sekä nykypäivän maailmankuvasta ja taiteesta.

”683775P Saamelaisten maailmankuvat ja taide 5op” – mukainen sisältö, josta suoritetaan vain 3 op (osiot a ja b).

Opettajat: Veli-Pekka Lehtola: FT / saamelaisen kulttuurin professori, Giellagas-instituutin johtaja

### **Esitustekniikka 1, 5 op**

#### **Visualisointi 1 op**

Kurssin tarkoituksena on luoda pohja opiskelijan esitustekniselle osaamiselle. Uusien tuotekonseptien ja ideoiden luonnosmainen esittäminen päätöksenteon ja markkinoinnin tukena.

Luonnostelu- ja luonnosmaisiet esitustekniikat.

Ohjattu opetus 12 h ja itsenäinen työskentely 30 h.

Opettajat: Samuel Valkeapää

craft. Cultural influences in product design.

Teachers: Sisko Ylimartimo: D.A., Ph.D., Docent / Lecturer, History of Art, University of Lapland / FA

### **Introduction to Sami culture 2 cr**

The course gives the student a general idea of the Sami culture and its diversity.

The content is the same as that of the course ”683371P Introduction to Sami culture 3 cr”, but only the equivalent of 2 credits is covered.

Teachers: Anni-Siiri Länsman: D.Soc.Sc / Lecturer, University of Oulu, Giellagas Institute

### **World views of the Sami people, art and duodji 3 cr**

The course provides basic information about the traditions of the intellectual culture, today’s world views and art.

The content is the same as that of the course ”683775P World views and art of the Sami people 5 cr”, but only the equivalent of 3 credits is covered (parts a and b).

Teachers: Veli-Pekka Lehtola: Ph.D. / Professor of Sami culture, Director of the Giellagas Institute

huvvá ođđa buvttakonseptaid ja ideaid málliiguin, mearrádusdahkanama ja márkánjodihkami doarjjan. Málleráhkadanhárjehusat ja materiáladiehtu. Málliid bokte plánen. Bagaduvvon hárjehusbarggut ja kritihkat

Oahpaheaddji: Pasi Jaakonaho

### **Rhino3D 2 oč**

Dovddidahttit oahppi buvttaidea luovvamii ja ovdanbuktimii dihtorveahkkeneavvuiguin buvttaplánema álgomuttus.

3D CAD bajosmálleráhkadeami vuodđodieđut. CAD-visualiserema ávkinatnin buvttaidea ovdanbuktimis.

Bagaduvvon hárjehusbarggut ja kritihkat

Oahpaheaddji: Petri Kivelä: DáM (industiála hábmen) / prošeaktahoavda – duodji-fidnu

### **Sámi duojis industriála duodjái 1, 4 oč**

#### **Materiaala- ja konstrukšuvdna-tekniikka, 2 oč**

Gurssa ulbmilin lea ovddidit oahppi vuodđoválmmašvuodaid buktaga ráhkadagaid ja doibme-miid plánemis. Gurssa ráhkada válmmašvuodaid industriála háb-

#### **Muotoilun malliteknikat 2 op**

Opiskelija oppii muotoilun mallitekniikoiden perusmateriaalit ja muotoilumallien valmistamisen. Uusien tuotekonseptien ja ideoiden mallien avulla tapahtuva luonnomainen esittäminen päätöksenteon ja markkinoinnin tukena.

Mallinrakennusharjoituksia ja materiaalitietoutta. Suunnittelu mallien välityksellä.

Ohjatut harjoitustyöt ja kritiikit

Opettajat: Pasi Jaakonaho

#### **Rhino3D 2 op**

Perehdyttää opiskelija tuoteidean luontiin ja esittämiseen tietokoneavusteisesti tuotesuunnittelun alkuvaiheessa.

3D CAD pintamallinnuksen perusteet. CAD -visualisoinnin hyödyntäminen tuoteidean esittämisessä.

Ohjatut harjoitustyöt ja kritiikit

Opettajat: Petri Kivelä

### **Saamenkäsiyöstä teolliseen 1, 4 op**

#### **Materiaali- ja konstruktio-tekniikka 2 op**

Kurssin tarkoituksena on kehittää opiskelijan perusvalmiuksia tuotteen rakenteiden ja toimintojen suunnittelussa. Kurssi luo myös val-

### **Representation technique 1, 5 cr**

#### **Visualisation 1 cr**

The aim of the course is to create a base for the student's know-how in the field of representation techniques.

Sketchy representation techniques.

Guided teaching (12 h) and independent studying (30 h).

Teachers: Samuel Valkeapää

#### **Design modelling techniques 2 cr**

The student learns the basic materials of design modelling techniques and how to prepare design models. Sketchy representation by means of models of new product concepts and ideas to support decision making and marketing.

Model building exercises and material knowledge. Design through models.

Guided practical work and critics

Teachers: Pasi Jaakonaho

#### **Rhino3D 2 cr**

The course introduces the student to the computer-aided creation and representation of products in the initial stages of product design.

Basics of 3D CAD surface modelling. Use of CAD visualisation in the representation of a product idea.



mejeaddji ja teknihkalaš pláne-  
jeaddji ovttasbargui.

Nannodatoahpa vuodđodieđut,  
materiálad iešvuodát, ráhkadaga  
ja hámi visuála ja teknihkalaš ana-  
lyseren, buktagiid konstruktiihválaš  
ráhkadagat ja laktagat ja maiddá  
plánerávvgat. Duodjedinggaid  
ráhkadatalaš earenoamášvuodát.

Logaldallamat 24 h, bagaduv-  
von hárvjehusat ja problema-  
čoavdinbargu

Oahpaheaddjit:

Arto Saijets: Duodjemateriálat, ráh-  
kadagat, analysat dinggaid bokte,  
čoarvvi sojaheapmi, muora soja-  
heapmi, muorranávlen, duorran  
Pasi Jaakonaho: Hábmén, eakti-  
metálla, niibi

Maxim Narbrough: Biomateriálat,  
biokomposiitat

Inka Guttorm Árbevirolaš vuo-  
git náhkkeđujiin

Ensi Aikio: Sisnaa poronnahkaa –  
sistti mekanihkalaš gárvvisteampi

Merja Heikkinen: Mekanihkalaš  
náhkkeđuodji

### **Válmmaštanteknologiija 2 oč**

Gurssa ulbmilin lea dovddii-  
dahttit oahppi iešguđetlágan  
válmmaštanteknologiijaidde dáid-  
daduoji, bealleindustriála ja in-  
dustriála gárvvisteami perpektiiv-

miuksia teollisen muotoilijan ja tek-  
nisen suunnittelijan yhteistyölle.

Lujuusopin perusteet, materiaalien  
ominaisuudet, rakenteen ja muo-  
don visuaalista ja teknistä analy-  
sointia, konstruktiivisia tuotteiden  
rakenteita ja liitoksia sekä suunnit-  
teluohjeita. Duodji esineiden ra-  
kenteellisia erityispiirteitä.

Luennot 24 h, ohjatut harjoitukset  
ja ongelmanratkaisutehtävä

Opettajat:

Arto Saijets: Duodji materiaalit, ra-  
kenteet, analyysit esineiden kaut-  
ta, sarven taivutus, puun taivutus,  
puunaulaus, niittaus

Pasi Jaakonaho: Muotoilu, jalome-  
talli, puukko

Maxim Narbrough: Biomateriaalit,  
biokomposiitit

Inka Guttorm: Perinteiset tavat  
nahkatöissä

Ensi Aikio: Sisnaa poronnahkaa –  
sisnan koneellinen valmistus

Merja Heikkinen: Koneellinen nah-  
katyö

### **Valmistusteknologia 2 op**

Kurssin tarkoituksena on perehdyt-  
tää opiskelija erilaisiin valmistus-  
teknologioihin taidekäsityön, puo-  
liteollisen ja teollisen valmistuksen  
näkökulmista. Opiskelija ymmär-  
tää erilaisten valmistusmenetelmi-

Guided practical work and critics

Teachers: Petri Kivelä

## **From Sami handicraft to industrial design 1, 4 cr**

### **Material and construction tech- nique 2 cr**

The aim of the course is to develop  
the student's basic abilities in the  
design of product structures and  
functions. In addition, the course  
makes the student ready to collab-  
orate with industrial designers and  
technical planners.

Basics of strength theory, mate-  
rial properties, visual and techni-  
cal analysis of structure and shape,  
constructive structures and joints  
of products, and design standards.  
Special structural characteristics of  
duodji objects.

Lectures (24 h), guided exercises  
and a problem-solving exercise

Teachers:

Arto Saijets: Duodji materials,  
structures, analyses through ob-  
jects, horn bending, wood bend-  
ing, wood nailing, riveting

Pasi Jaakonaho: Design, precious  
metals, knives

Maxim Narbrough: Biomaterials  
and biocomposites

Inka Guttorm: Traditional practices  
in leatherwork

vas. Oahppi ipmirda iešguđetlágan válmmaštanvuogádagaid heiveheami ja máhttá plánet gárvvistanproseassa duodjeindustriála unaráido- dahje ráidoválmmašteami perspektiivass. Oahppi lea siste buktaga eallingeavlejurddašeamis. Ávnnastan- ja buvttadanteknoloojijaid ovdanbuktin. Materiálača iešvuodáid, atnurggiid ja ráhka- daga vuodul ávnnastanvuogi váll- jen ja gárvvisteami plánen. Gurssas oahpášmuvvet dasa lassín háb- men- ja laktinvuogádagaide ja ba- jogsiehtadallamii.

Logaldallamat ja kontaktaoahpa- hus

Oahpaheaddjit:

Pasi Jaakonaho: Válmmaštan- teknoloojija

Milla Pahajoki: Mášiinnaid geava- heapmi, materiálača, teknihkaid vál- ljen ja jiggat

Mauri Härkönen: Hábmén, mángenválmmašteapmi.

Inka Guttorm: Árbevirolaš vuogit náhkkeđujiin, Sisti, náhkki, njuikun,

Juha Janger: Válmmaštan- teknoloojija, eaktimetállat

26

## **Hábménprošeakta 1, 8 oč**

### **Konseaptaplánen 3 oč**

Oahppi beassa sisa hábmejeaddji

en soveltamisen ja osaa suunnitella valmistusprosessin käsiteollises- ta piensarja- tai sarjavalmistuksen näkökulmasta. Opiskelija on perillä tuotteen elinkaariajattelusta.

Työstö- ja tuotantoteknologioiden esittely. Materiaalien ominaisuuksi- en, käyttöalojen ja rakenteen mu- kainen työstömenetelmän valin- ta sekä valmistuksen suunnittelu. Kurssilla perehdytään lisäksi muo- vaus- ja liittämismenetelmiin sekä pintakäsittelyyn.

Luennot ja kontaktiopetus

Opettajat:

Pasi Jaakonaho: Valmistustekno- logia

Milla Pahajoki: Koneiden käyttö, materiaalit, tekniikoiden valinta ja jigit

Mauri Härkönen: Muotoilu, sarja- valmistus.

Inka Guttorm: Perinteiset tavat nahkatöissä, Sisna, nahka, tiuhta,

Juha Janger: Valmistusteknologia, jalometallit

## **Muotoiluprojekti 1, 8 op**

### **Konseptisuunnittelu 3 op**

Opiskelija perehtyy muotoilijan tehtäviin ja menetelmiin muotoilu/ tuotekehitysprosessin alkupäässä.

Kurssin keskeinen osuus on kon-

Ensi Aikio: Sisna reindeer leather - mechanical manufacturing of sisna Merja Heikkinen: Mechanical leath- erwork

### **Production technology 2 cr**

The aim of the course is to intro- duce the student to different pro- duction technologies from the points of view of art handicraft, semi-industrial production and in- dustrial production. The student understands the application of the different production methods and is able to plan the production pro- cess from the point of view of short- run and serial handicraft produc- tion. The student is familiar with life cycle thinking.

Presentation of processing and production technologies. Choice of processing method according to material properties, area of us- age and structure. Introduction to forming and joining methods and surface treatment.

Lectures and contact teaching

Teachers:

Pasi Jaakonaho: Production tech- nology

Milla Pahajoki : Use of machines, materials, choice of techniques, and jigs

Mauri Härkönen: Design and serial production

bargguide ja vuogádagaide hábmen/buvttaovddidanproseassa álgogeažis. Gurssa guovddášoassi lea konseptahábmenproseassa hálddašeapmi ovttas duoji árvo máilmmiin. Konseptaproseassa álgomuttus ságastallet ja guorahallet buktaga, man leat pláne-min: ekologalašvuohta, luondugaskavuohta, duoji árvvut. Ideaid buvttadeapmi ja visualiseren, rátkin, joatkkaovdáneapmi, testen ja válljen joatkkaovddideapmái. Gurssa áigge hutket ideaid buktagis, man ollašuttet duodjeleairras.

Vuogádagaid ovdanbuktin ja hárhesusat. Gurssa ulbmilin lea ovddidit hábmenbargguin gáibiduvvon problemačoavdinnávcca ja luovvannávcca. Dieđuskáhpponvugiid ja plánenvuogádagaid vuodđodieduid oahppan. Ideahutkanteknihkat, problemačoavdinbarggut.

Logaldallamat ja kontáktaoahpa-hus, bagaduvvon hárhesusat

Oahpaheaddji: Pasi Jaakonaho

### **Duodjeleaira 3 oč**

Workshop (leaira), mas duodječeahpit ja designerat bagadit bargama. Gárvvistuvvojit prototiippat ja fidnejuvvon loahppabuvtta válljejuvvon konseptas. Plánejuvvojit válmmaštanvuogit ja ávnnasgoallus buktaga rádjai.

septimuotoiluprosessin hallinta yhdistettynä duodjin arvomaailmaan. Konseptiprosessin alkuvaiheessa käydään keskustelua ja pohdintaa suunniteltavasta tuotteesta: ekologisuus, luontosuhde, duodjin arvot. Ideoiden tuottaminen ja visualisointi, karsinta, jatkokehitys, testaaminen ja valinta jatkokehitykseen. Kurssin aikana ideoidaan duodji-leirillä tehtävä tuote.

Menetelmien esittely ja harjoitukset. Kurssin tarkoituksena on kehittää muotoilutehtävissä vaadittavaa ongelmanratkaisukykyä ja luovuutta. Tiedonhankintatapojen ja suunnittelumenetelmien perusteiden opiskelu. Ideointitekniikoita, ongelmanratkaisutehtäviä.

Luennot ja kontaktiopetus, ohjatut harjoitukset

Opettajat: Pasi Jaakonaho

### **Duodji-leiri 3 op**

Workshop (leiri), jossa duodjimestarit ja designerit ohjaavat työskentelyä. Tehdään prototyypit ja viimeistely lopputuote valitusta konseptista. Suunnitellaan valmistusmenetelmät ja raaka-aineketju tuotteeksi asti

Opettajat: Jaakonaho Pasi, Laiti Ilmari, Kivelä Petri, Valkeapää Samuel

Inka Guttorm: Traditional practices in leatherwork, sisna, leather, lease  
Juha Janger: Production technology and precious metals

## **Design project 1, 8 cr**

### **Concept planning 3 cr**

The student is introduced to the tasks and methods of the designer at the beginning of the design or product development process. The most important parts of the course are about the values of duodji and the management of the concept design process. At the beginning of the concept process there are discussions and considerations about the product to be designed: ecological issues, relationship with nature, and values of duodji. Production and visualisation of ideas, screening, further development, testing, and choice for further development. During the course the product to be made at the duodji camp will be chosen.

Presentation of methods and exercises. The aim of the course is to develop the problem-solving capability and creativity needed to carry out design tasks. Basics of data acquisition and design methods. Creation techniques and problem-solving exercises.

Oahpaheaddjit: Jaakonaho Pasi, Laiti Ilmari, Kivelä Petri, Valkeapää Samuel

### **Seminára 2 oč**

Ovdanbuktet loahppabohtosiid almmolaččat, ráhkkanit ovdanbuktimii: plánššat, mitalus, buvttá, čájáhus, márkanjodihemi perspektiiva. Mieldeorrun vealtameahttun.

Oahpaheaddjit: Pasi Jaakonaho, Ilmari Laiti, Petri Kivelä, Samuel Valkeapää

### **Seminaari 2 op**

Esitellään lopputulokset julkisesti, valmistaudutaan esitykseen: plansit, tarina, tuote, näyttely, markkinoinnin näkökulma. Läsnaolo välttämätön.

Opettajat: Pasi Jaakonaho, Ilmari Laiti, Petri Kivelä, Samuel Valkeapää

Lectures and contact teaching, guided exercises

Teachers: Pasi Jaakonaho

### **Duodji camp 3 cr**

Workshop (camp) where duodji masters and designer direct the work. Prototype and the finished product are made from the chosen concept. The production methods and the raw material chain are designed for the entire process.

Teachers: Jaakonaho Pasi, Laiti Ilmari, Kivelä Petri, Valkeapää Samuel

### **Seminar 2 cr**

The final results are publicly presented and the preparations for the presentation are made: fly-leaves, story, product, exhibition, point of view of marketing. Attendance mandatory.

Teachers: Jaakonaho Pasi, Ilmari Laiti, Petri Kivelä, Samuel Valkeapää





Rhino-skuvlen | Rhino-koulutus | Rhino-training

## Ollašuvvama suokkardeapmi

### Oahpahusbáikegoddi

Oahpahus ollašuhttojuvvui Anáris ja Roavvenjárggas. Roavvenjárga vásihuvvui báikin, gos lea vejolašvuoha oahpásmuvvat universitehtii ja dan fállan oahpahusvejolašvuodaide, go jurddaša joatkkaoahpuid. Oahpahusa lágideapmi sierra báikegottiin mánggabealágahtii birra fitnodagaid áššedovdiid geavaheami. Roavvenjárggas gávdno teknologijijamáhttu ja Anáris árbevirolaš duodjemáhttu. Oahpahusa ordnen testii oahppiiguin dan, mo oasseáigásaš oahppovázzin lihkos-tuvvá sierra báikegottiin ja maid hástalusaid dakkár vejolaččat buktá.

## Tulokset

### Opetuspaikkakunta

Koulutus toteutettiin Inarissa ja Rovaniemellä. Rovaniemi koettiin paikkana, jossa on mahdollisuus tustua yliopistoon ja sen tarjoamiin opetusmahdollisuuksiin jatko-opintoja ajatellen. Opetuksen järjestäminen eri paikkakunnilla monipuolisti ympärillä olevien yritysten asiantuntijoiden käyttämistä. Rovaniemellä on teknologiaosaamista ja Inarissa perinteistä duodji-osaamista. Koulutuksen järjestäminen testasi opiskelijoilla sitä, miten sivutoiminen opiskelu onnistuu eri paikkakunnissa ja mitä haasteita sellainen mahdollisesti tuo.

## Results

### Course location

The course was implemented in Inari and Rovaniemi. In Rovaniemi it was possible to get to know the University and its courses with postgraduate studies in mind. Organising the course in different localities made available a wider selection of experts from local companies. In Rovaniemi there is technological know-how, while Inari offers traditional duodji know-how. In addition, it was also possible to test the feasibility and challenges of studying the subsidiary subject in different localities.

## Giella

Sámegielat oahpahuš lea erenomážit duodjeoahpahušas dehálaš. Muhto dannego oahppiin buohkat máhtte suomagiela, de oahpahuš lei measta ollásit suomagielli. Dulkomii eai lean doarvái resurssat. Sámegiella goittotge adnojuvvui oahppiid ja oahpaheaddjiid gaskasaš konsulteremis.

## Gáiddosoahpahuš, diehtujuohkin ja oktavuoda-doallangeavadat

Gáiddosteknologiija ávkálaš-vuohta gávnnavuovui jo prošavtta álggus. Ovddalgihtii árvvoštallui, ahte oahpaheaddjiid ja oahppiid gáiddosoahpahušválmmašvuodát leat váilevaččat, ja daid oahpahallamii eai háliidan geavahit resurssaid. Šihttojuvvui, ahte áigemeeriid ja eará birra addojuvvo diehtu elerávdnje-poastta ja telefovnna bokte.

Plánejuvvui, ahte diehtujuohkin stuorra álbmogii lágiduvvo skuvllaid fierbmiesiidduid, aviisaalmmuhusaid ja radio bokte ja maiddái oassálastimiin sierralágan dáhpušaide.

## Ohcan

Vuosttas oahppiidohtan bisttii guokte vahku. Ohcanáigi jotkojuvvui 3 vahkuin. Ohccit ledje buohkanassii 28. Oahppiidválljen čađahuvvui 4.10.2006. Válljejuvvot šadde 18 olbmo.

## Kieli

Saamenkielinen opetus on erityisesti käsityökoulutuksessa tärkeää. Mutta koska opiskelijoista kaikki osasivat suomen kieltä, opetus oli lähes kokonaan suomen kielellä. Tulkkaukseen ei ollut riittävästi resursseja. Saamen kieltä kuitenkin käytettiin opiskelijoiden ja opettajien keskinäisessä konsultoinnissa.

## Etäopetus, tiedottaminen ja yhteydenpitokäytänteet

Etäteknologian hyödyt todettiin jo hankkeen alussa. Opettajien ja opiskelijoiden etäopetusvalmiudet olivat puutteellisia ja niiden opetteluun ei ollut aikaa, joten etäopetuksesta luovuttiin Aikatauluista ja muusta päätettiin tiedottaa sähköpostitse sekä puhelimitse.

Tiedottaminen järjestettiin koulujen verkkosivujen, lehti-ilmoitusten ja radion välityksellä sekä osallistamalla erilaisiin tapahtumiin.

## Haku

Ensimmäinen opiskelijahaku oli kaksiviikkoinen. Hakuaikaa jatkettiin 3 viikolla. Saatiin kaikkiaan 28 hakijaa. Opiskelijavalinta tehtiin 4.10.2006. Valituksi tuli 18 henkilöä.

## Language

Sami is a very important language of instruction especially in hand-craft training. However, since all the students knew Finnish, the lectures were given almost entirely in Finnish. There were not enough resources for interpreting. Sami language was used in the discussions between students and teachers.

## Distance teaching, communications and communication practices

The advantages of remote technology were already acknowledged at the beginning of the project. The distance teaching skills of students and teachers were anticipated to be inadequate and there was no desire to use resources to improve them. It was decided to communicate the course timetable and other matters by email or telephone.

Furthermore, it was decided to make the communications for the general public through the web pages of the school, newspaper advertisements and radio as well as by participating in different events.

## Application

The first application period lasted 2 weeks. Then, it was extended by another 3 weeks. In total, 28 applications were received. The selection was made on 4.10.2006 and 18 students were chosen.

## Oahppit | Opiskelijat | Students

Doaibma   Toimi   Occupation	Válljejuvvon   Valitut   Selected	Válmmaštuvvan   Kurssin suorittaneet   Course passed
LaU oahppi   LaY opiskelija   UL student	8	4
SOG oahppi   SAKK opiskelija   SEI student	2	0
Bargoohci   Työnhakija   Jobseeker	2	1
Barggus   Töissä   Employed	2	1
Fitnodatdoalli   Yrittäjä   Entrepreneur	4	1
Sohkabeallejuohkášuvvan   Sukupuoli-jakauma   Sex ratio:	Válljejuvvon   Valitut   Selected	Válmmaštuvvan   Kurssin suorittaneet   Course passed
Nisson   Nainen   Woman	16	7
Olmái (dievdu)   Mies   Man	2	0
Ássangiella   Asuinkunta   Municipality of residence:	Válljejuvvon   Valitut   Selected	Válmmaštuvvan   Kurssin suorittaneet   Course passed
Ohcejohka   Utsjoki	1	1
Anár   Inari	8	3
Muonio	1	0
Soađegilli   Sodankylä	1	1
Roavvenjárga   Rovaniemi	7	3



Samuel Valkeapää

## Oahppovázzinbáikkit

Guhkes gaskkat lasihedje mátkegoluid ja áigegeavaheami ja váikkuhedje logaldagaid lágideapmái. Oahpahusdiimmut čohkkejuvvojedje oktii ja dábalapmosit oahpaheaddjit dolle diimuideaset hávális ovttain galledemiin. Dannego muhtin oahpaheaddjiin lei oahpahus mángga sierranas gursas, čpavddus nupástuhtii álgoálgosaš gursadoallaortnega. Ovttaskas gursa diimmut ledje biedgguid miehtá giđa. Orndedallamiid, goluid ja oahpaheaddjiid ektui čoavddus lei buorre, muhto oahppiide dat lei heittot gursa ollislaš sisdoalu fáhtema várás. Daidda oahppiide, geat šadde idjadit hoteallas, go hálbbit idjadansadji váillui, báikegottis nubbái sirdáseapmi šattai divrrasin ja doalvvui oahpuid gaskkalduhtimii.

Oahppodiimmut:

Anár	212 d
<u>Roavvenjårga</u>	<u>79 d</u>
Oktiibuot	291 d

## Oahpaheaddjit

Oahpaheaddjiid válljemis deattu-  
huvvui duodjemáhttu ja lohkkovu-  
vvui ávkin sámegeiela dáidu. Oah-  
paheaddjit bohte áksilis Kuopio  
– Tampere - Vuotnabahta.

## Opintojen sijoittuminen

Pitkät etäisyydet lisäsivät matkus-  
tuskustannuksia ja ajankäyttöä  
sekä vaikuttivat luentojen järjes-  
tämiseen. Opetustunnit sijoitet-  
tiin tiiviisti ja useimmiten opettajat  
pitivät tuntinsa yhdellä käyntiker-  
ralla. Koska osalla opettajista oli  
opetusta monella eri kurssilla, rat-  
kaisu muutti alkuperäistä kurssien-  
pitojärjestystä. Yksittäisen kurssin  
tunnit pirstoutuivat pitkin kevät-  
tä. Järjestelyiden, kustannusten  
ja opettajien kannalta ratkaisu oli  
hyvä, mutta opiskelijoille se oli  
huono kurssin kokonaisuuden hah-  
mottamiseksi. Niille opiskelijoille,  
jotka joutuivat yöpymään halvem-  
man yöpymispaikan puuttuessa  
hotellissa, paikkakunnan vaihtami-  
nen kävi kalliiksi ja johti opintojen  
keskeyttämiseen.

Oppitunnit:

Inari	212 t
<u>Rovaniemi</u>	<u>79 t</u>
Yhteensä	291 t

## Opettajat

Opettajien valinnassa painotet-  
tiin duodji-osaamista sekä katsot-  
tiin hyödyksi saamen kielen taito.  
Opettajat tulivat akselilta Kuopio –  
Tampere - Varangerbotn.

## Locations

Long distances increased travel ex-  
penses and time consumption and  
affected the organisation of the  
lectures. The timetable was tight  
and in most cases the teachers  
gave their classes on the same day.  
Since some of the teachers taught  
many different courses, the solu-  
tion modified the original course  
timetable. The lessons of a single  
course were fragmented through-  
out the spring. The solution was  
good with respect to arrange-  
ments, expenses and teachers.  
However, it was bad for the stu-  
dents because it was hard to con-  
ceptualise the course as a whole.  
For those students that, due to  
the lack of cheap accommodation,  
had to spend the night in a hotel,  
changing location became too ex-  
pensive and they had to quit the  
course.

Lessons:

Inari	212 h
<u>Rovaniemi</u>	<u>79 h</u>
Total	291 h

## Teachers

In the selection of the teach-  
ers, emphasis was given to duod-  
ji skills. Sami language skills were  
considered an asset. The teachers  
came from the Kuopio – Tampere –  
Varangerbotn axis.



## Oahpaheaddjit | Opettajat | Teachers

Oahpaheaddji Opettaja Teacher	Diibmomearri oktiibuot Tuntimäärä yhteensä Total number of hours	Ruovttubáiki Kotipaikkakunta Place of domicile
Aikio Ensi	3 t	Anár   Inari
Forselius Anu	3 t	Vuotnabahta   Varangerbotn - Norga   Norja   Norway
Guttorm Inka	14 t	Haukipudas
Heikkinen Merja	3 t	Anár   Inari - SOG   SAKK   SEI
Härkönen Mauri	2 t	Roavvenjárga   Rovaniemi - LaU   LaY   UL
Jaakonaho Pasi	152 t	Kuopio
Janger Juha	2 t	Roavvenjárga   Rovaniemi
Kivelä Petri	38 t	Roavvenjárga   Rovaniemi - LaU   LaY   UL
Laiti Ilmari	48 t	Anár   Inari - SOG   SAKK   SEI
Lehtola Veli-Pekka	10 t	Oulu - OU   OY   UO
Länsman Anni-Siiri	9 t	Oulu - OU   OY   UO
Mettäpuro Aune	2 t	Čeavetjávri   Sevettijärvi
Narbrough Maxim	2 t	Roavvenjárga   Rovaniemi
Pahajoki Milla	2 t	Anár   Inari
Ranttila Seija	7 t	Tampere
Sajjets Arto	6 t	Anár   Inari - SOG   SAKK   SEI
Valkeapää Samuel	38 t	Anár   Inari - SOG   SAKK   SEI
Ylimartimo Sisko	12 t	Roavvenjárga   Rovaniemi - LaU   LaY   UL

### Vásihusat sisdoaluin

#### Láidehus duodjái 8 oč

Giellagasa gursat veahkehedje dovdat sulaid sápmelaččaid mannan áiggi ja kultuvrra dálá dili ja adde nisttiid boahttevuh-tii. Sápmelaččaid máilmmego-

### Kokemuksia sisällöistä

#### Johdatus duodjiin, 8 op

Giellagaksen kurssit auttoivat hahmottamaan saamelaiden menneisyyttä ja kulttuurin nykytilaa ja antoivat eväitä tulevaan. Saamelaiden maailmankuvat ja taide toi-

### Experiences regarding the contents

#### Introduction to duodji, 8 cr

The courses of the Giellagas Institute helped to understand the past of the Sami people and the current status of their culture and provid-

vat ja dáidda ovddidedje iežaset oasis guoskkahusa duodjái.

Dát gursat vásihuvvojedje hui miellagiddevažžan.

Vaikko oahpaheaddjiid fáttáid lei figgamuš juohkit kártenbargu vuodul, de dattetge gieđahalle áššiid badjálagaid. Oahppit vásihedje dan dávjá ovddeža geardduheapmin.

Duodjeindustriála hábmenhistorjá vásihuvvui oppalašvuoda ektui veaháš luovos áššin. Davviguovluid geahčaduvvui eurohalaš perspektiivvas. Miellagiddevažžan adnojuvvui dat, makkár ságastallan Eanlánddas lei jorran duoji birra industriála revolušuvnna áigge.

Dan báhce áibbašit, makkár lea ee. duodjekultuvra eará davviálbmogiid ektui. Váillahedje perspektiivva davvin.

### **Ovdanbuktintekniikka 1 5 oč**

Jodánis skissentekniikka sárgumis vásihedje buorre vuodđodáidun, mainna fidnejedje jurdagiid sirdit báhpára ala.

Hábmema málletekniikat oahpistedje mánggaid ođđalágan mállemateriálaid geavaheapmái.

Dáiguin beasai bures ohcat ovdamearkka dihte guvssi hámiid. Gursas geavahuvvon materiálaid atne erenomáš buresboahhtin ovdame-

vat osaltaan kosketuspintaa duodjiin. Nämä kurssit koettiin erittäin mielenkiintoisina.

Vaikka opettajien aiheet pyrittiin jakamaan kartoitustyön pohjalta, niin silti käsiteltiin päällekkäisiä asioita. Opiskelijat kokivat ne useasti vanhan kertauksena.

Käsiteellinen muotoiluhistoria koettiin kokonaisuuteen nähden hieman irrallisena. Pohjoista katsottiin eurooppalaisesta näkökulmasta.

Mielenkiintoisena pidettiin sitä, millaista keskustelua Englannissa oli käyty teollisen vallankumouksen aikana käsityön ympärillä.

Sitä jäätiiin kaipaamaan, millainen on mm. saamenkäsityökulttuuri suhteessa muihin pohjoisen alkuperäiskansoihin. Kaivattiin näkökulmaa pohjoisesta.

### **Esitystekniikka 1, 5 op**

Nopea skisstekniikka piirtämiseen koettiin hyvänä perustaitona, jolla saatiin ajatuksia siirrettyä paperille. Muotoilun mallitekniikat opastivat useisiin uudenlaisten mallimateriaalien käyttöön. Näillä pääsi hyvin hakemaan esimerkiksi kuksan muotoja. Kurssilla käytetyt materiaalit nähtiin erittäin tervetulleiksi esimerkiksi SAKK:n opetukseen. Kallisarvoista pahkaa ei yleensä ottaen kannata käyttää muotojen

ed the necessary background for the future. The world views and art of the Sami people created a contact area with duodji. The students found these courses extremely interesting.

Even if we tried to distribute the subjects of the teachers on the basis of the survey work, overlapping topics were created. The students often experienced them as recaps of old things.

The students felt that the part related to the design history of industrial handicraft was slightly detached from the rest of the topics. The North was considered from a European point of view. The students found the discussions about handicraft engaged in England during the Industrial Revolution interesting.

The students would have liked to analyse the Sami handicraft culture in relation to the cultures of the other indigenous people of the North. They felt as if the point of view from the North was missing.

### **Representation technique 1, 5 cr**

A quick sketching technique for making drawings was considered to be a good basic skill to put thoughts on paper. The design modelling techniques showed



Samuel Valkeapää

arkka dihte SOG oahpahussii. Divrras báhki ii dábálaččat gánnet atnit hámiid oahpahallamii, muhto dasa baicce gávdnojit vuohkkasut hárhellanmateriálat.

Rhino-gurssa vásihedje heivvolažžan erenomážit ráidomángebuktagiid hámiid ohcamii. Prográmma oahpahii gávdnat buktagii hámi golmmaolis ja prográmma hálddašeaddji sáhtá álkit iskkadit, makkár buvtta lea bajiloidnit.

opetteluun, vaan siihen löytyy soveltuvampia harjoittelumateriaaleja.

Rhino kurssi koettiin soveltuvan varsinkin sarjatyössä tehtävien tuotteiden muotojen hakemiseen. Ohjelma opetti hahmottamaan tuotetta kolmiulotteisesti ja sitä osaava voi helposti kokeilla miltä tuote näyttää eri materiaaleilla.

many different ways of using new modelling materials. This allowed the students to get, for example, new shapes for "kuksas" (drinking cups made from carved birch burl). The materials used in the course were welcomed as teaching material at SEI. Burl is expensive and, as a rule, it should not be used for learning shapes. There are more suitable materials for this purpose. The Rhino course was found to be suitable especially to get new shapes for products to be made

### **Sámi duojs industriála duodjái 1, 4 oč**

Ulbmilin lei árbevirolaš dinggaid dárkkit teknihkalaš suokkardeami bokte addit cahkkehagaid pláne-mii. Ovdamearkka dihte: mat buorit áššit gávdnovit árbevirolaš buktagiin ja maid vejolašvuodaid dálá áigi addá. Dál suokkardedje divd-na materiálad, konstrukšuvnnaid ja buvttadanvugiid. Perspektiiva lei ođas oahppiide ja duoji oahpaheaddjiide. Ođđa materiá-lain ja buvttadeamis muitaleaddji áššit ledje buresboahttit ja miellagiddevaččat. Sisdoallu buvt-tii máhtu, valjis ođđa jurdagiid ja movtta buvttaplánemii. Juksanme-  
arri ná ollašuvai.

### **Hábmenprošeakta 1 8 oč**

Konseaptaplánema vásihedje ok-tan eanemus beroštahtti gursan. Oahppit besse ávnnastit ovdal cahkiidan jurdagiid ee. materiá-laid iešvuodain. Plánenproseassa bijajad eavttuid ja attii ođđa jurda-giid, oahpahii systemáhtalašvuoda ja ovttasbarggu. Ovttas ideahut-kama vásihedje buot suohtasep-mosin. Plánaid basttii ávnnastit ođđa vugiin ja loahppabohtosis šattai eanet beroštahtti. Plánen-muttus geavahedje sihke háb-mejeaddji ja duodjemeaštira áššedovdamuša. Dáinna lei

### **Saamenkäsityöstä teolliseen 1, 4 op**

Tavoitteena oli perinteisten esineiden tarkemman teknisen tarkaste-lun kautta antaa virikkeitä suun-nittelemiseen. Esimerkiksi: mitä hyviä asioita löytyy perinteisissä tuotteissa ja mitä mahdollisuuksia nykyaika antaa. Nyt pureudut-tiin materiaaleihin, konstruktioihin sekä tuotantotapoihin. Näkökul-ma oli uusi opiskelijoille ja duod-jin eli saamenkäsityön opettajille. Uusista materiaaleista ja tuotan-nosta kertovat asiat olivat tervetul-leita ja mielenkiintoisia. Sisältö toi osaamista, lukuisia uusia ajatuksia ja innostusta tuotesuunnitteluun. Tavoitteessa siis onnistuttiin.

### **Muotoiluprojekti 1, 8 op**

Konseptisuunnittelu koettiin yh-deksi mielenkiintoisimmista kurs-seista. Aiemmin virinneitä ajatuksia mm. materiaalien ominaisuuksis-ta päästiin työstämään. Suunnit-teluprosessi ehdollisti ja loi uusia ajatuksia, opetti systemaattisuutta ja yhteistyötä. Yhdessä ideoiminen koettiin kaikkein mukavimmaksi. Suunnitelmia pystyi työstämään uudella tavalla ja lopputulokses-ta tuli mielenkiintoisempi. Suun-nitteluvaiheessa käytettiin sekä muotoilijan, että duodji-mestarin asiantuntemusta. Tällä pyrittiin

in series. The programme taught how to sketch a product three-di-mensionally. A student able to do this can easily try what the product looks like when different materials are used.

### **From Sami handicraft to industrial design 1, 4 cr**

The purpose was to give the stu-dents new design ideas, such as the good things that can be found in traditional products and the possibilities offered by the present time, through a more accurate technical control of traditional ob-jects. The focus was on materi-als, constructions and production methods. The point of view was new for both students and duodji teachers. The topics that provided information on new materials and production were welcomed and interesting. The content brought know-how, several new ideas and enthusiasm for product design. Therefore, the goal was achieved.

### **Design project 1, 8 cr**

According to the students, "Con-cept Design" was one of the most interesting courses. The students worked on previously developed ideas such as material properties. The design process conditioned and created new ideas and taught



figgamuš sihkkarastit bukta-giid ollašuhhtingelbbolašvuoda erenomážit, go juksanmearrin ledje buktagat, mat ollašuhhtojit unnaráidobuvttademiin ee. árbevirolaš materiálain.

Leairras besse ollašuhhtit plánaid protomállen. Materiálaid atnuiheiveheapmi, ođđa konstrukšuvnnat ja válmmašteami njuožudahttin bukta buohkaide ođđa áššiid vihkedallamii. Oahppi, duodjemeaštir ja hábmejeaddji ohce ovttas čovdosiid, vai besse plánain ásahuvvon mihttomeriide.

Oahppoollisvuoda áigge fidnejedje buriid jurddahutkosiid ja iskkedemiid, maid gánneha ovddidit.

## **Dorvvolašvuolta**

Bargobádjegurssaid čađaheapmái dárbbášuvvojedje sierralá-gan mášiinnat ja rusttegat, mat gávnojit dušše Sámi oahpahusguovddáži. Oahppiin lei vejolašvuolta bargat SOG:s, go beare soabai dn. sajis vásttolaš oahpaheaddjiin. Oahppi bargodorvvolašvuoda dihte dárbbášuvvui bearráigeahčču. Geavad gursii nugo leairagursii bálkávuvvui danin oahpaheaddji olles áigái. Lagasoahpahusa mearri eará gurssáid ektui lei ná stuoris.

varmistamaan tuotteiden toteuttamiskelpoisuus varsinkin, kun tähdättiin piensarjatuotannolla toteutettaviin tuotteisiin mm. perinteisistä materiaaleista.

Leirillä päästiin toteuttamaan suunnitelmia protomalleiksi. Materiaalien soveltaminen, uudet konstruktiot ja valmistuksen virtaviivaistaminen toivat kaikille uutta pohdittavaa. Opiskelija, mestari sekä muotoilija etsivät yhdessä ratkaisuja, jotta päästiin suunnitelmisasetettuihin tavoitteisiin.

Opintokokonaisuuden aikana tehtiin hyviä oivalluksia ja kokeiluja, joita kannattaa kehittää.

## **Turvallisuus**

Työpajakurssien suorittamiseksi tarvittiin erilaisia koneita ja laitteita, joita löytyy vain Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta. Opiskelijoilla oli mahdollisuus työskennellä SAKK:ssa, kunhan sopi ko. tilasta vastaavan opettajan kanssa. Opiskelijan työturvallisuuden vuoksi tarvittiin valvontaa. Käytännön kurssille, kuten leiri-kurssille, näin ollen palkattiin opettaja koko ajaksi. Lähiopetuksen määrä verrattuna muihin kursseihin oli tästä syystä suuri.

systematicity and cooperation. Creating new things together was considered to be the nicest thing. It was possible to work on the designs in a new way, and the final result became more interesting. The expertise of both the designer and the duodji master were used in the design phase. This made it possible to try to verify the feasibility of the products especially the ones to be realised in short-run production and from traditional materials.

At the camp, the designs were transformed into prototype models. Material application, new constructions and production streamline brought everybody something to think about. The student, master and designer looked together for solutions to achieve the goals set during planning.

During the course, good insights and experiments were made that are worth developing.

## **Safety**

Various machines and devices, which could be found only from the Saami Education Institute, were needed to take the workshop course. The students had the possibility to work at SEI as long as the teacher responsible for the facilities in question agreed to it. Con-

## Oahppomateriálat

Duodjesuorggis leat unnán oahppomateriálat, erenomážit sámegilli. Muhtin fáttáin gávdnojit girjiit, muhto dábálepmosit oahpaheaddjiid oahppomateriálat leat boahhtán sin iežaset doaimma lassebuvttan. SOG attii doarjaga daid gurssaid ráhkkanahhtimii, mat gieđahalle duoji. Anus ledje ee. govat ja eará materiálat, mat leat buvttaduvvon skuvlla oahpahasdoaimma oktavuodas.

## Logaldallamiid videobádden

Gurssain ja lohkanortnetáigemeeriin lei figgamuš beassat njuovzilvuhtii. Oahpuid oasseáigásavuodá ja guhkes gaskkaid dihte lei áddemis, ahte buohkat eai álohii ieža beasašii gursabáikái. Min oahpahas áigge dieđagotti aitosáš gáiddosoahpahaslanjat ledje várrejuvvon, oassi menddo unnit ja ođđavistti lanjat muhtin muddui gaskan, nu ahte mii eat geavahan albma gáiddosoahpahas-teknologiija. Goappáge lágádusa gáiddosoahpahasluohkáin váilo oahpahusa vurkenvuogádagat. Galggai gávdnat eará čovdosiid. Loahpas gárttai dorvvastit logaldallamiid ja oahpahasid vurkemii dábalaš videokamerain. Oahpaheaddjiin fidnejuvvui miehtan

## Oppimateriaalit

Duodji-alalla on vähän oppimateriaaleja, varsinkin saamenkielisiä. Joistain aiheista on olemassa kirjoja, mutta pääsääntöisesti opettajina toimivien oppimateriaalit ovat syntyneet heidän oman toimintansa sivutuotteina. SAKK antoi duodjia käsittelevien uusien kurssien valmisteluihin tukea. Käytössä oli mm. kuvia ja muuta materiaalia, joita on tuotettu koulun opetustoiminnan yhteydessä.

## Luentojen videointi

Kursseissa ja lukujärjestysaikatauluissa pyrittiin joustavuuteen. Opintojen sivutoimisuuden ja pitkien matkojen takia oli ymmärrettävää, että kaikki eivät aina pääsisi kurssille paikan päälle. Koulutuksemme aikana tiedekunnan varsinaiset etäopetustilat olivat varattuja, osa liian pieniä ja uudisrakennuksen tilat osittain kesken, joten emme käyttäneet varsinaista etäopetusteknologiaa. Molempien laitosten etäopetusluokista puuttuivat opetuksen tallentamisen järjestelmät. Oli löydettävä muita ratkaisuja. Lopulta päädyttiin luentojen ja opetusten tallentamiseen tavallisella videokameralla. Opettajilta saatiin suostumus opetuksen videointiin sekä tallenteiden esittämiseen opiskelijoillemme koulu-

trols were needed to guarantee the safety of the students. A teacher was hired for the entire duration of a practical course (for example the camp course). Therefore, there was more contact teaching compared to the other courses.

## Study materials

There is not much material on duodji, especially in Sami. There are some books about certain topics, but usually the teachers had to create themselves the study material for their courses. SEI provided the necessary support for the preparation of the new courses on duodji. For example, pictures and study material produced in combination with the teaching activity of the school were used.

## Videotaping lectures

Flexibility was an important goal while planning the courses and timetable. Due to the fact that taking the courses was a secondary occupation for the students and that long distances had to be covered to reach the teaching locations, it was understandable that not all the students could always attend the course. The actual distance teaching facilities of the faculty were not available during the course, some were too small, and

oahpahusa videobáddemii ja vurkosiid čajeheapmái min oahppiide oahpahusprošeavttamat áigge muhto ii manñilgihtii geavaheapmái. Giellagasa logaldalliid fidnejuvvui lohpi čajehit gursavideoid oktii sihke Anáris ja Roavvenjárggas, ja dan galggai duššadit dan manñá.

Eanas oassi videobáttiin editerejuvvui ja boldojuvvui DVD:i, danne go dát vuohki lei geavattleamos. Seamma DVD-vurkosat ledje luokkamis sihke universitehtas ja SOG:s. Daid lei vejolaš geahččat njuovžilit.

Originála ja kopijaston báddemat leat SOG:s ja LaU:s. Suorgái livččii ávkálaš fidnet diein vurkosiid atnui oahppomateriaalan. Vuoignaduodje- ja geavahanvuoigatvuoda gázaldagat leat ain čovddekeahttá, ja videovurkosiid ii ainjuo vuos oaččo nupádassii egavahit.

## **Bargobáddedjiimmuid videobádden**

Bargobáddedjiimmuin lei figgámuš báddet videoi dušše bagadanbottuid. Váttisvuohtan šattai dilálašvuođaid spontánalašvuohta. Go oahpaheaddjis lei dárbu čilget ovdanboahhtán áššiid, de dat muituvvui oahppiide dalánaga. Dasa lassin videorusttegiid sirdimis ođđa

tushankkeemme aikana, mutta ei jälkeenkäin käytettäväksi. Giellagaksen luennoitsijoilta saatiin lupa esittää kurssivideot kerran sekä Inarissa että Rovaniemellä, ja ne piti tuhota sen jälkeen.

Valtaosa tallenteista editoitiin ja poltettiin DVD:lle, koska tämä muoto oli käytännöllisin. Samat DVD-tallenteet olivat lainattavissa sekä yliopistolta että SAKK:sta. Niitä oli mahdollista katsoa joustavasti.

Alkuperäiset ja kopioidut tallenteet ovat SAKK:ssa sekä LaY:ssä. Alalle olisi hyödyllistä saada kyseiset tallenteet käyttöön oppimateriaaleina. Tekijän- ja käyttöoikeuskysymykset vielä ovat ratkaisematta eikä niitä saa toistaiseksi käyttää.

## **Työpajatuntien videointi**

Työpajatunneilla pyrittiin videoimaan vain ohjaustuokiot. Hankaaluudeksi muotoutui tilanteiden spontaanisuus. Kun opettajalla oli tarve selittää esille tulleita asioita, se kerrottiin opiskelijoille välittömästi. Lisäksi videolaitteiden siirtämisessä uuteen kuvauspaikkaan sekä niiden saattamisessa kuvausvalmiuteen kului liikaa aikaa. Useimmiten aiheen tallentaminen oli jo myöhäistä. Työn ohjaamisen kuvaaminen on haastavaa.

the facilities of the new building were still partly under construction. Therefore, distance teaching technology was not used. There were no lecture recording systems in the distance teaching classrooms of the two departments involved. Other solutions had to be found. In the end it was decided to record the lectures and teaching activities using a normal video camera. The teachers gave permission to videotape the lectures and show them to the students during the educational project. However, they did not give permission to use them afterwards. The lecturers of the Giellagas Institute gave permission to show the video courses once in Inari and once in Rovaniemi. The tapes had to be destroyed afterwards.

The majority of the recordings were edited and burnt on DVD because this was the most practical format. The same DVD recordings were available for loan from both the University and SEI. It was possible to watch them flexibly.

The original recordings as well as their copies are at both SEI and UL. It would be good for the field to start using them as teaching material. The issues related to copyright and right of use have not yet been



govvensadjái ja daid fidnemis govvenjárvvvisvuhtii golai liiggás ollu áigi. Dávjjimusat fáttá vurken lei jo maŋŋit. Barggu bagadeami govven lea hástalus.

## Ovddidan-evttohusat

### Oahpahusgiella

Go oahpaha sámekultuvrra, de oahpahusgiella berre leat sámegiella. Allaskuvladási sámegielat oahpaheaddjiid váilun lea dása goittotge stuorimus eastta.

### Áššedovdit

Aiddo dál eai leat doarvái oahpaheaddjit sámekultuvrii vuodđuduvvon ođđa gurssaid plánemii ja ollašuhttimii. Lea dehálaš nannet oahppolágádusaid ja áššedovdiid ovttasbarggu váilevaš máhtu dievasmahttima várás.

Dehálaš lea čujuhit resurssaid gursasisdoaluid gárvvisteapmái, vai universitehtadási gurssaid, mat gusket sámeduodjái, bastá ráhkadit kultuvrra vuodul. Proseassas berre oppa áigge leat mielde máhttu ee. universitehtagurssaid gárvvisteamis, pedagogiijas, sámekultuvrra ja ámmátsuorggi viiddis máhttu.

## Kehittämis-ehdotukset

### Opetuskieli

Saamenkulttuuria opetettaessa opetuskielen tulee olla saame. Korkeakoulutasoisten saamenkielisten opettajien puute on sille kuitenkin suurin este.

### Asiantuntijat

Tällä hetkellä ei ole riittävästi opettajia uusien saamenkulttuurilähtöisten kursien suunnitteluun ja toteuttamiseen. Oppilaitosten ja asiantuntijoiden yhteistyön vahvistaminen on tärkeää puuttuvan osaamisen täydentämiseksi.

Tärkeää on kohdentaa resursseja kurssisisältöjen laadintaan, jotta yliopistotasoisia saamenkäsityötä koskevia kursseja pystytään rakentamaan kulttuurin lähtökohdin. Prosessissa tulee koko ajan olla mukana osaamista mm. yliopistokurssien laatimisesta, pedagogiasista, laaja-alaista saamenkulttuurin sekä ammattiaineen osaamista.

### Oppimateriaalit

Saamenkäsityöalalla oppimateriaaleja on vähän. Tästä syystä on tarve koota arkistoista olemassa olevat materiaalit ja tuoda ne tarjolle sekä ohjata oppimateriaalituotantoa niihin osa-alueisiin joihin on suuri tarve.

solved. Therefore, the recordings in question cannot be used for the time being.

### Videotaping workshop hours

Only the guided parts of the workshop hours were videotaped. The spontaneity of the situations shaped up to be a difficulty. When the teacher needed to explain the things that had come up, this was immediately told to the students. In addition, moving the video devices to the new set and making them ready for filming required too much time. In most cases, it was already too late to record the topic. Recording the guided parts of the work is challenging.

## Suggestions for Development

### Language of instruction

When teaching Sami culture, the language of instruction should be Sami. The biggest obstacle to this is the lack of Sami language teachers at the University level.

### Experts

At the moment, there are not enough teachers to plan and implement new courses based on

## Oahppomateriálat

Sámi duodjesuorggis leat unnán oahppomateriálat. Dán sinvas lea dárbu čohkket arkiivvain gávdnovaš materiálaid ja buktit dan olámuddui ja stivret oahppomateriálabuvttadeami daidda oassesurggiide, main lea stuorra dárbu.

## Orrun ja idjadeapmi

Áššedovdit ja oahppit bohtet eatnandiedalaččat viiddis guovllus. Oahppiide ja guosselogaldalliide galgá lágidit doarvái molssaeavtuid mávssolaš orrumii ja idjadeapmái.

## Ovddidanforum fierpmádagas

Dutkamuš ja oahpahusa čuohtecadeami várás galgá ráhkadit rámaid ja geavadiid oahpahusa lágideaddjiid, dutkiid ja sámi ealáhusbargiid ovddidanságastallamiidde, mat dáhphuvvet fierpmádagas. Ovdamearkan sáhtašii leat [www.same.net](http://www.same.net).

## Gáiddosoahpahuš

Áiggi ja mátkegoluid seastima dihteferte váldit dáhta- ja gulahallanteknihka ávkkástalli rusttegiid oahpahuš- ja ávkegeavahussii ja ráhkadit daid geavaheapmái tehnikkalaš ja pedagogalaš vejolašvuodaid.

## Majoittuminen

Asiantuntijat ja opiskelijat tulevat maantieteellisesti laajalta alueelta. Opiskelijoille ja vierailuille luennoitsijoille tulee järjestää tarpeeksi vaihtoehtoja kohtuuhintaiseen majoitukseen.

## Kehittämisfoorumi verkossa

Tutkimuksen ja koulutuksen kohdentamiseksi tulee luoda puitteet ja käytänteet opetuksen järjestäjien, tutkijoiden ja saamelaiselinkeinojen harjoittajien verkossa tapahtuviin kehittämiskeskusteluihin. Esimerkkinä voisi olla [www.same.net](http://www.same.net).

## Etäopetus

Ajan ja matkakustannusten säästämiseksi tulee ottaa tieto- ja viestintäteknikkaa hyödyntäviä välineitä opetus- ja työkäyttöön sekä luoda niiden käytölle teknisiä ja pedagogisia edellytyksiä.

Ammattialansa ja etä- ja monimuoto-opetusta hallitsevista opettajista on puute. Etäopetusohjelmien, laitteiden ja käytänteiden pitää olla jokaisella koulutuksen antajalla yhteneviä, jotta kynnys opettamiseen ja opiskeluun verkon kautta on mahdollisimman matala.

Sami culture. Strengthening the collaboration between educational institutions and experts is important to successfully eliminate the lack of know-how.

In order to be able to build University courses related to Sami handicraft using culture as a starting point, it is important to focus the resources on preparing the contents of the courses. During the entire process there must be know-how on the preparation of university courses, pedagogy, and especially Sami culture and vocational subject.

## Study material

There is not much study material available in the Sami handicraft field. For this reason, the existing material should be collected from the archives and made available. Furthermore, the production of study material should be concentrated on those areas that need it the most.

## Accommodation

The experts and students come from a geographically large area. Enough options for a reasonably priced accommodation must be provided to the students and visiting lecturers.

Lea vánet dakkár oahpaheadd-  
jit, geat hálddašit iežaset ámmát-  
suorggi ja dasa lassin gáiddos- ja  
mánggahámatoahpahusa. Gáiddo-  
soahpahasprográmmat, rusttegat  
ja geavadat galget leat juohke oah-  
pahasbargis oktiiheivvolaččat, vai  
šielbmá oahpaheapmái ja ohppo-  
vázzimii fierpmádaga bokte lea nu  
vuollegaš go vejolaš.

### **Mediavurken**

Oahpahasaid dahje duddjoma  
vurken mediai sámegillii ja ma-  
teriála editeren ja jorgaleapmi  
sierra gielaide lea okta čoaiddus  
giellaváttisvuodaide. Mediavurken  
ja editeren oahppama oassin lea  
bealistic čoaiddus oahppomateriá-  
la buvttadeapmái ja dasa lassin eal-  
li árbedieđu vurkemii ja dutkamii.

### **Fierpmádatlogaldallamat**

Universitehtadásis sámekultuvrra  
ja sámegiela oahpahas addojuvvo  
dán áigge sierra guovlluin Suo-  
mas. Oahpahas fáluheaddji oahp-  
polágádusat galget vuodđudit  
fierpmádatportála, man bok-  
te oahpahas juhkkovuvvo eará  
oahppolágádusaide reálaáig-  
gis dahje vuorkkusin. Oahppi lea  
čálihuovvon ovttá oahppolágádus-  
sii, muhto ovttasbarggu bokte  
oahppolágádusat sáhttet lono-  
hallat gursafáldaga gaskanea-

### **Tallentaminen**

Opetusten tai tekemisen tallenta-  
minen saamenkielellä sekä ma-  
teriaalin editointi ja kääntäminen  
eri kielille on yksi ratkaisu kielion-  
gelmiin. Tallentaminen ja editoin-  
ti osana opiskelua puolestaan on  
ratkaisu oppimateriaalin tuottami-  
seen sekä elävän perinteistiedon  
tallentamiseen ja tutkimiseen.

### **Verkkoluennot**

Saamenkulttuurin ja saamenkielen  
yliopistotasosta opetusta annea-  
taan nykyään eri puolilla Suomea.  
Opetusta antavien oppilaitosten  
tulee perustaa verkkoportaa, jon-  
ka kautta opetusta jaetaan muil-  
le oppilaitoksille reaaliaikaisesti tai  
tallenteina. Opiskelija on kirjoilla  
yhdessä oppilaitoksessa mutta yh-  
teistyön kautta oppilaitokset voivat  
vaihtaa kurssitarjoontaa keskenään.  
Asiantuntevaa opetusta saadaan  
sieltä, missä se on parasta. Doku-  
mentointiin ja tallenteisiin liittyvät  
tekijän-, käyttö-, yms. oikeudet tu-  
lee ratkaista asianosaisia tyydyttä-  
vällä tavalla.

### **Kiinteät järjestelmät**

Opinajoihin tarvitaan fyysisiä,  
mutta myös virtuaalisia opiskeluti-  
loja. Tiloissa tulee olla kiinteitä tal-  
lentamisen sekä etäopetuksen jär-  
jestelmiä. Koulun tiloissa tulee olla

### **Online development forum**

In order to focus research and  
training on the right topics, the  
framework and practices for the  
online development discussions  
between the course organisers, re-  
searchers and Sami businessmen  
must be created. An example could  
be [www.same.net](http://www.same.net).

### **Distance teaching**

In order to save time and money,  
tools that make good use of infor-  
mation and communication tech-  
nology must be introduced in  
teaching and working activities. In  
addition, technical and pedagogical  
requirements must be created  
for the use of the aforementioned  
tools.

There is a lack of teachers that  
master their professional field, dis-  
tance teaching and multiform  
teaching. In order to make the  
step towards online teaching and  
learning as easy as possible, the  
distance teaching programmes,  
devices and practices of all the  
subjects offering training must be  
uniform.

### **Recording**

One solution to the language  
problems is to record the teaching  
and working activities in Sami and

set. Áššedovdevaš oahpahusa fidne doppe, gos dat lea buoremus. Dokumenteremii ja mediavurkosiidda gullevaš vuoignaduodje-, geavahan-, jed.-vuoigatvuodaid ferte čoavdit nu, ahte dat duhtada áššeasálaččaid.

### **Bissovaš vuogádagat**

Oahppolágádusaide dárbbášuvvojit fysalaš muhto maiddái virtuála oahppanlanjat. Lanjain galget gávdnot bissovaš vuogádagat mediavurkemii ja gáiddosoahpahussii. Skuvlla lanajin galgá leat vejolašvuhta gáiddos-, fierpmádat- ja mánggahámatoahpahussii ja –oahppamii.

### **Sirddehahti vuogádagat**

Bargooahpahusdili dáhpáhusaid govvemii ja dieđuid vurkemii ja gáiddosbargui dárbbášuvvojit dáhta- ja gulahallanteknihkalaš vuogádat, maid sáhhtá sirddašit.

Árbedieđu dokumenteremii lea buorre hutkat geahppa, vurkenkapasitehtain rustejuvvon, nana, mobiila, álkit geavahahti, rávdnjeboruhis bistilis videobáddejeaddji, mii govvida duddjoma meaštira perspektiivvas. Reálaáigásašvuhta on. rusttega govvasirdimis buvttášii ođđa vejolašvuodaid ee. árbedieđu oahpahussii. Dákkárat vissásit juo gávdnojit.

mahdollisuus etä-, verkko- ja monimuoto-opetukseen sekä –opiskeluun.

### **Siirrettävät järjestelmät**

Kenttäolojen tapahtumien kuvaamiseen ja tietojen tallentamiseen sekä etätöihin tarvitaan liikuttavia tieto- ja viestintäteknologisia järjestelmiä.

Perinteistiedon dokumentointiin on hyvä kehittää kevyt, tallennuskapasiteetilla varustettu, kestävä, mobiili, helppokäyttöinen, virtalähteeltään pitkäkestoinen videotallennin, joka kuvaa tekemistä mestarin näkökulmasta. Reaaliaikaisuus em. laitteen kuvansiirrosta toisi uusia mahdollisuuksia mm. perinteistiedon opetukseen. Tällaisia varmaan on jo olemassa.

to edit and translate the material in different languages. Recording and editing as part of the studying activities is the solution for producing study material and recording and researching the living traditional knowledge.

### **Online lectures**

Nowadays, University-level education on Sami culture and language is offered in different parts of Finland. The educational institutions should create a web portal to distribute the lectures to the other institutions in real time or as recordings. The students are registered at one institution. However, through collaboration the institutions can mutually exchange the courses offered. In this way, the best quality of teaching is always guaranteed. Issues related to the copyright, right of use and other similar rights on documents and recordings shall be settled in a way that satisfies all parties involved.

### **Fixed systems**

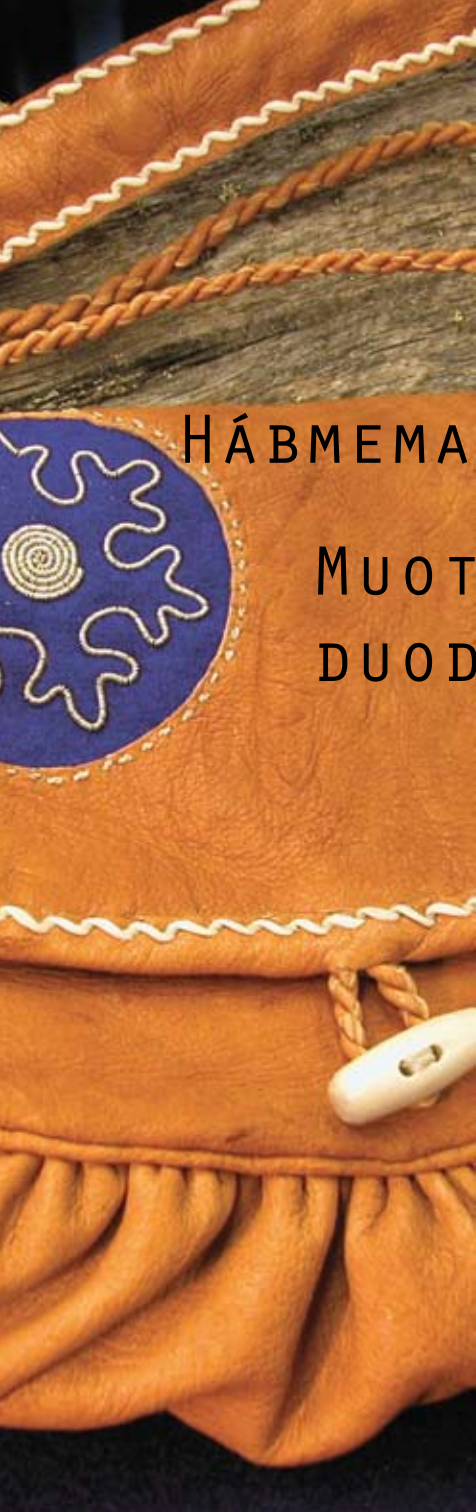
The educational institutions need both physical and virtual study facilities equipped with fixed systems for recording and distance teaching. Distance teaching and learning as well as online and multiform teaching and learning must be possible at the school.



## **Movable systems**

Movable information and communication technology systems are needed to describe the events of the field conditions, to record information, and to work from home.

A light and resistant mobile video recorder that has storage capacity, is easy to use, has a durable power source, and describes the activities from the point of view of the master should be developed for the documentation of traditional knowledge. The real time picture transmission of the above-mentioned device would bring new possibilities to the teaching of traditional knowledge. Such devices probably already exist.



HÁBMEMA PERSPEKTIIVA DUODJÁI

MUOTOILUN NÄKÖKULMA  
DUODJIIN

DUODJI FROM THE  
DESIGN POINT OF VIEW

PETRI KIVELÄ

## Prošeavtta meroštallan ohcamušas

Prošeavtta ulbmilin lei "Duodji – sámi duojs hábmemii" –lassefágaollisvuoda áigáifinden. Ohccin lei Lappi universitehta dáidagiid dieđagoddi. Prošeakta ollašuohttojuvvui 1.6.2006–31.10.2007 ja dat čađahuvvui Eurohpa sosiálaruh- taráju doarjagiin (ESR).

Ulbmilat meroštallojedje prošeaktaplánas čuoovvovaččat: Prošeavtta duogájis lea árbevirolaš sámi duodjekultuvrra ja alladási hábmema máhtolašvuoda ovtasteapmi ja ođđalágan oahpahuš- ja ohppanmálliid ovd- dideapmi ja testen. Sámeaguov- lu ealáhuseallima ja nuoraid oahppovázzinvejolašvuoda- id ovd- dideapmi lea dehálaš Davvi-Suoma guovllu ovd- dideami ja guovllu- id dásseárvvu hárrái. SOG dahjege Sámi oahpahušguovddás lea jo jahkeviissaid fállan gaskadási oah- pahuš árbevirolaš ealáhusas, duo- jis. Duodji lea dehálaš vál- do- dahje lotnolasealáhus olles sámeaguov- lus. Suorgi ovd- dasta maiddá ealli sáme- kultuvrra ja eam- idieđu, man ovd- dideapmi, dutkan ja oahpa- husa ovd- dideapmi sáht- tá buktit mearkaš- ahtti olmmoš- las náv- c-

## Hankkeen määrittely hakemuksessa

Hankkeen tavoitteena oli "Duodji – saamenkäsityöstä muotoiluun" -sivuainekokonaisuuden luominen. Hakijana oli Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta. Hanke toteutettiin 1.6.2006–31.10.2007 ja se toteutettiin Euroopan sosiaalirahaston tuella (ESR).

Tavoitteet määriteltiin hankesuunnitelmassa seuraavasti: Hankkeen taustalla on perinteisen saamelaisen käsityökulttuurin ja korkeatasoinen muotoilun osaamisen yhdistäminen sekä uudenlaisten opetus- ja oppimismallien kehittäminen ja testaaminen. Saamelaisalueen elinkeinoelämän ja nuorten koulutusmahdollisuuksien kehittäminen on tärkeää Pohjois-Suomen alueen kehittämisen ja alueellisen tasa-arvon kannalta. SAKK eli Saamelaisalueen koulutuskeskus on jo vuosia tarjonnut keskiasteen koulutusta perinteisessä elinkeinossa, saamenkäsityössä. Saamenkäsityö eli duodji on tärkeä pää- tai sivulinkeino koko saamelaisalueella. Ala edustaa myös elävää saamelaiskulttuuria ja alkuperäistietoa, jonka kehittäminen, tutkiminen ja opetuksen edistäminen voi tuoda merkittäviä inhimillisiä voimavaroja myös nyky- muotoiluun. Saame-

## Definition of the Project in the Application

The objective of the project was to create a subsidiary subject study programme entitled "Duodji – from Sami handicrafts to industrial design." The applicant was the faculty of Art and Design of the University of Lapland. The project was executed 01/06/2006-31/10/2007 under the support of the European Social Fund (ESF).

The objectives in the project plan were defined as follows: Underlying the project is the combination of the traditional Sami handicraft culture and high level know- how of design as well as developing and testing new teaching and learning methods. Improving the economic life and the educational opportunities for the youth in the Sami area is important for the development of the Northern Finland and regional equality. SEI a.k.a the Saami Education Institute has already offered intermediate education on the traditional industry, Sami handicraft. Sami handicraft a.k.a duodji is an important principal or secondary industry in the whole Sami area. The field also represents the living Sami culture and the underlying knowledge. The de-

caid maiddái ođđaáigásaš hábmemii. Sápmelaččaid duodjeárbi lea kultuvrralaččat, materiálašat ja visuálalaččat iešlágáš, ja danin das lea ollu maid addit moderna hábmemii. Árbevirolaš duoji ja moderna hábmemi ovttasteapmi lea hástaleaddji proseassa, man dihte dárbbášuvvo ovddideapmi allaskuvladas oahpahusa vuodul. Maŋnelis ulbmilin lea fidnet áigái kandidáhtadutkosii doalvu oahpahusa, mii lágiduvvo eanaš Anáris. Oahpahuš plánejuvvo dáiddaindustriála perspektiivvas. Vai oahpahušprošeakta ollašuvva, de dat gáibida guovddášsisdoaluid fuolalaš plánema sierra, dannego duojs ii leat ovdalis akademalaš tradišuvdna namalassii dáiddaindustriála perspektiivvas. Dán prošeavtta ulbmilin lea:

- 1) ovddidit ja ollašuttit lassefágaollisvuoda "duojs hábmemii", mii doaimá maŋnelis vuodđun kandidáhtadutkosa váldofága áigáifidnemis,
- 2) vuodđudit oahpahusa ovddideami doarjjan sierranas bargojoavkku, mas leat ovddideaddjit universitehta ja oahpahušguovddáža lassiguovllu sámi fitnodagain ja servviin,

laisten käsityöperinne on kulttuurisesti, materiaalisesti ja visuaalisesti omaleimaista, ja siksi sillä on paljon annettavaa modernille muotoilulle. Perinteisen käsityön ja modernin muotoilun yhdistäminen on haastava prosessi, minkä vuoksi tarvitaan korkeakoulupohjaiseen opetukseen perustuvaa kehittämistä. Myöhemmin tavoitteena on luoda kandidaatintutkintoon johtava koulutus, joka järjestetään pääosin Inarissa. Koulutusta suunnitellaan taideteollisesta näkökulmasta. Koulutushanke vaatii toteutukseen keskeisten sisältöjen huolellisen erillisen suunnittelun, koska saamenkäsityöstä ei ole aikaisempaa akateemista traditiota nimenomaan taideteollisesta näkökulmasta. Tämän hankkeen tavoitteena on:

- 1) kehittää ja toteuttaa sivuaine-kokonaisuus "saamenkäsityöstä muotoiluun", joka toimii myöhemmin pohjana kandidaatin-tutkinnon pääaineen luomisessa.
- 2) perustaa koulutuksen kehittämisen tueksi erillinen työryhmä, jossa on edustajia yliopiston ja koulutuskeskuksen lisäksi alueen saamelaisyryksistä ja yhdistyksistä.

veloping, analysing and teaching of them could create significant human resources also for modern design. The Sami handicraft tradition is culturally, materially and visually distinctive and therefore has a lot to offer for modern design. Combining traditional handicrafts and modern design is a challenging process, which is why development based on higher education is needed. Later on the objective is to create an education leading to bachelor's degree, which is mainly arranged in Inari. The education is planned from the point of view of industrial arts. The educational project requires careful individual planning of the contents in order to make it happen, because there is no previous academic tradition on Sami handicrafts from the industrial arts' point of view specifically. The objectives of this project are:

- 1) to develop and execute a subsidiary subject study programme "from Sami handicrafts to design", which will later serve as the basis for creating a major subject for a bachelor's degree
- 2) to start up a separate working group to support the development which has members from Sami companies and associa-



3) ovttaštit árbevirolaš duoji ja moderna hábmema sihke oahpahuš- ja dutkamušulbmilis. Ulbmilin lea ovdiddit oahpahuša ođđa sisdoaluid ja seammáš ráhkadit vuoddu ođđa dutkansurggiide,

4) testet jaskes dieđu heivvolašvuodda alladási oahpahussii.

SOG ja LaU ulbmilin lea duoji kandidáhtadutkosii doalvu oahpahuša álggaheapmi Anáris. Oahpahuša guovddášgurssat leat plánejuvvon lágduvvoš duodječeahpi ja universitehtalaš hábmejeaddji ovttasbargun. Dát oahpahanmálla gáibida iskkadeami ja ovdideami. Prošeavtta ulbmilin leage buktit oahpahussii hábmema ja duoji čehpiiguin ođđa sisdoaluid ja pedagogalaš málliid. Okta oaidninvuohki pedagogalaš málliid ovdideamis lea duodječehpiid jaskes dieđu vurken ja ávkinatnin oahpahušas. Nubbi juksanmearri lea fidnet dán suorggi dutkamuša vuollái. Lassefágaollisvuodda oahppočáđahusaid sáhtta lohkat buorrin vejolaččat maŋnelis čáđahahtti duoji ja hábmema kandidáhtadutkosii. Dannego oahpahušas lea nana hábmenperpektiiva, oahppi fidne gárvvisvuodaid bargat maiddá eará sájis go

3) yhdistää perinteinen käsityö ja moderni muotoilu sekä opetuksellisessa että tutkimuksellisessa mielessä. Tavoitteena on kehittää uusia koulutuksen sisältöjä ja samalla luoda pohjaa uusille tutkimusalueille.

4) testata hiljaisen tiedon soveltuvuutta korkea-asteen opetukseen.

SAKK:n ja LaY:n tavoitteena on saamenkäsityön kandidaatintutkintoon johtavan koulutuksen aloittaminen Inarissa. Koulutuksen keskeiset kurssit on suunniteltu järjestettäväksi saamenkäsityön osaajan ja yliopistollisen muotoilijan yhteistyönä. Tämä opetusmalli vaatii kokeilua ja kehittämistä. Hankkeen tavoitteena onkin luoda opetukseen muotoilun ja saamenkäsityön osaajien avulla uusia sisältöjä ja pedagogisia malleja. Yksi näkökulma pedagogisten mallien kehittämisessä on saamenkäsityön taitajien hiljaisen tiedon tallentaminen ja hyödyntäminen opetuksessa. Toinen tavoite on saada tämä alue tutkimuksen piiriin. Sivuainekokonaisuuden opinto-suoritukset voidaan lukea hyväksi mahdollisesti myöhemmin suoritettavaan saamenkäsityön ja muotoilun kandidaatintutkintoon. Koska koulutuksessa on vah-

tions as well as from the University and the educational centre

3) to combine traditional handicrafts and modern design in both education and research. The objective is to create new contents for educational purposes and at the same time set foundations for new fields of research

4) to test the applicability of tacit knowledge on higher education

The objectives of SEI and the University of Lapland are to start a study programme of Sami handicrafts in Inari that leads to bachelor's degree. The courses of this programme are intended to be held as co-operation between a person skilled in Sami handicrafts and an academic designer. This teaching method needs testing and developing. The aim of the project is to create new contents and pedagogical models for teaching with the help of design and people who are skilled in Sami handicrafts. One point of view in designing pedagogical models is capturing the tacit knowledge of the skilled people and utilising it in the teaching. Another objective is to shift this area in to the field of research.

árbevirolaš duoji olis. Oasseulbmilin lea loktet duoji vejolašvuodaid viidásit atnui hábmemis.

Prošektii bálkáhuvvo plánejeaddji koordineret prošeavtta ja oahpahusa ja gárvvistit oahpahasplána sisdoaluid ja ráhkkanahhtit oahpahusa, mii doalvu dáidaga boahhtevaš kandidáhtadutkosii. Prošektii bálkáhuvvo maiddá bajit allaskuvladutkosa čadahan hábmejeaddji vástidit gurssaid sisdoalu buvttadeamis ja gurssaid oahpahemis. Gáibádussan lea mángga jagi bargovásihus ja dasa lassiežas dutkamuš- ja ovddidandoaimma. Hábmejeaddji ollašuhtá ja pláne gurssaid I ja III. Prošektii várejuvvo ruhta maiddá oasseáigge diibmoahpahussii ja guosselogaldallamii.

Prošeavtta bohtosat

- Raporta Sámi duojis hábmemii -lassefága ollašuhttimis ja bohtosiin
- Dáidaga kandidáhta dutkosii doalvu oahpahasollisvuoda oahpahasplána
- Stáđasman oahpahasplánabargujoavku

va muotoilunäkökulma, opiskelija saa valmiuksia työskennellä myös muualla kuin perinteisen saamenkäsityön parissa. Osatavoitteena on nostaa saamenkäsityön mahdollisuudet laajempaan käyttöön muotoilussa.

Hankkeeseen palkataan suunnittelija koordinoimaan hanketta ja koulutusta sekä työstämään opetussuunnitelman sisältöjä ja valmistelevaan tulevaa taiteen kandidaatin tutkintoon johtavaa koulutusta. Hankkeeseen palkataan myös ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut muotoilija vastaamaan kurssien sisällön tuottamisesta ja kurssien opettamisesta. Vaatimuksena on useamman vuoden työkokemus sekä omaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Muotoilija toteuttaa ja suunnittelee kurssit I ja III. Hankkeeseen varataan rahaa myös sivutoimiseen tuntiopetukseen ja vierasluentoihin.

Hankkeen tulokset

- Raportti Saamenkäsityöstä muotoiluun -sivuaineen toteuttamisesta ja tuloksista
- Taiteen kandidaatin tutkintoon johtavan koulutuskokonaisuuden opetussuunnitelma
- Vakiintunut opetussuunnitelmatyöryhmä

The study attainments of this subsidiary subject can be credited later for the possible bachelor's degree taken in Sami handicrafts and design. Because the programme is heavily involved in design, the student will have capacity to work also elsewhere than in the field of traditional Sami handicrafts. A partial objective is to elevate the possibilities of the Sami handicrafts into wider usage in design.

A designer will be hired to co-ordinate the project and the study programme, as well as to formulate the contents of the curriculum and to prepare the studies leading to a bachelor's degree. Furthermore, a designer holding a master's degree will be hired to be the responsible person for creating the contents of the courses and the course teaching. Requirements are several years of work experience and own research and development activities. The designer will plan and execute the courses I and III. There are funds allocated also to part-time teaching and guest lectures.

The outcomes of the project

- Report on the execution and results of the project From Sami handicrafts to design

## Duodji – sámi duojis hábmemeii-prošeakta

Duodji – sámi duojis hábmemeii-prošeakta lea leamaš hástalus mánggaga mielas. Mii leat gártan gánske vuosttasin suokkardit gažaldagaid, maidda ovdal eai leat dán suorggis vavdan. Prošeavtta ulbmilin lei ovttašit moderna hábmema ja sámeduoji nubbi nubbái ja oaidnit, mii das šaddá - ii napo aitosáčat ovddidit duoji. Mii leat luovvan ođđatiipasaš duodjegurssaid, atnán lunddolaččat dálá hábmengurssaid ja ovtastan daid hábmema vuogádagaide allaskuvladasis. Mii leat gártan dan dihte vihkkedallat, mii sáhtašii leat duoji ng. alladut oahpahus, ja ovttaláhkai dattetge valdit beali dasa, mo duoji sáhtašii ovddidit.

Prošeavttas plánejuvvon lassefagaollisvuolta čoggui mángga oahppooasis dahjege periodas. Oahppiide addojedje vuosttas oasis vuodđodieđut sámekultuvras áššedovdilogaldallamiiguin. Čuovvovaš oasis oahpásnuvvui plánenvuogádagaide, mat leat dábálaččat hábmensurggiin. Goalmmát periodas oahpásnuvve sámi duodjebuktagiin ja –vuogádagain dábálaš ráhkadatčovdosiidda seammás,

## Duodji – saamenkäsityöstä muotoiluun -hanke

Duodji – saamenkäsityöstä muotoiluun -hanke on ollut haaste monessakin mielessä. Olemme joutuneet ehkä ensimmäisinä pohtimaan kysymyksiä, joihin aikaisemmin ei ole alalla törmätty. Projektin tavoitteena oli tarkoitus yhdistää modernia muotoilua ja saamenkäsityötä toisiinsa ja katsoa, mitä siitä syntyy - ei siis varsinaisesti kehittää duodjia. Olemme luoneet uusia duodji-tyyppisiä kursseja, käyttäneet luonnollisesti olemassa olevia muotoilun kursseja ja yhdistäneet niitä muotoilun menetelmiin korkeakoulutasolla. Olemme joutuneet sen takia pohtimaan, mikä voisi olla duodjin ns. korkeampaa opetusta ja tavallaan haluamattammekin ottamaan kantaa siihen, miten duodjia voitaisiin kehittää.

Hankkeessa suunniteltu sivuainekokonaisuus koostui useista jaksoista. Opiskelijoille annettiin ensimmäisessä osassa perusteet saamenkulttuurista asiantuntijaluennoin. Seuraavassa vaiheessa perehdyttiin muotoilualoilla yleisiin suunnittelumenetelmiin. Kolmannessa jaksossa perehdyttiin saamenkäsityötönteissa ja me-

- Curriculum on the study programme leading to a bachelor's degree in art
- An established working group working on the curriculum

## Project Duodji – from Sami handicrafts to design

The project entitled Duodji – from Sami handicrafts to design has been a challenge in more than one way. We may have been the first to discuss the problems that have not occurred in the industry before. The objective of the project was to combine modern design and the Sami handicrafts with each other and see what happens – not necessarily to develop duodji. We have created new duodji type courses, naturally used the existing design courses, and combined them with design methods on higher education level. Therefore we have had to think about what could be the so called higher education when it comes to duodji and, even without wanting to express our views on it, how duodji could be developed.

The subsidiary subject study programme designed in the project consisted of several stages. In the first stage the students learned the basics of Sami culture in special-

go gieđahalle perspektiivvaid un-  
naráidobuvttadeapmái. Manemuš  
perioda šaddadii ođđalágan buvt-  
takonseptaid, mat ledje duoji ja  
moderna hábmema ovtastup-  
mi. Prošeavtta loahpageahčen mii  
gohčodišgođiimet ovtastumi na-  
mahusain Arctic Design. (Govas  
oahpahasplána grafihkalaččat ov-  
danbuktojuvvon)

## Oahpahusa plánen Lappi universitehta dáidagiid dieđagotti perspektiivvas

Lappi universitehta dáidagiid  
dieđagotti hábmensurggiin oah-  
pahus vuolgá ođđaaigásaš háb-  
memis ja buvttaplánemis soames  
dárbbu duhtadeami várás. Jearal-  
dat sáhtttá leat ovdamearka dih-  
te muhtin doaimma álkidahttimis  
ergonomalaččat rievttis buktagiin  
dahje vuovdima lasiheamis háb-  
memiin. Hábmene ii ollašuhtho goit-  
totge dušše fal dan dihte, ahte do-  
allat badjin hábmenečehppodaga.  
Vuolggasadjin lea doaimma gán-  
neheapmi soames ákkain. Mii  
hábmjeaddjit ja duojarat leat  
dávjá láitojuvvon sivasge heitto-  
gis márkanjođihančehppodagas.  
Design lea máilmmis hui stuor-  
ra gávpedoaimma suorgi, ja dal-  
le go dat lihkestuvvá, dat sáhtttá

netelmissä yleisiin rakenteellisiin  
ratkaisuihin samalla käsitellen nä-  
kökulmia piensarjatuotantoon. Vii-  
meinen periodi tuotti uudenlaiset  
tuotekonseptit, jotka olivat yhdis-  
telmä duodjia ja modernia muotoi-  
lua. Aloimme kutsua yhdistelmää  
hankkeen loppuvaiheessa nimel-  
lä Arctic Design. (Kuvassa opetus-  
suunnitelma graafisesti esitettyinä)

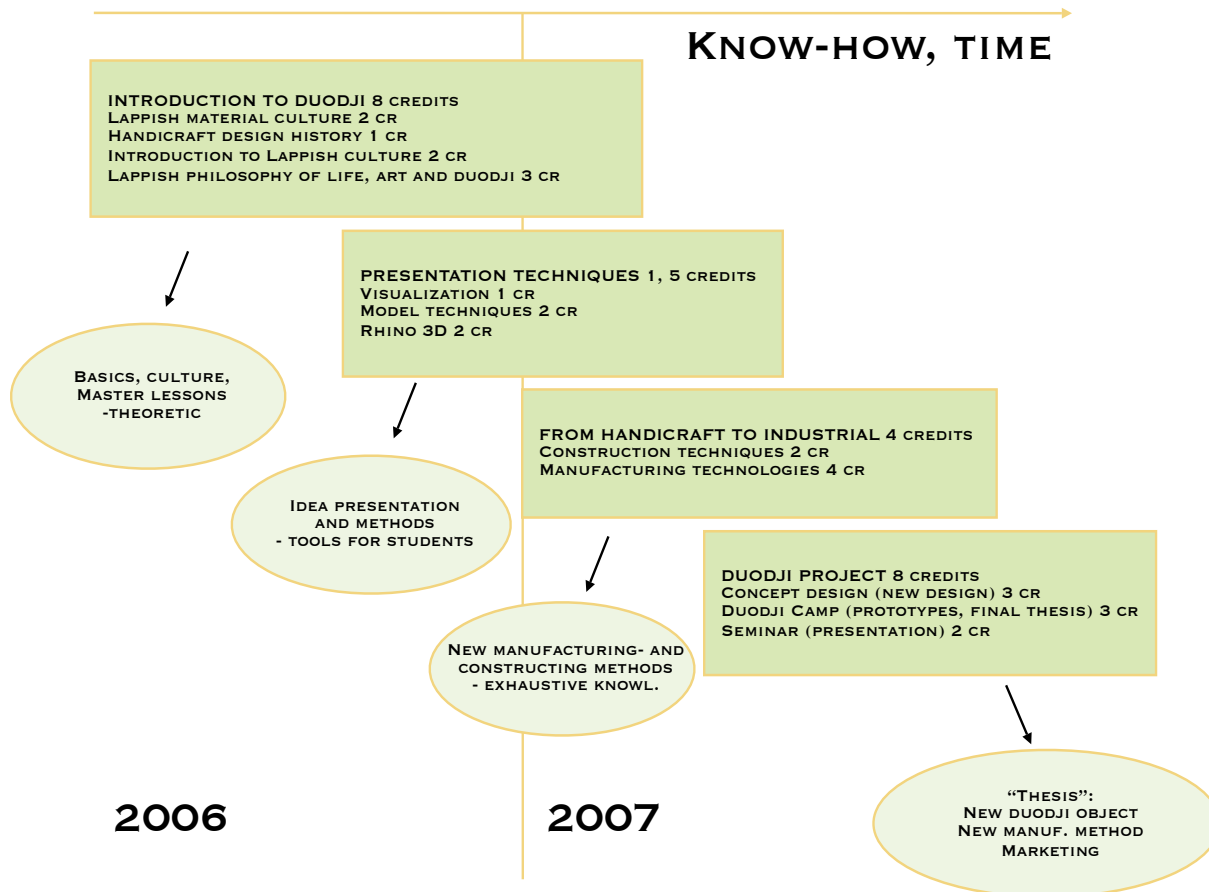
## Opetuksen suunnit- telu Lapin yliopiston taiteiden tiedekun- nan näkökulmasta

Lapin yliopiston taiteiden tiede-  
kunnan muotoilualoilla opetus  
lähtee nykymuotoilusta ja tuo-  
tesuunnittelusta jonkin tarpeen  
tyydyttämiseksi. Kysymys voi olla  
esimerkiksi jonkin toiminnon hel-  
pottamisesta ergonomisesti oikean  
tuotteen avulla tai myynnin kasvat-  
tamisesta muotoilun avulla. Muo-  
toilua ei tehdä kuitenkaan ainoas-  
taan sen takia, että muotoilutaitoa  
pidetään yllä. Lähtökohtana on  
toiminnan kannattavuus tavalla tai  
toisella. Meitä muotoilijoita ja käsi-  
työläisiä on usein kritisoitu perus-  
tustilustikin huonosta markkinointi-  
osaamisesta. Design on maailmalla  
erittäin iso liiketoiminta-alue, ja on-  
nistuneena se voi moninkertaistaa  
toiminnan kannattavuuden. Lapin

ist lectures. In the second stage the  
students familiarised themselves  
with common design methods in  
the design industries. In the third  
stage the students learned about  
common structural solutions of the  
Sami handicrafts and methods dis-  
cussing aspects on small-scale pro-  
duction at the same time. The last  
period generated new kinds of  
product concepts which were com-  
binations of duodji and modern de-  
sign. In the final stage of the project  
we started calling the combination  
as Arctic Design. (Figure: The curric-  
ulum is presented graphically)

## Course Planning from the Point of View of the Faculty of Arts and Design of the University of Lapland

The studies in the field of design  
in the faculty of Art and Design  
of the University of Lapland start  
from modern design and prod-  
uct design to satisfy a certain need.  
It could be about easing a cer-  
tain function with an ergonomical-  
ly right product or increasing sales  
through design. However, design  
is not practised only for maintain-  
ing the designing skills but profit-  
ability is the starting point in one



Saamenkäsityöstä muotoiluun sivuainekokonaisuus 25 op  
 From sami handicraft to (industrial) design minor study module 25 credits  
 Sámeduojis hábmemii lassefáddáollisvuohta 25 oč

lasihit mánggageardásaččat doaimma gánneheami. Lappi universitehta Emergence of Luxury -prošeavttas dutke hábmema mearkašumi dihto geavaheaddji-joavkkuide. Miellagiddevaččat ledje fuomášumit, ahte luksusbuktagiid vuovdin lassána jođáneabbot go visot eará veardiduvvon dávvi-riid vuovdin ja ahte dán kategorii- ja buktagiidda sáhtta álkideposit "čiehkát" stuorimus vuovdinuoituid. Olbmot ostet miellagovaid ja máidnasiid. Dát lea ipmirduvvon industriála hábmemis jo guhká dás ovdal. Juha Janger mieldes Taiga-čijat<sup>1</sup> eai livčče mahkkege almmá dasa laktojuvvon máidnasa. Kalevala-čijnain<sup>2</sup> lea leamaš iežaset máinnas jo 70 jagi. Dát lea okta stuorra vejolašvuotta davvihábmemii. Mun máhcan dása maŋnelis.

Min prošeavttas lea leamaš mieldes maiddá árbevirolaš duoji doarjut, geat leat leamaš goittotge álgo-muttus viehka skeptalaččat min prošeavtta ektui. Dát vulggii min oainnu mieldes áddejumis, man mieldes mii ovddidat ieža duoji ja/ dahje skurbat dan gosa nu guvlui. Loahpageahčen mii leatge guođđán prošeavtta bargonamas eret duodji-sáni ja hupman dušše

yliopiston Emergence of Luxury -hankkeessa tutkittiin muotoilun merkitystä tietyille kuluttajaryhmillä. Mielenkiintoisia olivat havainnot, että luksustuotteiden myynti kasvaa kaikkien muiden vertailukohtien myyntiä nopeammin ja että tämän kategorian tuotteisiin voi helpoimmin "piilottaa" suurimmat myyntikatteet. Ihmiset ostavat mielikuvia ja tarinoita. Tämä on ymmärretty teollisessa muotoilussa jo kauan aikaa sitten. Juha Jangerin mukaan Taiga-korut<sup>1</sup> eivät olisi yhtään mitään ilman siihen liitettyä tarinaa. Kalevala-koruissa<sup>2</sup> on ollut tarinansa jo 70 vuotta. Tämä on yksi iso mahdollisuus pohjoiselle muotoilulle. Palaan tähän myöhemmin.

Hankkeessamme on ollut mukana myös perinteisen duodjin kannattajia, jotka ovat olleet ainakin alkuvaiheessa melko skeptisiä hankettamme kohtaan. Tämä johtui nähdäksemme käsityksestä, jonka mukaan kehitämme itse duodjia ja/tai peukaloimme sitä johonkin suuntaan. Loppuvaiheessa olemmekin jättäneet hankkeen työnimestä pois duodji-sanana ja puhuneet pelkästään "saamenkäsityöstä muotoiluun" -käsitteestä. Se onkin paremmin kuvannut tavoit-

way or another. Justifiably, designers and handicraftsmen have often been criticised for poor marketing skills. Design is a very large business globally and, when successful, it can multiply the profitability of the business. In the project of the University of Lapland entitled Emergence of Luxury the meaning of design for different consumer groups was studied. It was interesting to find that the sales of luxury products grow faster than of all the other points of comparison and that the biggest sales margins are the easiest to "hide" in the products of this category. People buy visions and stories. This has been understood in industrial design for a long time already. According to Juha Janger, Taiga jewellery<sup>1</sup> would be nothing without the stories that they involve. Kalevala jewellery<sup>2</sup> have contained stories for 70 years already. This is one big opportunity for Arctic Design. I will get back to that later.

The traditional duodji supporters have also been involved in our project. They were quite sceptical towards our project at least in the beginning. As far as we can see, this was because of the impression that we would develop

1 <http://www.taigakoru.fi>

2 <http://www.kalevalakoru.fi/>

1 Katso esim: <http://www.taigakoru.fi/>

2 Katso esim: <http://www.kalevalakoru.fi/>

1 <http://www.taigakoru.fi>

2 <http://www.kalevalakoru.fi/>

fal "sámi duojis hábmemii" -doahpagis. Dat leage buorebut govvidan min ulbmiliid. Mii leat háliidan vuostávdit váikkhusaid duojis ja ovtastit daid (indutriála) hábme- ma proseassii, vai mii áigáfidnet juoga ođđasa: namalassii hybrida duodjeváikkhusas ja moderna designas. Gánske das seammás mii leat háliidan fállat vástádusaid maiddá árbevirolaš duoji ovd- dideapmái.

Árbevirolaš sámeduoji meaštirin válmmaštuvvan vuolgá vuodđodáidduin, maid sáhtta oahppat Suomas ovdam. dihte SOG:s dahje meaštira oahppin juogo ruovttudilis dahje duodjebájis. Meaštira gelbbolašvuoda juksá geavada barggu bokte jagiid mielde, go iežas dáiddut ovdánit. Prinsihpas bargu ii ná earrán das, maid ovdamearkka dihte graverejeaddjiin váttaiduvvan vearjorávdi bargá, go duddjo alladási graveremiid lohkkarámaide vaikkoba Nuortariikka Ferlachissa.

Lunddoleamos geaidnu lea leamaš, go váldá vuhtii áigeme- riid, váldit sámeduoji elemeantaid Lappi universitehta industriála hábmema ja tekstiila- ja bivttas- tanplánema lágádusaid oahpa- husplána tiipasaš ráhkadahkii. Dát lea álkidahtán plánema ja dáh- kidan buohtastanveajolašvuoda

teitamme. Olemme halunneet ot- taa vaikutteita saamenkäsityöstä ja yhdistää niitä (teollisen) muotoilun prosessiin luodaksemme jotakin uutta, nimittäin hybridin duodjivai- kutteisuutta ja modernia designia. Ehkä siinä samalla olemme halun- neet tarjota vastauksia myös perin- teisen duodjin kehittämiseen.

Perinteisen saamenkäsityön mes- tariksi valmistuminen lähtee perus- teista, joita voi opiskella Suomessa esim. SAKK:ssa tai mestarin oppi- poikana joko kotioloissa tai vers- taalla. Mestariksi pätevöidytään käytännön työn kautta vuosien ku- luessa omien taitojen kehittyessä. Periaatteessa työ ei siten eroa siitä, mitä esimerkiksi kaivertajaksi eri- koistunut aseseppä tekee valmista- essaan käsityönä korkealuokkaisia kaiverruksia lukkokehysiin vaikka- pa Itävallan Ferlachissa.

Luontevin tie on ollut aikataulu huomioiden rakentaa saamenkäsi- työn elementtejä Lapin yliopiston teollisen muotoilun sekä tekstiili- ja vaatetussuunnittelun laitosten opetussuunnitelman tyyppiseen rakenteeseen. Tämä on helpotta- nut suunnittelua ja taannut vertail- tavuuden olemassa olevien muo- toilualojen kanssa. Lisäksi taiteiden tiedekunnan opetussuunnitelmat päivittyivät tutkintorakenneuudis- tuksen myötä vuosi sitten.

and/or tamper with duodji in some ways ourselves. In the last phase we left out the word duodji from the working title of the project and talked only about the concept of "from Sami handicrafts to design". It has indeed described our inten- tions better. We have wanted to take influences from Sami handi- crafts and combine them with the process of (industrial) design in order to create something new – a hybrid of duodji influence and modern design. Perhaps, at the same time, we have wanted to offer solutions also for developing traditional duodji.

Graduating as a master in Sami handicrafts starts from the basics, which can be studied in Finland for example in SEI, or as an appren- tice of a master craftsman either at home or at a workshop. To be qual- ified as a master, one must prac- tise for several years as one's own skills develop further. In principle, the work does not really differ from what a gunsmith specialised in en- graving does when making high- class engravings by hand for in- stance in Ferlach, Austria.

The most natural way has been to build Sami handicrafts elements in the same type of structure than the structure of curriculum in the



Samuel Valkeapää

Industriála hábmemis adnojuvvo maid-  
dái mállelái rá hámi ohcamis. Láirá ja  
mállegáhčči leat hálbbes ja álkít ávn-  
nastahtti materiálat riskkahis hápmeisk-  
kademiide. Go evttohasaid gaskavuodas  
gávdno vuoi, de dat gárvvistuvvo  
loahpalaš materiálas. Dán dáhpáhusas  
soahkebáhkis.

Teollisessa muotoilussa käytetään myös  
mallisavea muodon hakemisessa. Savi  
ja mallivaha ovat halpoja ja helposti  
työstettäviä materiaaleja riskittömiin  
muotokokeiluihin. Kun ehdokkaiden  
joukosta löytyy voittaja, se tehdään lopul-  
lisesta materiaalista. Tässä tapauksessa  
koivupahkasta.

Molding clay is also used in industrial de-  
sign to get a shape. Clay and molding clay  
are cheap and easy to mold for risk-free  
experiments with shapes. When a winner  
is found among the candidates it will be  
made of the final material – in this case of  
carved birch burl



dálá hábmensurggiiguin. Dasa lassin dáidagiid dieđagotti oahpahussplánat ođasnuvve dutkkusráhkadatođastusa olis jahki dás ovdal.

Sámeduojis anolaš materiálat leat dan veardde ollu, ahte 25 oahppočuoggá oppalašvuoda várás mii leat šaddan daid geahpedit. Oahpuid plánemis mii leat lahkonan suorggi lagamustá garra materiálaid bokte. Lunddolepmosit plánen lea vuolgán materiálain, maida lea laktojuvvon nana kulturdeattuhus. Mii eat háldidan ráddjet plánema buktagiid atnudárkkuhusa vuodul. Oahppit ožžo ovddidit buktagiid ja atnudárkkuhusaid árbevirolaš materiálaid ja kultuvraid bagadusa vuodul.

Universitehtalaš hábmensuorggit oahpahit suorggi plánejeaddjiid, buvttaovddeami ámmátolbmuid, geat ovttaláhkai ovddastit loahppageavaheadji buvttaovddidanproseassas. Suorggit earránit duojis gánske eanemuusat das, ahte gieđaiiguin duddjoma čehppodat ii leat dávjáge juksanmearálaš iešárvu. Hábmehpahus buvttada plánejeaddjiid ja dan guovddášulbmilin lea pláne ma geniálatehta, prošeaktabargan, áššehasgaskavuodain doaibman ja mánggasuorggálaš buvttaovd-

Saamenkäsityössä käytettäviä materiaaleja on sen verran paljon, että 25 opintopisteen kokonaisuutta varten olemme joutuneet tekemään karsintaa. Opintojen suunnittelussa olemme lähestyneet aluetta lähinnä kovien materiaalien kautta. Luontevimmin suunnittelu on lähtenyt materiaaleista, joihin on liitetty vahva kulttuuripainotteisuus. Emme halunneet rajoittaa suunnittelua tuotteiden käyttötarkoituksen perusteella. Opiskelijat saivat kehittää uusia tuotteita ja käyttötarkoituksia perinteisten materiaalien ja kulttuurin ohjaamina.

Yliopistolliset muotoiluamat kouluttavat alan suunnittelijoita, tuotekehityksen ammattilaisia, jotka tavallaan edustavat loppukäyttäjää tuotekehitysprosessissa. Alat poikkeavat duodjista ehkä eniten siinä, että käsin tekemisen taitavuus ei ole useinkaan tavoiteltava itseisarvo. Muotoilukoulutus tuottaa suunnittelijoita ja sen keskeisimpinä tavoitteina on suunnittelun nerokkuus, projektityöskentely, asiakasrajapinnassa toimiminen ja monialainen tuotekehitystyö erityisesti tiimeissä. Autoa tai kännykkää ei kukaan suunnittele yksin, vaikka ensimmäiset luonnokset tulevatkin omasta kynästä. Vaikka taito rakentaa malli tai prototyyppi on hyvä asia, käytännössä yliopistojen ope-

departments of industrial design and textile and clothes design in the University of Lapland. This has made the planning easier and guaranteed the comparability between existing design industries. In addition the curriculums of the Faculty of Art and Design have been updated one year ago due to the reform of the degree structure.

The amount of materials used in the Sami handicrafts is so big that for the study programme of 25 credits we have had to discard some of them. When planning the studies we have approached the field mainly through hard materials. Naturally, the planning arose from materials that have a strong cultural emphasis. We did not want to restrict the planning based on the purpose of use. The students were allowed to create new products and purposes of use by observing the traditional materials and culture.

Academic fields of design educate designers, experts of product development which, in a way, represent the end user in the product development process. These fields differ from duodji perhaps mostly in that sense that the expertise of making by hand is not often an intrinsic value that is as-

didanbargu earenoamážit joavkuin. Biilla dahje giehtatelefovnna ii guhtege pláne okto, vaikko vuosttas hápmeárvalusat vulgetge iežas beannás. Vaikko čehppodat ráhkadit málle dahje prototiippa lea buorre ášši, geavadis universitehtaid oahpahasplánain lea bargobájdjedoaimma gáržžeduvvon goase minimii, man ee. oahppit leat láitán. Bádjebarggildeapmi lea dehálaš, dat ovddida erenomážit váttisvuodačoavdinávccaid ja veahkeha buktagiid konkrehtalaš hámaiduhttimis ee. gárvvistanteknologiija ektui. Dat lea gánske buoremus vuohki dutkat buktaga geavaheaddji perspektiivvas.

## Hábmema noahkun

Go ođđa buktagat plánejuvvojit geavahusmárkaniidda, de dutkojuvvojit geavaheaddjiid beroštumit ja dárbbut ja adnojuvvo ođđaseamos teknologiija. Vai buvttat ceavzá, de dat fertet deavdit dasa ásašuvvon gáibádusaid ja juoba bajjedit dási ođđa allodahkii (trend setter). Jos dušše guorada earáid, de lea jo dábalépmosit manjonan. Stuurimus válmmašteaddjit geavahit erenomáš treandanjunohalliid ja ng. gáhtadási ageanttaid ođđaseamos rávnnjiid noahkumii. Dát buvttadit mávssolaš dieđu mearrideami várás.

tussuunnitelmissa on työpajatyöskentely karsittu lähes minimiin, mitä mm. opiskelijat ovat kritisoineet. Pajatyöskentely on tärkeää, se kehittää erinomaisesti ongelmanratkaisukykyä ja auttaa tuotteiden konkreettisesti hahmottamisessa mm. valmistusteknologian kannalta. Se on ehkä paras tapa tutkia tuotetta käyttäjän näkökulmasta.

## Muotoilun ennakointi

Suunniteltaessa uusia tuotteita kulluttajamarkkinoille tutkitaan käyttäjien mieltymyksiä ja tarpeita sekä sovelletaan uusinta teknologiaa. Menestyäkseen tuotteen on täytettävä sille asetetut vaatimukset ja jopa nostettava ”rima” uudelle korkeudelle (trend setter). Jos vain seuraillee muita, on jo useimmiten myöhässä. Suurimmat valmistajat käyttävät erityisiä trendihaisittelijoita ja ns. katutasen agentteja uusimpien virtausten ennakkointiin. Nämä tuottavat arvokasta tietoa päätöksentekoa varten.

Nykyisellään tuotekehitysprosessissa on ennustettava markkinoiden tarpeet jopa useita vuosia etukäteen. Suunniteltavan tuotteen ns. design freeze eli muotoilullisten, mekaanisten, materiaalisten

pired. Education in design produces designers and one of its main objectives is brilliance in design, project work, acting in the customer interface and diversified product development especially in teams. Nobody devises a car or a mobile phone by themselves, even though the first sketches are made alone. Although the ability to build a model or a prototype is a good thing, workshop activities are cut down almost to a minimum in Universities' curriculums, which has been criticised by the teachers among others. Working in a workshop is important because it develops problem solving skills and helps perceiving the products in a concrete way from manufacturing technology's viewpoint among others. It might be the best way to scrutinise the product from the user's point of view.

## Forecasting Design Trends

When designing new products for the consumer market the preferences and needs of the users are investigated and the newest technology is enforced. In order to succeed the product has to fulfil the requirements set for it and even raise the bar higher and thus work

Dálá hámis buvttavddidanproseassas berre einnostit márkaniid dárbbuid juoba jahkeviissaid ovddalgihtii. Plánenvuloš buktaga ng. design freeze dahjege hábmemii gullevaš, mekánalaš, materiála jed. iešvuodaid jiekñudeami galgá dahkat oalle árrat, goas lea lunddolaččat vejolaš, ahte buvttaleat márkaniidda boadedettiin juo boarásman. Dát várra gávdonno erenomážit dakkár márkaniin, mat nuppástuvvet jođánit. Dán kategoriijai gullet ng. sáitenjuneteknologiija buktagat nugomat moderna muhto álkit boarásmuvvi mobiilabiergasat. Buktaga menestumi riskka dagaheaddjit lasánit, jos buvttaspesifikašuvnnaid šaddá jiekñudit menddo árramutus, ja buvttaleatge šat áiggeguovdil dahje geasuheaddji dalle, go dat boahká márkaniidda. Áššehasaiddá dábbut sáhttet nuppástuvvat oallege jođánit. Danne márkaniid bistevaš čuovvun buvttavddidanproseassa áigge lea dehálaš erenomážit geavaheaddjimárkaniidda dárkkuhuvvon buktagiid buohta. Buvttaiešvuodaid jiekñudeapmi vuolga das, ahte ráidobuvttadeapmi berre fidnet iežas ráfi ráhkkaniid buvttadeami álggaheapmái. Hábmennuovu manjá fertet plánet buktaga mekánalaš čovdosiid, buvttadanproseassaid

yms. ominaisuuksien jäädyttäminen on tehtävä huomattavan aikaisessa vaiheessa, jolloin on olemassa luonnollisesti mahdollisuus, että tuote on markkinoille tullessaan ominaisuuksiltaan vanha. Tämä vaara on olemassa erityisesti nopeasti muuttuvilla markkinoilla. Tähän kategoriaan kuuluvat ns. keihäänkärkiteknologian tuotteet kuten modernit mutta herkästi vanhentuvat mobiililaitteet. Tuotteen menestymisen riskitekijät lisääntyvät, jos tuotespesifikaatiot joudutaan jäädyttämään liian aikaisessa vaiheessa, eikä tuote ole enää muodikas tai haluttava silloin, kun se tulee markkinoille. Asiakkaiden tarpeet voivat muuttua hyvinkin nopeasti. Siksi markkinoiden jatkuva seuraaminen tuotekehitysprosessin aikana on tärkeää varsinkin kuluttajamarkkinoille suunnattujen tuotteiden kohdalla. Tuoteominaisuuksien jäädyttäminen johtuu siitä, että sarjatuotannon on saatava oma rauha valmistautua tuotannon käynnistämiseen. Muotoiluvaiheen jälkeen on suunniteltava tuotteen mekaaniset ratkaisut, tuotantoprosessit ja valmistustyökalut sekä mahdollisesti myös markkinoille lanseeraamisen strategiat. Tavallisen kuluttajan uunituore auto on ollut muotoilijan piirustuspöydällä 5–3 vuotta aikaisemmin,

as a trend setter. If one just keeps following others, one is usually already late. Largest manufacturers use special trend hunters and so called street-level agents to forecast newest trends. These produce valuable knowledge for decision making.

Nowadays the needs of the market have to be forecasted even years beforehand. The so called design freeze a.k.a freezing such features as style, mechanics, material etc. has to be done at a remarkably early stage, and therefore the possibility that the product has outdated features when it is put into market exists. This risk exists especially in the rapidly changing markets. In this category fall the products resulting from narrow know-how, such as modern but rapidly old-fashioned mobile devices. Risk factors for a product's success increase if product specifications have to be frozen too early and the product will not be trendy or attractive anymore when the product is put into market. The needs of the customers might change very rapidly. That is why continuous following of the market during the product development process is essential especially when it comes to products targeted to the consumer market. Design freeze has to

ja válmmaštanbargoneavvuid ja vejolaččat maiddá márkaniidda lanserema strategiijaid. Dábálaš geavaheaddji áibbas ođđa biila lea leamaš hábmejeaddji sárgunbeavddi alde 5–3 jagi ovdal, goas leat válljen deháleamos bajiloaidnolinijáid ja geahččuorggi einnostit geavaheaddjiid beroštumiid jahkeviissaid ovddalgihtii. Oktageardáneabbo buktagiid lanserensykla lea gal olu oanehut, juobe vuollái jagi.

Duddjomii vuodđuduvvon buvttadeamis designa jiekŋudeapmi ii dáhpáhuva ollenge ná viidát, muhto áššehasa sávaldagaid sáhhtá ollašuhttit viehka oktagaslaččat d. individuálalaččat juoba miehtá válmmaštanproseassa. Lea čielggas, ahte materiálad ng. rábadeapmi – boatkun mearremihtui, heivvolaš ávdnasiid válljen jna. – mearrida muhtin muddui, maid sáhhtá ollašuhttit ja makkár buvttasáddá. Buvtta meroštallá anolaš materiálad, muhto báhki dahje čoarvvi hápmi mearušta loahpalaš hábmema. Áššehasvuogáiduhhtin heive dattetge hui bures duodjái vuodđuduvvon buvttadeapmái, vuolledut joatkkaválbmendási buktagiidda, unna buvttameriide ja erenomážit bajiloainnu divodeapmái measta gárvves buktagis. Dát leat ivdnen, soames kustomiserejuvvon oasi laktin válljenmunis.

jolloin on tehty suurimmat ulkonäkölinjaukset ja pyritty ennustamaan kuluttajien mieltymykset vuosia etukäteen. Vähemmän monimutkaisten tuotteiden lanseeraamissykli on toki paljon lyhyempi, jopa alle vuoden luokkaa.

Käsityövaltaisessa tuotannossa designin jäädyttämistä ei tapahdu ollenkaan näin laajasti, vaan asiakkaan toiveita voidaan toteuttaa melko yksilöllisesti jopa pitkin valmistusprosessia. On selvää, että materiaalien ns. kaappaaminen – katkominen määrämittaan, sopivien tarvikkeiden valinta jne. – määrää osaltaan, mitä voidaan tehdä ja millainen tuotteesta tulee. Tuote määrittelee käytettävät materiaalit, mutta pahkan tai sarven muoto määrittelee lopullista muotoilua. Asiakasrätälöinti sopii silti erityisen hyvin käsityövaltaiseen tuotantoon, pienemmän jalostusasteen tuotteisiin, pieniin sarjoihin ja erinomaisesti ulkonäön rätälöintiin lähes valmiiseen tuotteeseen. Näitä ovat väritys, jonkin kustomoidun osan liittäminen valikoimasta. Analogiana voi verrata värikuoren liittämistä kännykkään siihen, kun kuksaan tehdään luu-upotus. Trendien seuraaminen on mahdollista käsityövaltaisessa tuotannossa, joka on tuotannollisesti ketterää. Nopeasti avautuviin ja sulkeutu-

be done so that mass production has time to prepare for the manufacturing. After the design phase mechanical solutions, manufacturing processes, manufacturing tools and possibly the launching strategies have to be considered. A brand new car of a regular consumer has been on a designer's drawing table from three to five years prior to when the major decisions regarding its appearance have been made trying to forecast consumers' preferences. The launching cycle of less complicated products is of course much shorter, even less than a year.

In handicraft production design freeze does not happen as extensively, but customer's needs can be fulfilled quite individually even during the production process. It is clear that cutting the materials into a fixed size, choosing the proper materials etc. determines to some extent what can be made and what the product will be like. The product defines the materials that will be used but the shape of a gnarl or a horn defines the final design. Customising for a customer is still suited especially for the handicraft production, products of a lower degree of processing, small series of production and for the customisation of a nearly finished

Analogiijan sáhtttá buohtastahttit ivdnebadjosa laktima giehta-telefovdnii dasa, go guksái biddjo čoarvehearva. Treanddaid čuovvun lea vejolaš duodjái vuodđuduvvon buvttadeamis, mii lea njuovžil produkšuvnnaččat. Márkanlanjaide, mat rahpasaddet ja gidnaddet johtilit, leat gárvvivuodát bahkket buorre buktagiiguin. Buktaga plánemii sáhtašii váikkuhit reálaáiggis aiddo háhppilis gárvvisteami dihte. Livččii miellagiddevaš fierpmáidahttit válmmašteaddjiid Internet-portálii, mii buktá buktagiid geavaheaddji lahka ja álkit fidnenláhkai. Dát lea postiivvalaš danne, go mii plánejeaddjin geavahat eakti materiálad ja bidjat ođđa buktagiidda sisa buori kulturipmárdusa, de šaddet alladásat ja nana diŋggat. Buktagat sáhttet leat treandadiŋggat muhto eai anolašvuodáset goasttádusain. Dat leat áiggeheamit ja guhkesahkásaččat.

## Hábmen- ja buvttaovddidanproseassa: Industriála hábmen

Hábmen- ja buvttaovddidanproseassa leat okta ja seamma joatkašupmi. Bo-proseassat álget dávjá márkaniid dahje márkanjodihemi gáibádusain (marketing), joatkašuvvet hábmemiin (de-

viin markkinarakoihin on olemassa valmiudet mennä hyvillä tuotteilla. Tuotteen suunnitteluun voisi vaihtaa reaaliajassa juuri ketterän valmistuksen takia. Olisi mielenkiintoista verkottaa tekijät Internet-portaaliin, joka tuo tuotteet helposti saataville ja lähelle kuluttajaa. Tämä on myönteistä, sillä kun suunnittelijoina käytämme aitoja materiaaleja ja sisällytämme uusiin tuotteisiin hyvää kulttuuriymmärrystä, tulee tuotteista korkealuokkaisia ja kestäviä. Tuotteet voivat olla trendikkäitä mutta eivät käyttökelpoisuutensa kustannuksella. Ne ovat ajattomia ja pitkäikäisiä.

## Muotoilu- ja tuotekehitysprosessi: Teollinen muotoilu

Muotoilu- ja tuotekehitysprosessi ovat yhtä ja samaa jatkumoa. Tk-prosessit käynnistyvät usein markkinoiden tai markkinoinnin vaatimuksista (marketing), jatkuvat muotoilulla (design) ja päättyvät yksityiskohtien ja valmistuksen suunnitteluun (engineering). Yksinkertaistettuna tuotekehitysprosessi voidaan kuvata alan kirjallisuudesta<sup>3</sup> tutulla tavalla seuraavasti:

---

<sup>3</sup> Katso esim: Ulrich & Eppinger (1995, 2000, 2004, 2008), Baxter 1995

product. These things include colouring and including a customised part from a selection. As an analogy one could compare changing mobile phone covers into coloured ones with making a bone inlay into a Kuksa cup. Following trends is possible in handicraft production, which is productionally agile. It is possible to get into rapidly opening and closing market niches with good products. One could affect the product design in real time because of the agile production. It would be interesting to network the makers into an Internet portal which would bring the products easily available and closer to the consumer. This is positive, because as designers we use natural materials and include good cultural understanding in new products, and therefore the products will become high-class and long-lasting. The products can be trendy but not at the cost of their usability. They are timeless and lasting.

## Design and Product Development Process: Industrial Design

The design and product development process are the one and the same continuum. Product development processes often start with

sign) ja jövdet viimmat detáljaid ja válmmašteami plánemii (engineering). Oktageardáneabbot daddjon buvttavddidanproseassa sáhtta govvidit suorggi girjjálašvuodas<sup>3</sup> oahpes vugiin čuoovvoččat:

Buvttameroštallan ja dutkamuš – Design Specification

- meroštallo buvttá ja buvttavddidanproseassa
- ipmirdeapmi, hábmenstrategiija, resurssat

Konseptastin – Concept Design

- dutket gáibádusaid ja juksanmeeriid, vai gávdnet vástádusaid
- vuogádahkan ideaid hutkan, hámuheapmi, hápmemállet, 3D-konseptastin (CAID: Computer Aided Industrial Design)
- dán áigge maiddái integraston CAD (ovttastuvvon bajos- ja geassomállehábmen, ja válmmašteami stivren seamma vuogádagain)

Ovdáneapmi – Embodiment Design

- konseptaplánen ja buvttadangaibádusat čadnojit oktii
- bargoneavvun integraston CAD-mállehábmenvuogádat

---

3 esim.: Ulrich & Eppinger (1995, 2000, 2004, 2008), Baxter 1995

Tuotemäärittely ja tutkimus – Design Specification

- määritellään tuote ja tuotekehitysprosessi
- ymmärtäminen, muotoilustrategia, resurssit

Konseptointi – Concept Design

- tutkitaan vaatimuksia ja tavoitteita vastauksien löytämiseksi
- menetelmänä ideointi, luonnostelu, hahmomallit, 3D-konseptointi (CAID: Computer Aided Industrial Design)
- nykyään myös integroitu CAD (yhdistetty pinta- ja tilavuusmallinnus, sekä valmistuksen ohjaus samalla järjestelmällä)

Kehitys – Embodiment Design

- liitetään konseptisuunnittelu ja tuotantovaatimukset yhteen
- työkaluna integroitu CAD-mallinnusjärjestelmä

Viimeistely – Detail Design

- kehitetään tuotetodokumentaatio ja vaatimukset
- läheinen yhteistyö valmistuksen kanssa

Saamenkäsityön prosesseja ei ole määritelty yhtä systemaattisesti kuin varsinaisen design-työn. Tuotteita on tehty tarpeeseen ja ne ovat jalostuneet pitkällisten proto-

the needs of the market (marketing), continue with design and end up with planning details and production (engineering). The simplified product development process could be described as in the literature<sup>3</sup> of the field:

Design Specification

- defining the product and product development process
- comprehension, design strategy, resources

Concept Design

- investigating requirements and objectives in order to find answers
- creation, sketching, mock-ups, 3D-concepting (CAID: Computer Aided Industrial Design)
- nowadays also integrated CAD (combined surface and volume modelling as well as controlling production with the same programme)

Embodiment Design

- combining concept design with production demands
- integrated CAD-modelling system

Detail Design

- developing product documentation and requirements

---

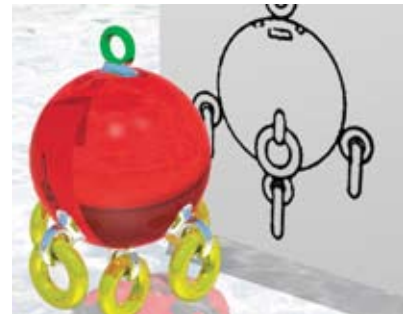
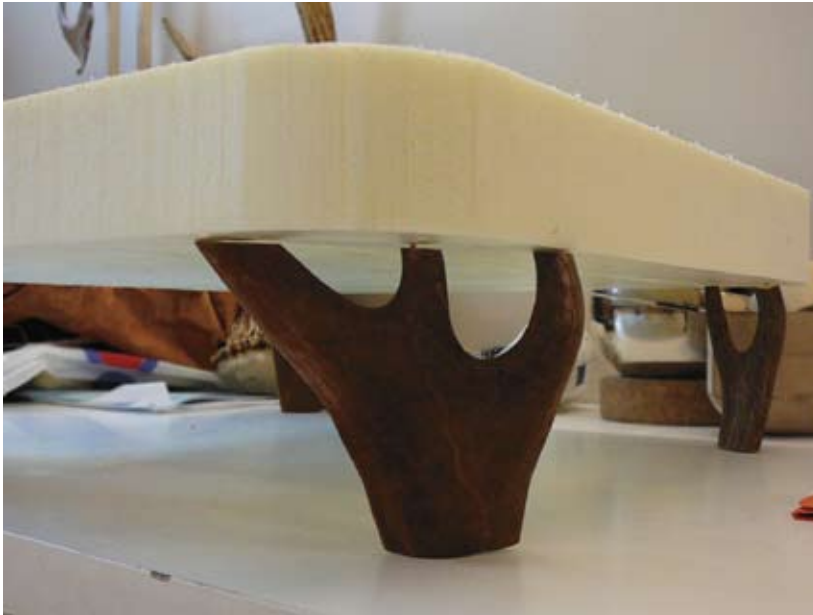
3 e.g. Ulrich & Eppinger (1995, 2000, 2004, 2008), Baxter 1995



Samuel Valkeapää



Elle Valkeapää



Samuel Valkeapää

Loahppafidnen – Detail Design

- buvttadokumentašuvdna ja gáibáduusat ovddiduvvojit
- lagas ovttasbargu válmmaštemiin

Sámeduoji proseassat eai leat meroštallon seamma systemáhtalaččat go albma design-duoji. Buktagiid leat duddjon dárbbui ja dat leat ovdánan guhkes prototiipaikkademiid bokte. Dat, mo materiála ávnnastuvvo dahje čoarvvi šládja válljejuvvo, laktása duojis lahkalaš ng. jaskes dieđu doahpagii. Meaštir ii máhte vealttakeahtta iešge muitalit, manin muhtin čoarvi lea buoret go nubbi. Go dokumentašuvdnii ii gávdno tradišuvdna, muhto baice gažaldagas lea measta ollástit njálmmálaš árbediehtu, bargovuogádagaid dokumentašuvdna lea okta stuorra oassi duoji loktemis alaskuvládassái.

## Mii lea duodji?

Duoji árbevirolaš meroštallon lea viehka čavgat das, mii lea duodji ja mii ii. Rievttes sámeduoji kvalitehta dáhkádussan lea ráhkaduvvon dávvermearka, mii lea meroštallon goittotge sápmelaččaid 16. konferenssas 15.-18.10.1996, Murmánskkas. Mearkka dárkkuhussan lea čájehit oastiide, ahte dingga

tyyppikokeilujen kautta. Se, miten materiaali muokataan tai sarven laatu valitaan, liittyy duodjissa läheisesti ns. hiljaisen tiedon käsitteeseen. Mestari ei osaa välttämättä itsekään kertoa, miksi jokin sarvi on toista parempi. Kun dokumentointiin ei ole olemassa traditiota, vaan kyseessä on lähes pelkästään suullinen perimätieto, työmenetelmien dokumentaatio on yksi iso osa duodjin viemiseksi korkeakoulutasolle.

## Mitä on duodji?

Perinteinen duodjin määritelmä on suhteellisen tiukka siinä, mikä on duodjia ja mikä ei. Oikean saamelaiskäsitelmän laadun takeeksi on luotu tavaramerkki, joka on määritelty ainakin Saamelaisien 16. Konferenssissa 15.-18.10.1996, Murmanskissa. Merkin tarkoituksena on osoittaa ostajille, että tavaran valmistaja on saamelainen. Käsi-työmerkin haku ja käyttö lupa on saamelaisella, jolla on saamelaiskäsitelmän koulutus tai kokemus. Tässä yhteydessä saamelaisella tarkoitetaan henkilöä, joka pitää itseään saamelaisena ja

- joka on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään tai jonka isä, äiti, isoäiti tai isoisä on oppinut saamen ensimmäisenä kielenään, tai

- close collaboration with manufacturing

Processes of Sami handicrafts are not defined as systematical as the processes of actual design. Products have been made to meet needs and they have refined through long prototype experiments. How the material is processed and which quality of a horn will be chosen has a lot to do with tacit knowledge in duodji. Even a master does not necessarily know how to explain why one horn is better than the other. When there is no tradition for documentation but the one in question is almost pure verbal tradition, documenting working methods is a big part of taking duodji to academic level.

## What is Duodji?

The traditional definition of duodji is relatively strict about what duodji is and what it is not. In order to guarantee genuine Sami handicrafts' quality a trademark has been created. It has been defined in the 16th Sami conference which took place 15/10-18/10/1996 in Murmansk. The purpose of the trademark is act as evidence that the producer is Sami. A Sami that has training or experience in Sami handicrafts has a permission to



válmmašteaddji lea sápmelaš. Duodjemarkka ohcan- ja atninhoppi lea sápmelaččas, geas lea sámeduoji oahpahus dahje vásihus. Dán oktavuodas sápmelaš dárkkuha olbmo, guhte atná iežas sápmelažžan ja

- guhte lea oahppan sámegiela iežas vuosttas giellan dahje gean áhčči, eadni, áhkku dahje áddjá lea oahppat sámegiela iežas vuosttas giellan, dahje

- gean vanhemiin uhcemustá nubbi lea sápmelaš ovddabealde namuhuvvon eavttuid vuodul.

Mearkka oažžu geavahit árbevirolaš dujiin ja ođđa buktagiin, mat leat ovddiduvvon árbevirolaš vuogi mielde ja árbevirolaš materiálain. Buktagiid, mat leat dárkkuhuvvon mátkemuitun ja main ii leat árbevirolaš atnudarckuhus, eai merkejuvvo Sámi Duodji -mearkkain.

Sámi duodjin áddejuvvojit sámegielas atnudinggat nugo gárvvut, bargoneavvut, dálloalodávviirat, bivdoneavvut ja hearvačihat, mat leat duddjuvvon gieđaguin. Duojs leat guhkes tradišuvnnat. Maiddái dálá áiggi duoji árbevierut leat luonddumaterialain. Sámi duojit gárvvistuvvojit boares árbedieđu vuodul, muhto heivehuvvon ođđa bargovuogádagaide ja

- jonka vanhemmista vähintään toinen on saamelainen edellä mainittujen ehtojen mukaisesti.

Merkkiä saadaan käyttää perinteisissä käsityöissä ja uusissa tuotteissa, jotka on kehitelty perinteisen tavan mukaan ja perinteisistä materiaaleista. Tuotteita, jotka on tarkoitettu matkamuistoiksi ja joilla ei ole perinteistä käyttötarkoitusta, ei merkitä Sámi Duodji -merkillä.

Saamelaiskäsityöksi (Sámi Duodji) ymmärretään saamenkielessä käyttotarvikkeet, kuten vaatteet, työvälineet, taloustavarat, pyyntivälineet ja korut, jotka on tehty käsin. Käsityöllä on pitkät perinteet. Myös nykyajan käsityön perinteet ovat luonnonmateriaaleissa. Saamenkäsityöt tehdään vanhan perinteen mukaan, mutta sovellettuna uusiin työmenetelmiin ja uuteen käyttöön alueittain. Merkin tarkoitus on olla saamelaiskäsityön tavaramerkki ja osoittaa ostajille, että tavarantekijä on saamelainen. Se myös suojelee saamenkäsityötuotteita kopioinnilta ja sopimattomalta kilpailulta ja edistää saamenkäsityön laatua. Merkki osoittaa, että saamenkäsityö on elävä perinne.

apply for and use the handicraft trademark. In this context a Sami means a person that considers themselves as Sami and

-has learned the Sami language as their first language or whose father, mother, grandmother or grandfather has learned Sami as their first language or

- one of whose parents is a Sami according to aforesaid terms.

The trademark can be used in traditional handicrafts and new products that have been developed in a traditional way and from traditional materials. Products that are meant to be souvenirs and do not have a traditional purpose of use are not labelled with Sámi Duodji-symbol.

What is considered as Sámi Duodji in Sami language are utility articles like clothes, tools, houseware, fishing tackles and jewellery that are made by hand. Handicrafts have a long tradition. Furthermore, the tradition of today's handicrafts is in natural materials. Sámi Duodji is produced according to the old tradition but applied to new methods of working and new regional usage. The purpose of the mark is to be the trademark for Sami handicrafts and act as evidence that the producer is Sami. It also protects Sámi duodji products from being

odda atnui iešguđet guovlluin. Merkkä ulbmilin lea leat sámi duoji dávvermearka ja čujuhit oastiide, ahte dingga válmmašteaddji lea sápmelaš. Dat maiddái suodjala sámi duodjebuktagiid kopijastima vuostá ja unohas gilvohallamis ja ovddida sámi duoji kvalitehta. Merkkä čájeha, ahte sámi duodji lea ealli árbevierru.

## Garra gilvu dinggadulvvis

Dálá áiggi dávvermaillbmi hoigá dulvin duššálaš ja dárbbášlaš gálvvu. Oassi dinggain leat atnui dohkketmehtumat, muhto leat maiddái bures plánejuvvon ja válmmaštuvvon buktagat. Maiddái eanaš duodjedinggat leat plánejuvvon anolašvuoda ja vuogálašvuoda perspektiivvas. Dávjá hervenfáttáinge lea juoga funkšuvdna nugo čárvvá bissu ma buoredeapmi, muhto dinggaid estehtalašvuoha lea oalle dehálaš sajis. Bohccui vuodđuduvvan johti eallinvuohki ja materiálat, mat leat fidnemis, leat váikkuhan sápmelaččaid atnudinggaid hápmegillii. Vuogálaš hábmema, materiálageavahusa ja estehtalašvuoda kombinašuvnna veardásaš illá gávdno industriálalaččat válmmaštuvvon buktagiid gaskavuodas.

## Kovaa kilpailua esinetulvassa

Nykyajan esinemaailma pursuaa turhaa ja tarpeellista. Osa esineistä on tarkoitukseensa kelpaamattomia, mutta on myös hyvin suunniteltuja ja valmistettuja tuotteita. Myös useimmat duodji-esineet on suunniteltu käytettävyyden ja tarkoituksenmukaisuuden näkökulmasta. Usein koristeluaiheillakin on jokin funktio kuten otteen parantaminen, mutta esineiden esteettisyys on huomattavan tärkeällä sijalla. Liikkuva, poroperustainen elämäntyö ja saatavilla olevat materiaalit ovat vaikuttaneet saamelaiden käyttöesineiden muotoileeseen. Tarkoituksenmukaisen muotoilun, materiaalinkäytön ja esteettisyyden kombinaatio hakee vertaistaan teollisesti valmistettujen tuotteiden joukosta.

Jos vahvasti pelkistetään suurta osaa duodji-esineiden käyttöalueesta voidaan kuvata yleismaailmallisella sanalla Outdoor. Nyky yhteiskunnassa sanalla voidaan kuvata yhä kasvavaa kuluttajasegmenttiä lisääntyneen vapaa-ajan vanavedessä. Kun "saamelainen outdoor" on ja oli työn tekemistä tarkoitukseen soveltuvilla välineillä, voidaan nykyään pikemminkin puhua aktiivisista vapaa-ajan kulut-

gated and inappropriate competition as well as improves the quality of Sámi duodji. The trademark shows that Sami handicrafts are a living tradition.

## Fierce Competition in the Flood of Items

Today's world of items overflows unnecessary and necessary items. Some of these items are inapt for their purpose of use but there are also well designed and produced products. Most of the duodji items are designed keeping an eye on the usability and expediency. Often even the subjects in the decorations have some function like improving the grip, but aesthetics of the items is remarkably important. Mobile lifestyle based on reindeers and the available materials have influenced the shapes of Sami utility articles. The combination of practical design, usage of materials and aesthetics has no equivalent among the industrially manufactured products.

If strongly simplified, a large part of the use range of duodji items can be described with a word Outdoor. In modern society the word can describe the increased leisure time in tow with the still growing consumer segment. As the "Sami outdoor" is and was about working

Jos oalle oktageardánit dadjá, de stuorra oasi duodjedinggaid atnuviidodagas sáhtta govvidit máilmeviidosaš sániin Outdoor. Dálá servodagas sániin sáhtta govvidit geavaheaddjisegmeantta, mii ain stuorru, lassánan astoáiggi lođđasis. Go "sámi outdoor" lea ja lei bargan dárkkuhussii heivvolaš neavvuiguin, de dálá áiggis sáhtta buorebutge hupmat astoáiggi aktiivvalaš golaheaddjiin, geat gáibidit buktagis buorre kvalitehta ja doibmeniešvuodaid. Sii leat mearkadiđolaččat, dovdet dárbbuideaset hui bures ja bastet juoba ieža oassálastit buvttavdáneapmái dahje goittotge buktagiid buorideapmái. Industriála hábmemis mihttomearrin lea ovttaláhka máilmmi buorideapmi ođđa buktagiiguin. In leat vissis ideologijain, muhto nuppe dáfus mii leat buohkat muhtin muddui duššástuvvan heittogit plánejuvvoihin ja válmmaštuvvon buktagiidda. Lea dieđusge čielggas, ahte ruhta dat joraha dál máilmmi ja hábmejeaddjige šaddá vuogáiduvvan gávpemáilmmi realitehtaide. Dán dihte hábmejeaddji, guhte pláne outdoor-buktagiid, berošta aktiivvalaš astoáiggi golaheaddjiin. MIT ovddeš professor Eric von Hippel lea hutkan doahpa-

tajista, jotka vaativat tuotteeltaan hyvää laatua ja toiminallisuutta. He ovat merkkietoisia, tuntevat tarpeensa erittäin hyvin ja pystyvät jopa itse osallistumaan tuotekehitykseen tai ainakin tuotteiden paranteluun. Teollisessa muotoilussa päämääränä on tavallaan maailman parantaminen uusilla tuotteilla. En ole varma ideologiasta, mutta toisaalta olemme kaikki jossain määrin turhautuneita huonosti suunniteltuihin ja valmistettuihin tuotteisiin. On tietenkin selvää, että maailmaa liikuttaa nykyään raha ja muotoilijankin on sopeuduttava liikemaailman realiteetteihin. Tässä mielessä outdoor-tuotteita suunnittelevaa muotoilijaa kiinnostavat aktiivisen vapaa-ajan kuluttajat. MIT:n entinen professori Eric von Hippel on kehittänyt käsitteen Lead Users<sup>4</sup>. Tämä ryhmä kohtaa markkinatarpeet keskivertokuluttajaa selvästi aikaisemmin eivätkä sen jäsenet ole tyytyväisiä markkinoilla oleviin ratkaisuihin. He kehittävät usein paranneltuja versioita tai kokonaan uuden tuotteen. Von Hippelin mukaan seuraamalla tätä ryhmää voidaan ennakoida tulevaa kuluttajakäyttäytymistä ja tuoda markkinoille kehittyneitä menestystuotteita.

---

4 Von Hippel 1994 ja 2006

with the appropriate tools, nowadays it is more about active free-time consumers which demand good quality and functionality from their product. They know the brands; they know their needs very well and are even able to participate in the product development or at least improving the products. In industrial design the objective is making the world a better place with new products in one sense. I am not sure about the ideology, but then we all are to some extent frustrated with poorly designed and manufactured products. It is of course obvious that the world today is run by money and a designer has to adapt to the actualities of the business world too. In this sense a designer designing outdoor products is interested in active free-time consumers. The former professor of MIT Eric von Hippel has created a term Lead Users<sup>4</sup>. This group faces the market needs clearly a lot earlier than the average consumer and its members are not content with the solutions in the market. They often develop improved versions or a completely new product. According to von Hippel by watching this group one can forecast future con-

---

4 Von Hippel 1994 ja 2006

ga Lead Users<sup>4</sup>. Dát joavku deaivi-da márkandárbbuid čielgasit ovdal go gaskamearálaš geavaheaddji, eaige dán joavkku lahtut leat duhtavaččat čovdosiidda, mat leat márkaniin. Sii dávjá ovddidit buoreduvvon veršuvnnaid dahje ollásit ođđa buktaga. Von Hippela mielde dán joavkku čuovvumiin sáhtta noahkut geavaheaddjiid boahttevaš láhttema ja buktit márkaniidda buresovdánan menestusbuktagiid.

Ođđaáigásaš márkamekanisma atná suorggi "násttiid" ávkin ja lansere dovddus njunusgeavaheaddjiid mielde nammaduvvon buvttabearrašiid. Sáhtta namuhit ovdamearka dihte Veikka Gustafssona mearuštan ja várregakuma vuoiŋnastangárvun ovdidan uvjageavlla V.G.8000, man válmmašta Joutsen Finland OY. Tanja Kotro industriála hábme ma nákkosgirji<sup>5</sup>. Suunto buvttavdaneami birra duodaštii, man suorra mearkašupmi plánejeaddjái lea, go son lea suorggi aktiivaberošteaddji. Buoremus Outdoor-buktagat leat šaddan aktiivageavaheaddjiid dárbbuid deavdima várás ja dat leat dávjá gávppálaš buresbirge-

Nykyaikainen markkinakoneisto käyttää alan "tähtiä" hyväkseen ja lanseeraa kuuluisien etulinjan käyttäjien mukaan nimettyjä tuoteperheitä. Mainittakoon esimerkiksi Veikka Gustafssonin määrittelemä, vuorikiipeilyn taukoasuksi kehitämä untuvatakki V.G.8000, jota valmistaa Joutsen Finland Oy. Tanja Kotron Suunnon tuotekehitystä koskeva teollisen muotoilun väitöskirja<sup>5</sup> todisti, kuinka suuri merkitys suunnittelijalle on olla alan aktiiviharrastaja. Parhaat Outdoor-tuotteet ovat syntyneet aktiivikäyttäjien tarpeiden täyttämiseksi ja ne ovat usein kaupallisia menestystarinoita kuten Tim Leathermanin<sup>6</sup> monitoimityökäly tai Glen Eberlen Eberlestock-rinkat<sup>7</sup>.

## Moderni muotoilu ja duodji

Muotoilutoimeksianto eli design brief määrittelee ensimmäistä kertaa suunniteltavan tuotteen. Se on kirjallinen dokumentti, jossa kuvataan suunniteltavan tuotteen kohderyhmä, materiaalit, muotokieli jne. mahdollisimman yksityiskohteisesti. Muotoilu jatkuu ideoinnin, konseptien luomisen ym. välivai-

sumer behaviour and launch advanced hit products in market.

A modern marketing system uses the "stars" in the industry and launches product families that are named after famous front line users. For example a duvet jacket V.G.8000 developed for an interval apparel in alpinism is defined by Veikka Gustafsson and it is produced by Joutsen Finland Oy. Tanja Kotro's doctoral thesis on industrial design<sup>5</sup> considering Suunto's product development proved how big of an impact for a designer it is to be an active devotee in the industry. The best Outdoor products have been developed to fulfil the needs of active users and they are often commercial success stories, such as Tim Leatherman's<sup>6</sup> multi-tools or Glen Eberle's Eberlestock backpacks<sup>7</sup>.

## Modern Design and Duodji

Design brief defines the product for the first time. It is a written document where the product's target groups, materials, shapes etc. are described in as much detail as possible. Designing continues with

4 Von Hippel 1994 ja 2006

5 Tanja Kontro 2005

5 Tanja Kotro 2005.

6 Katso esim: <http://www.leatherman.com/>

7 Katso esim: <http://www.eberlestock.com/>

5 Tanja Kotro 2005.

6 <http://www.leatherman.com/>

7 <http://www.eberlestock.com/>

jeaddjit nugo Tim Leatherman<sup>6</sup> mánggadoaimmabargobiergasat dahje Glen Eberle Eberlestock-lávkat<sup>7</sup>.

## Moderna hábmen ja duodji

Hábmengohčus dahjege design brief vuosttas gearddi meroštallá buktaga, mii šaddá plánejuvvot. Dat lea čálalaš dokumeanta, mas govviduvvo plánenvuloš buktaga ulbmiljoavku, materiálat, hápmegiella jna. nu dárkket go vejolaš. Hábmen joatkašuvvá ideahutkama, konseptaid gárvvisteami je. gaskamuttuid bokte buvttaovddideapmái ja loahpas válmmašteapmái dohkkehuvvon buktagin. Hábmejeaddji ná ollašuhtá bargogohčosiid dávjá viehka čavgage meroštallon vuolggasajiin. Son ipmirda iežas rájiid, go son pláne ođđasa. Dakko bokte son earrána luomos dáiddáris.

Hábmensuorggis leat jo Suomasge gárvvistuvvan mánggat nákkosgirjjit ja eará girjjit, mat gieđahallet buvttaovddidanproseassa soames muttu. Hábmensuorggi dutkamušain lea dábálepmosit guorahallon divdna álgomuttu plánen, ng. konseptastin.

---

6 <http://www.leatherman.com/>

7 <http://www.eberlestock.com/>

heiden kautta tuotekehitykseen ja lopulta valmistusta varten hyväksytyksi tuotteeksi. Muotoilija siis tekee toimeksiantoja usein melko tiukastikin määritellyistä lähtökohdista. Hän tiedostaa rajansa, kun hän suunnittelee uutta. Siinä hän eroaa luovasta taiteilijasta.

Muotoilualalta on jo Suomessakin valmistunut useita väitöskirjoja sekä muita teoksia, jotka käsittelevät jotakin tuotekehitysprosessin vaihetta. Muotoilualan tutkimuksessa on yleisimmin pureuduttu alkuvaiheen suunnitteluun, ns. konseptointiin. Insinööritieteiden ja muotoilun yhdistäneissä hankkeissa tutkimuksen painopiste on ollut mm. tietokoneavusteisen suunnittelun-valmistusketjun virtaviivaistamisessa (mm. Step-NC hanke<sup>8</sup>).

Pitkälle kehitetty muotoilu- ja tuotekehitysprosessi on sellaisenaan vierasta duodjissa. Duodjin mestarit ovat hyviä suunnittelijoita ja tekijöitä, mutta heillä ei ole varsinaista järjestelmällistä suunnittelusystematiikkaa siinä mielessä kuin se esimerkiksi tunnustetaan nykyään teollisessa muotoilussa. Tämä on tyypillistä käsityöaloille laajemminkin. Henki duodjia tekevien ihmisten kanssa käydyissä keskusteluissa on ollut se, että

---

8 Sääski; Salonen; Paro 2007

idea generation, creating concepts and other intermediate stages to product development and finally to a product approved for production. A designer works on assignment often from quite strictly defined starting point. A designer is aware of one's limits when designing new products. There is a difference between a creative artist and a designer.

Design industry has already produced several doctoral theses and other books that discuss some stage of the product development. In the researches of the design industry emphasis is usually on the early stage designing, the so called conceptualisation. In the projects combining engineering sciences and design the emphasis has been on streamlining a computer-aided designing and production chain among others (Step-NC project<sup>8</sup> among others).

A highly developed designing and production process as such is unfamiliar in duodji. Duodji masters are great designers and producers but they do not have actual organised designing systematics in the way that is known in industrial design today. This is typical in the handicrafts industry in a larger scale. The

---

8 Sääski; Salonen; Paro 2007

Prošeavttain, mat leat ovtastan inšenevradiehtagiid ja hábmema, dutkamuš a ovdasadji lea leamaš ee. dáhtateknihkalaš pláneválmmaštangollosa njuovžilebbon dahkamis (ee. Step-NC hanke<sup>8</sup>). Guhkás ovddiduvvon hábmen- ja buvttaovddidanproessa lea daninassii amas duojs. Duodjemeaštárat leat buorit plánejeaddjit ja duojárat, muhto sis ii leat aitosaš systemáhtalaš plánevnuogádat dan ulbmilis, go dat ovdamearka dihte dovdojuvvo dálá industriála hábmemis. Dát lea mihtilmas duodjesurggiide viidáseabbotge. Vuoiŋa duodjeolbmuiguin ságastallamiin lea leamaš dat, ahte mášiinnaid oažžu geavahit buktagiid válmmašteami álki-dahttimis. Gollerávdemeaštir Juha Janger<sup>9</sup> leage dadjan, ahte gardnjilat eai dattetge leat plánejuvvon 2000 stuhka duddjomii, eanemus-tá viđalogi.

## Arctic Design: Davviahábmén

Álggus oanehaččat duoji dálá dilis. Duodji sirdása ainge so-gas nuorabuidda, siskkáldasat, iežas atnui. Dušše soapmásat duddjojít vuovdima várás ja leat

8 Sääski; Salonen; Paro 2007

9 <http://www.taigakoru.fi/>

koneita saa käyttää helpottamaan tuotteiden valmistusta. Kulta-seppämestari Juha Janger<sup>9</sup> onkin sanonut, että kyynärpäitä ei sittenkään ole suunniteltu 2000 kappa-leen tekemiseen, korkeintaan viidenkymmenen.

## Arctic Design: Pohjoinen muotoilu

Ensiksi lyhyesti duodjin nykytilanteesta. Duodji siirtyy yhä edelleen suvussa nuoremmille, sisäisesti, omaan käyttöön. Vain harvat tekevät duodjia myyntiin ja ovat huipputason tekijöitä. Perinne on silti elävää ja voimakkaasti kehittyvää kulttuuria. Näille duodjin tekijöille, joille duodji on osa arkipäivää, ei kuulu tarve kaupallisuuteen. Kyseessä ovat ne duodjin tekijät, jotka eivät näy seminaareissa ja käsityötapatumissa, mutta jotka näkyvät sitäkin selvemmin saamelaiden omissa juhlissa koreina pukeutujina ja perinteen uudistajina ja ylläpitäjinä. Olemme hankkeen aikana kohdanneet väitteitä saamenkäsityöalan ongelmista. Jos sellaisia on, saamenkäsityön mahdolliset ongelmat siis liittyvätkin pikemminkin ajatukseen duodjista markkinoista riippuvaisena elinkeinona. Tähän liittyviä ongelmia ovat:

9 Katso esim: <http://www.taigakoru.fi/>

spirit in the conversations with the duodji makers has been that machines can be used to ease the production. A master goldsmith Juha Janger<sup>13</sup> has said that elbows were not made to produce 2000 pieces, but 50 at the most.

## Arctic Design: Northern Design

First, shortly about the present state of duodji. Duodji is still passing in the family to the youngest and used within the family only. Only few people produce duodji for sale and are makers on the top level. The tradition is still lively and strongly developing culture. Those duodji makers for whom duodji is a part of everyday life do not have to have the need for commercialism. These are the duodji makers who do not go to seminars and handicrafts events but who are even more visible in the Samis' own celebrations as gorgeous dressers and reformers as well as tradition bearers. During the project we have encountered arguments regarding problems in Sami handicrafts industry. If such problems exist, the possible difficulties have more to do with an idea of duodji as a business dependable on markets. Prob-

9 <http://www.taigakoru.fi/>

njunusdási duojárat. Árbevieru lea dattetge eallinnávccalaš ja sakka ovdáneaddji kultuvra. Daidda duojáriidda, geaidda duodji lea árgabeaivvi oassi, ii gula dárbu gávppálašvuhtii. Gažaldagas leat dat duojárat, geat eai oidno seminárain ja duodjedápáhusain, muhto geat oidnujit dađihe čielgaseabbot sápmelaččaid iežaset feasttain fávrros gárvodeaddjin ja árbevieru ođasteaddjin ja seailluheaddjin. Mii leat prošeavtta áigge deaividan čuoccuhusaid sámi duodjesuorggi váttisvuodain. Jos dakkárat gávdonojit, de sámi vejolaš váttisvuodát ná laktásitge ovddemustá jurdagii, ahte duodji lea ealáhussan márkaniidda čatnagasas. Dása laktáseaddji váttisvuodát leat:

- albma márkanođiheami ja buktagiid oastinvejolašvuoda váilun
- vuovdimii dárkkuhuvvon buktagiid duojárvátni
- ođđaáiggi gáibádusaide ja dárbbuide deaivitmeahtun hábmen ja plánen
- materiálaid fidnenvejolašvuoda váilun
- industriálalaččat válmmaštuvvon buktagiid áitta dahjege duodjedinggaid buvttadeami unna mihttolávva
- suorggi dutkamuša, oahpahusa ja buvttaovddideami váilun

- kunnollisen markkinoinnin ja tuotteiden saatavuuden puute
- myyntiin tarkoitettujen tuotteiden tekijäpula
- nykypäivän vaatimuksia ja tarpeita kohtaamaton muotoilu ja suunnittelu
- materiaalien saatavuuden puute
- teollisesti valmistettujen tuotteiden uhka eli duodji-esineiden valmistuksen pienmittakaavaisuus
- alan tutkimuksen, koulutuksen ja tuotekehityksen puute

Mitkä ovat keinot ratkaista nämä ongelmat? Alan toimijoiden, etujärjestöjen ja ehkä itse saamelais-tenkin keskuudessa saamenkäsityö nähdään dynaamisena ja aikaansa seuraavana. Teollisen muotoilun ja tuotekehityksen näkökulmasta voidaan varmasti puhua vähintäänkin melko hitaasti uudistuvasta alasta – ainakin Suomen puolella. Vierailimme Ruotsin saamelaisalueella Jokkmokkin talvimarkkinoilla kevättalvella 2007. Nämä satoja vuosia elinvoimaisina säilyneet markkinat ovat edelleen suuri tapahtuma. Satojen näytteilleasettajien käsityötuotteet olivat vaikuttava näky verrattuna siihen, mihin olemme Suomen puolella tottuneet. Tekijöiden massa on huomattavasti Suomen vastaavaa suurempi ja

lems concerning this issue are:

- lack of decent marketing and products
- lack of producers for products that are made for sale
- design and development that do not meet the needs and requirements of today
- lack of materials
- threat of industrially designed products, that is the small scale of production
- lack of research, teaching and product development in the industry

What are the ways to solve these problems? Among the activists in the field, interest groups and maybe even the Sami people themselves the Sami handicrafts are seen as dynamic and modern. From industrial design's and product development's point of view the industry is a fairly slowly renewing industry – at least in Finland. We visited the Sweden's Sami area for Jokkmokk's winter market in the late winter 2007. This market has stayed vital for hundreds of years and the market is still a big happening. Crafts products of hundreds exhibitors were an impressive sight compared to what we are used to in Finland.

Mat leat vuogit, maiguin čovditi daid váttisvuodaid? Suorggi do-aibmiid, intreassaservviid ja gánske sápmelaččaid iežasetge gaskavuodas sámi duodji adnojuvvo dynámalažžan ja áiggi mielčuovvun. Industriála hábme- ma ja buvttaovdideami perspektiivvas sáhtttá sihkkarit hupmat uhcemustá suorggis, mii ođasnuvvá viehka hihtasit – goittotge Suoma bealde. Mii galledeimmet Ruota sá- meguovllus Johkamohki dálvemár- kaniin giđđadálvve 2006. Dát čuđiid jagiid eallinnávccalažžan seilon márkanat leat ainge stuor- ra dáhpáhus. Čuđiid vuovdalead- jiid duodjebuktagat ledje váik- kuheaddji oaidnámuš dan ektui, masa mii leat Suoma bealde há- rjánan. Duodjáriid mearri lea dovdo- massii stuorit go Suomas ja suorgi orru leamin hui eallinnávccalaš. Áššái váikkuha dat, ahte Ruota sá- meálbmot lea mánggagardásaš Suoma ektui. Galledeami áigge mii smiehtaimet dattetge, maid mis sáhtašii dahkat nuppeláhkai. Ruotta orui leamin 20 jagi min ovd- dabealde.

Ruotas sámi duodji lea olggo- beale olbmuidge čalmmiiguin oalle dynámalaš. Hábmejead- dji čalmmiiguin buvttaválgus gillá muhtin veardde miellagovahusvá- nis, muhto lea dattetge gaskkoha-

ala vaikuttaa hyvin elinvoimaisel- ta. Asiaan vaikuttaa se, että Ruotsin saamelaisväestö on moninkertainen Suomeen verrattuna. Vierai- lumme aikana mietimme silti, mitä meillä voitaisiin tehdä toisin. Ruot- si näytti olevan 20 vuotta meitä edellä.

Ruotsissa saamenkäsityö on ul- kokuolistenkin silmissä varsin dyna- naaminen. Muotoilijan silmin tuo- tevalikoima kärsii jonkin verran mielikuvituksen puutteesta, mutta on silti väliin hyvinkin kokeilevaa. Merkillepantavaa on, että saame- laisten keskuudesta on noussut nimekkäitä designereita, joilla on olemassa oleva brändi. Tuotteet edustavat uutta muotoilua ja en- nakkoluulotonta kokeilua. Ne ovat silti perinteisten materiaalien yh- distelmiä ja useimmiten valmistus- menetelmätkin ovat piensarjatuot- tantoon sopivia.

## **Nykymuotoilun ja duodjin yhdistelmä: Ideoita**

Yhdistämällä koemielessä nyky- muotoilua ja saamenkäsityötä olemme väistämättä tulleet muu- tamien isojen kysymysten äärelle. Saako perinteinen duodji muo- toilun prosesseista voimaa kehity- tä ja uudistua? Vai säilyykö duodji

The amount of producers is re- markably higher than in Finland and the industry seems blooming. The reason for this is that Sweden's Sami population is multiple com- pared to the one in Finland, but during our visit we still wondered what we could do differently. Swe- den seemed to be 20 years ahead of us.

In Sweden the Sami handicrafts are very dynamic even from an outsider's viewpoint. A designer's opinion is that the product range somewhat suffers from the lack of imagination but is still very exper- imental every now and then. It is notable that from among the Sami people have risen famous design- ers who have their own brand. The products represent new design and open-minded experimenting. They are still combinations of tradi- tional materials and in most cases also the production methods are suitable for small-scale production.

## **Combination of Modern Design and Duodji: Ideas**

Through combining modern de- sign and Sami handicrafts ex- perimentally we have inexorably reached some important ques- tions. Will the traditional duod-





Petri Kivelä

gaid oallege iskkadahkes. Sáhtta bidjat merkii, ahte sápmelaččaid gaskavuodas leat badjánan designerat, geain lea gustovaš breanda. Buktagat ovddastit ođđa hábme-

elävänä käsityökulttuurina, jonka tuotoksia näemme saamelaisten juhlassa, mutta ei juurikaan kauppojen hyllyillä? Kehittykö jokin uusi kuten Arctic Design? Löytävät-

ji get energy from design processes for developing and renewing? Or will duodji stay as living handicrafts culture whose products we will see in the celebrations of the

na ja ovdagáttohis iskkadeami. Dat leat dattetge árbevirolaš materiá-laid ovtastumit ja dábálepmo-sit válmmaštanvuogádagatge leat heivvolaččat unnaráidobuvttade-apmái.

## Dálášhábmema ja duoji ovttasteapmi: Ideat

Go mii iskkadanmielas leat ovttas-tan dálášhábmema ja sámi duoji, de mii leat garvvekeahttá boahán muhtin stuorra gažaldagaid báldii. Fidnego árbevirolaš duodji háb-mema proseassain fámu ovdánit ja ođasnuvvat? Vai seailugo duod-ji ealli duodjekultuvran, man buk-tagiid mii oaidnit sápmelaččaid feasttain, muhto eat olusge gáv-pehilduin? Šaddágo juoga ođas nu-gomat Arctic Design? Gávdnetgo davi dáiddauniversitehtat iežaset nanusvuodaid máilmmi njunusháb-menallaskuvllaid gaskavuodas nu, ahte oamastit iežaset spesiálasuor-gin davviguovllu?

Mii hupmagodiiimet proševtta loahpageahčen doahpagis Arctic Design. Mii ipmirdat dan hápmegiellan, mii váldá váikkuhusaid davviguovllus ja seammás árbevirolaš sámi duojis, muhto dat ii leat rádd-jejuvvon nugo duodji (vrd. Sámi Duodji –mearkka kriterat).

kö pohjoiset taideyliopistot omia vahvuuksia maailman huippumuotoilukorkeakoulujen joukossa erikoistumalla pohjoisuuteen?

Aloimme hankkeen loppupuolella puhua käsitteestä Arctic Design. Ymmärrämme sen muotokielenä, joka saa vaikutteita pohjoisuudesta ja samalla perinteisestä saamenkä-sityöstä, mutta sitä ei ole rajoitet-tu kuten duodjia (vrt. Sámi Duodji –merkin kriteerit).

Muotoilun pohjoinen ulottuvuus voidaan käsittää laajasti profiloitu-misena johonkin sellaiseen, mihin meillä on luontevat edellytykset. Tämä voi tarkoittaa verkottumis-ta kylmätekniologian tutkimuksen alueella, perehtymisenä luonnon-materiaalien vahvuuksiin, alku-peräiskansojen konstruktiviisiin ratkaisuihin ja oman erityisen muo-tokielen kehittämiseen. Pohjoinen on eksoottinen ulottuvuus, joka kiinnostaa kuluttajia ympäri maa-ilman.

Arctic Design voisi sisältää seura-  
via piirteitä:

- aidot luonnonmateriaalit
- henki, tarinat
- muotokieli, design-vaikutteita pohjoisesta luonnosta
- pieniä sarjoja taloudellisesti kan-nattavasti, mutta ei massatuotantoa

Sami people, but not in stores?

Will something new like Arctic Design develop? Will the Northern art Universities find their strengths among top design institutions of higher education by specialising in arcticness?

At the end of the project we started talking about the term Arctic Design. We understand it as language of shapes that is influenced by arcticness and at the same time traditional Sami handicraft, but it is not restricted like duodji is (cf. the restrictions Sámi Duodji trademark).

The Northern dimension in design can be perceived broadly as profiling to something that we have natural connections to. This could mean networking in the area of research of refrigerating technology, familiarising with the strengths of natural materials, constructive solutions of aboriginal people and developing a new language of shapes. North is an exotic dimension that is interesting for consumers all over the world.

Arctic Design could include following characteristics:

- natural materials
- spirit, stories
- language of shapes, design influences from Northern nature

Hábmema davvidimešuvnna sáht-  
tá ipmirdit viidat iežamet profi-  
lastimin juogaman dakkárii, masa  
mis leat lunddolaš vejolašvuodát.  
Dát sáhtta dárkkuhit fierpmái-  
duvvama galbmateknologii-  
ja dutkamusa suorggis, oahpás-  
nuvvama luonddumateriálaid  
nanusvuodaide, eamiálbmogiid  
konstruktiivvalaš čovdosiidda ja  
iežas erenomáš hápmegiela ovd-  
dideapmái. Davvi lea eksotalaš  
dimenšuvdna, mii beroštahtta gea-  
vaheaddjiid miehtá máilmmi.

Arctic Design sáhtašii sisdoallat  
čuoovvovaš beliid:

- eakti luonddumateriálat
- vuoigŋa, máidnasat
- hápmegiella, design-báidnašumit  
davviluondus
- unna máŋgenmearit  
ekonomalaččat mávssolaččat,  
muhto ii mássabuvttadeapmi
- galbma dálkkádaga dovdamuš  
atnudiŋggain
- guovllu iežas materiálaid  
dovdamuš
- moderna plánen- ja  
válmmaštanvuogádagat dohkke-  
huvvojit
- dálááigásaš buktagiidda odđa  
AD-perspektiiva

Jos mii jurddašit, ahte  
ovddidivččiimet duoji industriá-

- kylmän ilmaston tuntemus käyt-  
töesineissä
- alueen omien materiaalien tun-  
temus
- modernit suunnittelu- ja valmis-  
tusmenetelmät hyväksytään
- nykyaikaisiin tuotteisiin uutta AD-  
näkökulmaa

Jos ajattelemme, että kehittäisim-  
me duodjia teollisen muotoilun  
avulla niin eräs näkökulma oli-  
si työvaiheiden helpottaminen ja  
koneellistaminen menettämättä  
silti duodjin olemusta. Esimerkiksi,  
kuksan sisäosan raakatyöstö voi-  
daan tehdä koneellisesti, silti mes-  
tarin ohjaamana. Kun aikaa vievät  
vaiheet, jotka eivät määrää tuot-  
teen lopullista laatua eli toisin sa-  
noen ei näy lopullisessa tuottees-  
sa, tehdään koneellisesti, tekijä voi  
keskittyä tuotteen laadun kannalta  
olennaisimpiin vaihei-  
siin: suunnitteluun, viimeistelyyn  
ja raaka-ainevalintaan. Tämä johtaa  
väistämättä ajatukseen, että tekijät  
voisivat erikoistua tiettyjen työvai-  
heiden ja ”komponenttien” valmis-  
tamiseen. Kaikkien tekijöiden ei  
kannata hankkia kaikkia koneita.  
Järjestelyllä taattaisiin koneille riit-  
tävä käyttöaste ja tietyn tasoisella  
koneellistamisella duodji-ammatti-  
en harjoittamisen taloudelliset pe-  
rustat sekä tuotteiden parantunut

- small series profitably but no  
mass production
- expertise on cold climate and uti-  
lity articles
- expertise on the materials of  
one’s own region
- modern designing and producti-  
on methods are approved
- new AD perspective to modern  
products

If we think that we would devel-  
op duodji with the help of indus-  
trial design then one viewpoint  
would be easing the stages of  
work and mechanising without los-  
ing the essence of duodji. For ex-  
ample, Kuksa cup’s interior can be  
machine-tooled but still guided by  
the Master. When time-consum-  
ing phases that do not determi-  
nate the final quality of the prod-  
uct i.e. are not evident in the final  
product, are made with machines  
the maker can focus on the most  
essential phases when it comes to  
product’s quality: planning, finish-  
ing and choosing materials. This  
inevitably makes us think that all  
makers could specialise in prepar-  
ing certain stages and producing  
”components”. It is not worth for  
every producer to buy all the ma-  
chines. By means of organisation, a  
sufficient utilisation degree of the  
machines would be guaranteed

la hábmemiin, de okta perspektiiva livččii bargomuttuid álkidahttin ja mekaniseren manatkeahtta dattetge duoju vuoiŋna. Ovda-mearka dihte, guvssi sisoasi roava gohpan sáhtta čađahuvvot mekanihkalaččat, dattetge meaštira bagadeami vuolde. Go áddjás bargomuttuid, mat eai mearrit buktaga loahpalaš lági dahjege nuppiid sániiguin eai vuhto loahpalaš buktagis, dahká mekanihkalaččat, de duojár sáhtta vuodjut dárkkebut buktaga deháleamos muttuide kvalitehta beales: plánemii, loahppafidnemii ja ávnnasválljemii. Dát doalvu garvekehhtá jurdagii, ahte duojáraht sáhtašedje vánttaiduvvat dihto bargomuttuide ja dihto "komponenttaid" válmmašteapmái. Visot duojáriid ii gánnet skáhppot buot mášiiinnaid. Dákkár ordnedallamiin dahkiduvvošii mášiiinnaide doarvái geavahus ja muttagis mekaniseremiin duodjeámmáhiid doaimmaheami ekonomalaš vuoddu ja buktagiid buorránan oastovejolašvuolta. Spesiála vánttaiduvvamiin sáhtta juksat buoret máhttindási dahjege lea vejolaš ja navdimis, ahte buktagiid kvalitehtage badjána. Duojár ferte ipmirdit buktaga válmmaštanproseassa, muhto dat ii dárkkut dan, ahte son ieš galgá dahkat visot bargo-

saatavuus. Erikoistumalla voidaan saavuttaa parempi osaamistaso eli mahdollista ja todennäköistä, että tuotteiden laatuakin paranee. Käsityön tekijän on ymmärrettävä tuotteen valmistusprosessi, mutta se ei tarkoita sitä, että hänen pitää tehdä kaikki työvaiheet itse. Tämä ajatusmalli sisältyy nykyaikaiseen valmistukseen ja suunnitteluun, muotoiluun. Mallia kannattaa harjittaa duodjin kannattavuuden parantamiseksi.

and mechanisation of some level would guarantee economic foundations of the duodji professions and improved availability of products. By specialising a better level of expertise can be reached so it is possible and probable that the quality of the products will improve too. A craftsman has to understand the manufacturing process of a product, but that does not mean that one should do everything by oneself. This range of thoughts is included in modern manufacturing and planning, design. It should be considered in order to improve duodji's profitability.



Anniina Turunen

muttuid. Dát jurddašanmálle gullá ođđaáigásaš válmmašteapmái ja plánemii, hábmemii. Málle gánneha vihkkedallat duoji buoret gánneheami beales.

Plánen-válmmaštanproseassaid njuovžadeapmi ođđaáigásaš vuogádagaiguin lokte lunddolaččat ovdan ođđa gažaldagaid. Dáin ležžet stuorimusat originála ávdnasiid ja komponenttaid fidnenvejolašvuodát. Váttisvuoda lea vejolaš čoavdit ođđaáigásaš logistihkalaš máhtuin nu, ahte laktá dasa márkanekonomiija vuodđojurdagiid. Ávdnasiid buvttadeaddjit sáhttet ovtas vuodđudit fitnodaga, mii čoahkibus fuolaha lassánan gávpejođu dárbbu sihke ávdnasiid ja beallegárvvies buktagiid ektui. Oasusfitnodat, man bálgost, boazodoallit ja eará doaibmit livčče vuodđudan, doaimmašii gávpeekonomiija vuodđojurdagiid mielde ja bastašii stuorralágan doaibmin doarvá stuorra mášiinna- ja logistihkainvesteremiidda. Luonddumateriála dat stuorra oassi, mii dál manná duššás, buvttadišgoađášii. Árbevirolaš duodji ja Arctic Design ávkašuvvet goabbáge ávdnasiid buoret fidnenvejolašvuodas. Jos gearddi ámmátolbmuid dán suorgái oahpahišgohtet (dát namalas prošeakta ja eará plánat), de

Suunnittelu-valmistusprosessien virtaviivaistaminen nykyaikaisin menetelmin nostaa luonnollisesti esille uusia kysymyksiä. Näistä lienee suurimpia alkuperäisten raaka-aineiden ja komponenttien saatavuus. Ongelma on mahdollista ratkaista nykyaikaisen logistisen osaamisen avulla liittämällä sekaan markkinatalouden periaatteita. Raaka-aineiden tuottajat voivat yhdessä perustaa yhtiön, joka huolehtii keskitetysti kasvaneen kysynnän aiheuttaman tarpeen sekä raakamateriaalin että puolijalosteiden muodossa. Paliskuntien, poromiesten ja muiden toimijoiden perustama osakeyhtiö toimisi liiketalouden periaatteiden mukaisesti ja kykenisi isohkona toimijana riittäviin kone- ja logistiikkainvestointeihin. Tällä hetkellä iso osa haaskuuseen menevästä luonnonmateriaalista alkaisi tuottaa. Perinteinen duodji ja Arctic Design hyötyvät molemmat parantuneesta raaka-aineen saatavuudesta. Jos kerran ammattilaisia aletaan alalle kouluttamaan (tämä käsillä oleva hanke ja muut suunnitelmat) on raaka-aineiden saatavuus turvattava. Kun prosessit ovat kunnossa voidaan alkaa täyttämään pohjoisen designin kasvanutta kysyntää maailmalla toden teolla. Uskalletaan myös markkinoida, osataan

Streamlining designing and production methods with modern methods will naturally raise new questions. One of the most important ones is the availability of natural materials and components. The problem can be solved with the help of modern logistic know-how and including some principles of a market economy. Producers of materials can establish a company together, which will concentratedly take care of the grown demand both in the forms of raw materials and semi finished products. A limited company established by reindeer-gazing associations, reindeer herders and other activists would operate according to the principles of business and as a largish company could make sufficient machine and logistics investments. A big part of natural materials that is wasted at the moment would start making profit. The traditional duodji and Arctic Design would both benefit from improved availability of materials. If professionals will be educated for this industry (this project and other plans) the availability of materials has to be secured. When the processes are in order one could seriously start fulfilling the globally risen demand for Northern design. One also dares to market and knows

ferite ávdnasiid fitnašuvvama dáhkidit. Go proseassat leat ortnegis, de sáhtta duodas deavdigoahit davvidesigna lassánan gávpejođu máilmmis. Gávndno duostilvuoh- ta maiddá márkanođihit, máhttet laktit buktagiidga geasuheaddji máidnasiid ja dáhkidit stuorra- spealliide<sup>10</sup> vuogálaš doaimma- husáiggiid ja kvalitehta.

Dáláhábmen sáhtta roggat davviguovlluid hápmegielas nohkameahttumit ođđa ideaid ja laktit buktagiidga eakti máidna- siid. Dáláhábmemis adnojuvvo dehálažžan dat, ahte buvttá fállá geavaheaddjái dovdduvásihusaid ja dasa gullá dehálaš oassin buk- tagii laktojuvvo mitalus. Buk- taga rievttis doibmevašvuoh- ta ii okto leat doarvái. Ovdamear- ka dihte MAC-dihtora geavaheap- mi lea ovttaláhkai eallinvuoh- ki ja segmentere geavaheaddji dego bálggesčuollin dahje goit- totge dihto jovkui gullevažžan. Vuđolepmosit gažaldat lea goit- totge dábálaš Intel-vuđot tek- nologijias, buorre designa<sup>11</sup> ja márkanođiheami<sup>12</sup> buktin miella- govain. MAC lea dan beaktilvuoh- ektui gánske binná divrasut go PC- klonat. Dat ii áššehasa hehtte.

---

10 <http://www.nokia.fi/>

11 <http://www.jonathanive.com/>

12 Geahča ovdam.: 1984 Apple's Macintosh Commercial-video. <http://www.youtube.com/>

liittää tuotteisiin kiehtovat tarinat ja takaamaan isoillekin pelaajille<sup>10</sup> asianmukaiset toimitusajat ja laatu.

Nykymuotoilu voi ammentaa poh- joisesta muotokielestä loputtomas- ti uusia ideoita ja liittää tuotteisiin aitoja tarinoita. Nykymuotoilussa pidetään tärkeänä sitä, että tuote tarjoaa käyttäjälleen elämyksiä ja siihen kuuluu olennaisena osana tuotteeseen liitetty tarina. Pelkkä oikea toiminnallisuus ei yksin riitä. Esimerkiksi MAC-tietokoneen käyt- täminen on tavallaan elämäntapa ja segmentoi käyttäjän ikään kuin edelläkävijäksi tai ainakin tiettyyn ryhmään kuuluvaksi. Pohjimmal- taan kyse on kuitenkin tavallisesta Intel-pohjaisesta teknologiasta, hy- vän designin<sup>11</sup> ja markkinoinnin<sup>12</sup> aiheuttamista mielikuvista. MAC on tehoonsa nähden ehkä hieman kalliimpi kuin PC-kloonit. Se ei asia- kasta haittaa.

Erilaiset asiakaskyselyt, ensikäden kuluttajapalaute, Lead User-analy- sit, Quality Function Deployment (QFD) jne. ovat menetelmiä, jotka tuottavat paljon arvokasta tietoa myös tuotekehitystä varten. Esim. matkailijoilta ja outdoor-segmen-

---

10 Katso esim: <http://www.nokia.fi/>

11 Katso esim: <http://www.jonathanive.com/>

12 Katso esim: 1984 Apple's Macintosh

Commercial-video. <http://www.youtube.com/>

how to attach fascinating stories to the products as well as guarantee proper time of delivery and quality for the big players<sup>10</sup> too.

Modern design could endlessly draw new ideas from Northern lan- guage of shapes and include real stories in the products. It is impor- tant in modern design that the product offers adventures for the user and an essential part of it is the story. Mere functionality alone is not enough. For example, using a MAC computer is a lifestyle in a way and it segments the user as a forerunner or at least a member of some group. Basically it is about or- dinary Intel-based technology and an image created with good de- sign<sup>11</sup> and marketing<sup>12</sup>. MAC is slightly more expensive than PC clones when it comes to its capac- ity. However the customer is not bothered by that.

Different customer enquiries, first- hand consumer feedback, Lead User- analyses, Quality Function De- ployment (QFD) and so on are methods that produce a lot of val- uable information also for product planning. For instance, it can be

---

10 <http://www.nokia.fi/>

11 <http://www.jonathanive.com/>

12 See for instance 1984 Apple's Macintosh

Commercial-video. <http://www.youtube.com/>

Sierralágan áššehasjearadeamit, njuolggge geavaheaddjimáhcahat, Lead User -analysat, Quality Function Deployment (QFD) jna. leat vuogádagat, mat buvttadit ollu mávssolaš dieđu maiddái buvttavoddideami várás. Ovdam. dihte turisttain ja outdoor-segmeantta geavaheaddjiin sáhtta geažos áiggi jearrat, maid sii iežaset oastin buktagiin háliidit ja vurdet. Vai mii sáhtašeimmet ovddidit albmajohtubuktagiid, de jearadan-utkammat eai okto veahket doarvái. Japánalaš professor Noriaki Kano<sup>13</sup> ovddidii 1980-logus málle, mii sáhtta veahkehit gávdnat daid buvttaišvuodaid, maid geavaheaddjit eai máhte oppa jearratge. Kano mielde gávdnojit golmmalágan kvalitehtat, mat addet áššehassii duhtavašvuoda:

1. Vuodđokvaliteahhta vástida daid iešvuodaid, maid áššehas navdá almmá mange gullat buktagii. Áššehas namuha daid duššedalle, jos dat váilot, muđui váikuhus guttaheapmi. Jos dat leat mielde, áššehas váldá dan neutrálalaččat. Ovdam. dihte buvkuiin sáhtta vuollat.

2. Beaktokvaliteahhta meroštallo dábálaččat cealkagiin "mađi buoret beaktu dađi buoret buvttá". Dát

tin kuluttajilta voidaan jatkuvasti kysyä mitä he ostamiltaan tuotteita haluavat ja odottavat. Voidaksemme kehittää todellisia menestystuotteita kyselyt eivät yksin riitä. Japanilainen professori Noriaki Kano<sup>13</sup> kehitti 80-uvulla mallin, joka voi auttaa löytämään ne tuotteen ominaisuudet mitä kuluttajat eivät osaa edes kysyä. Kanon mukaan on olemassa kolmenlaista laatua, jotka antavat asiakkaalle tyydytystä:

1. Peruslaatu vastaa ominaisuuksia, jotka asiakas olettaa ilman muuta kuuluvan tuotteeseen. Asiakas mainitsee ne vain jos ne puuttuvat, muuten vaikutus on olematon. Jos ne ovat mukana, asiakas suhtautuu neutraalisti. Esim. puukolla voi vuolla.

2. Tehokkuuslaatu määritellään yleensä lauseella "mitä parempi teho sen parempi tuote". Nämä ominaisuudet kohtaavat paljon kilpailua muiden valmistajien taholta. Niiden vaikutus asiakkaaseen on suhteellisen alhainen, mutta asiakas on melko tyytyväinen kun tämä taso täyttyy. Esim. puukolla on suhteellisen hyvät vuoluominaisuudet, ergonomia on onnistunut ja se miellyttää silmää.

3. Tärkeimpänä on kuitenkin ns. innostuslaatu (excitement quality).

continuously enquired from travellers and the consumers in outdoor segment what they want and expect from the products they bought. To be able to create real hit products the enquiries are not enough. A Japanese professor Noriaki Kano<sup>13</sup> developed a model in the 80s which could help finding those product characteristics that consumers do not even realise to request. According to Kano there are three different qualities that give satisfaction to a customer:

1. Basic quality is equivalent to the characteristics that the customer assumes to be included in the product. The customer will mention them only if they are missing, otherwise the effect is non-existing. If they are included, customer's reaction is neutral. For example one can carve with a knife.

2. Efficiency quality is usually defined with a sentence "the better the efficiency the better the product". These qualities face a lot of competition from other manufacturers. Their effect on the customer is relatively low, but the customer is rather content when this level is filled. For example a knife has quite good carving qualities, ergonomics is successful and it looks good.

---

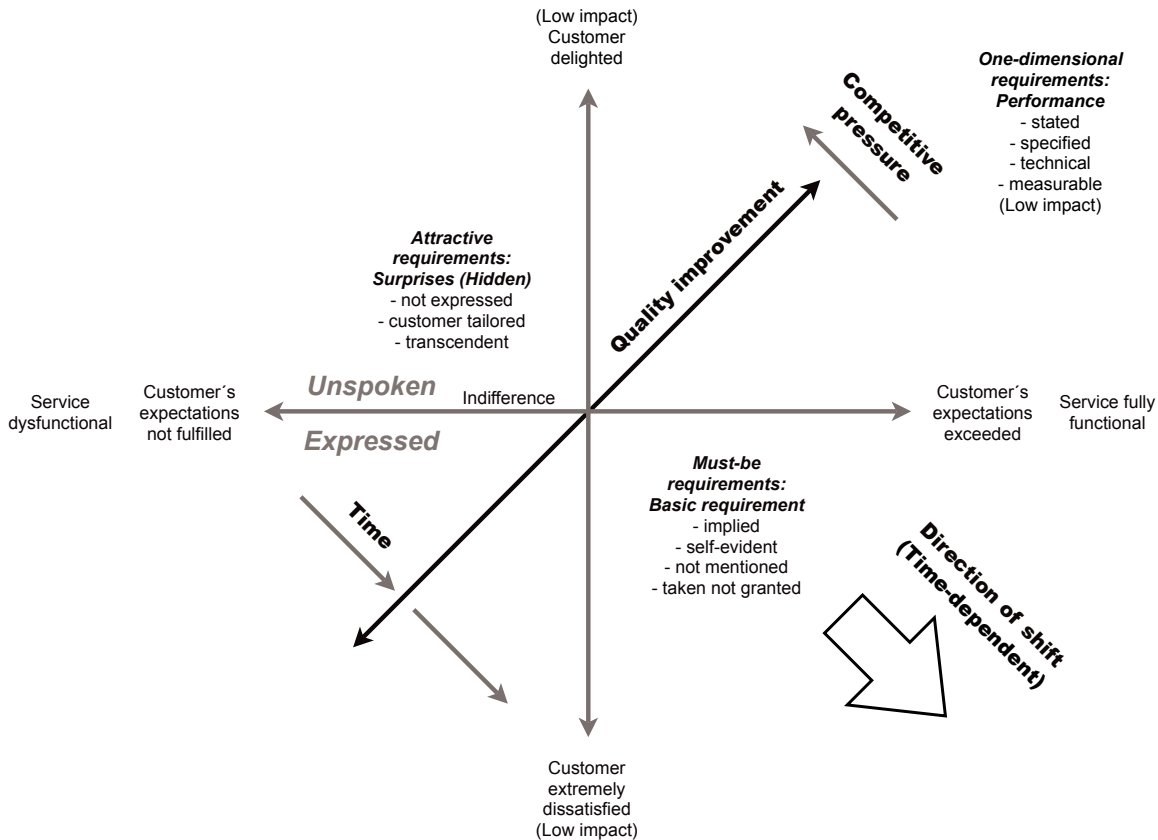
13 ee. Kano 1996

---

13 mm. Kano 1996

---

13 e.g. Kano 1996



iešvuodat deaividit ollu gilvvu eará válmmašteaddjiid bealde. Daid váikkuhus áššehassii lea viehka vuollegaš, muhto áššehas lea oalle duhtavaš go dát dássi ollašuvvá. Ovdam. dihte buvkkus lea viehka buorit vuollaniešvuodat, ergonomiija lea lihkostuvvan ja dat lea vuogas bajiloidnit.

Näitä tuoteominaisuuksia asiakas ei osaa edes odottaa, kun hän ei tiedä niistä. Jos ne puuttuvat asiakas on neutraali. Jos niitä on asiakas ilahtuu (wow!), hänen odotuksensa ylittyvät ja tuotteelle voi povata menestystä. Ajan mittaan ominaisuuksista tulee kilpailun

3. The most important is the excitement quality. The customer does not even know to expect these so if they are missing the customer's reaction is neutral. If these qualities exist the customer goes wow! One's expectations are surpassed and the product will



3. Deháleamos lea goittotge ng. heahkkakvaliteahhta (excitement quality). Dáid buvttaiješvuodáid áššehas ii máhte oppa vuorditge, go son ii dieđe daid birra. Jos dat váilot, de áššehas lea neutrála. Jos dat fas gávdnjojit, de áššehas heahkastuvvá (wow!), dat mannet badjel juoba su vuordámušaidge ja buktagii sáhhtá einnostit buorre gávpejođu. Áiggi mielde iešvuodát šaddet gilvvu dihte beaktokvaliteahhtan ja loahpas vuodđokvaliteahhtan. Ovdam. dihte buvku govdu čázis. Buvkkut navdimis vudjot bodnái, muhto áššehas ilosmuvvá, dannego son ii manahange divrras bargoneavvu. Buvttapakehttii lea dasa lassin laktojuvvon vuogas muitalus, mii dahká buktagis ovttatolbmo dingga. Árbevirolaš duddjomii lea dattetge álohii iežas sadji ee. unihkkastuhkaid válmmašteamis. Árbedieđus sámegielas lea guovddášdoaimma, dainna dáhpáhuvvet diehtujuohkin, dieđu sirdin ja oahpaheapmi. Sámegielat duodjeterminologiija govvida erenomáš bures duodjekultuvrra dieđu, ekologalaš dieđu ja árvvuid. Sámegielat duodjeterminologiija seailuheapmi ja ovddideapmi leat dehálaš oassi sámi kultuvrra seailuheamis, bajásdoallamis ja ovddideamis. Ođđa sámeduoji dahje danlágan

takia tehokkuuslaatu ja lopulta peruslaatu. Esim. puukko kelluu veden varassa. Puukot oletettavasti vajoavat pohjaan, mutta asiakas ilahtuu, koska hän ei menettänyt-kään arvokasta työkalua. Tuotepakaukseen on lisäksi liitetty sopiva tarina, joka tekee tuotteesta yksilöllisen.

probably succeed. In the course of time the qualities will become efficiency quality and finally basic quality because of the competition. For example the knife floats. Assumingly knives sink to the bottom but the customer will be happy when he/she did not lose a valuable tool. In addition there is a suitable story attached in the package which makes the product unique.



Petri Kivelä

designa šaddadettiin ii leat sivva iige dárbu botket vearditmeahtun luonddugaskavuoda. Dasa in váldde beali, gii oažžu ollašuhhtit árktalaš hábmena, jos dasa luoikahuvvojit sámi duoji árbeelemeanttat. Gánske árktalaš hábmen sáhtta leat team-bargu, joavku iešguđet surggiid čeahpit ja juoba sierra kultuvrrain.



Perinteiselle duodjin tekemiselle on silti aina sijansa mm. uniikkikapaleiden valmistamisessa. Perinnetiedossa saamen kielellä on keskeinen tehtävä, sen avulla tapahtuvat tiedon jakaminen, siirtyminen ja opettaminen. Saamenkielinen duodjiterminologia kuvaa erinomaisesti duodjikulttuurin tietoa, ekologista tietoa sekä arvoja. Saamenkielisen duodjiterminologian säilyttäminen ja kehittäminen ovat tärkeä osa saamelaisen kulttuurin säilyttämistä, ylläpitämistä ja kehittämistä. Uutta saamenkäsityötä tai senhenkistä designia luotaessa ei ole syytä eikä tarvetta katkaista ainutlaatuista luontosuhdetta. Siihen en ota kantaa kuka saa tehdä arktista muotoilua jos siihen lainataan saamenkäsityöstä periytyviä elementtejä. Ehkäpä arktinen muotoilu voi olla tiimityöskentelyä, joukko eri alojen osaajia ja vieläpä eri kulttuureista.

A place for making traditional duodji in producing unique specimen among others will always exist. The Sami language has an important task in traditional knowledge because it facilitates the distribution of knowledge as well as transferring and teaching it. The duodji terminology in Sami language describes the knowledge of duodji culture, ecological knowledge and values perfectly. Maintaining and developing the duodji terminology is an important part of preserving, maintaining and developing the Sami culture. Creating new Sami handicraft or design of that type there is neither reason nor need to break off the unique relationship with nature. I will not comment on who is allowed to make Arctic Design if some elements from Sami handicraft are borrowed. Maybe Arctic Design could be team work with skilled people from different fields and from different cultures involved.

## Gáldut

Baxter, Mike 1995: Product Design: Practical Methods for Systematic Development of New Products.

Ulrich, Karl; Eppinger, Steven 2007: Product Design and Development. McGraw-Hill/Irwin.

Von Hippel, Eric 2006: Democratizing Innovation. The MIT Press; New Ed edition.

Von Hippel, Eric 1994: The Sources of Innovation. Oxford University Press, USA

Kotro, Tanja 2005: Hobbyist Knowing in Product Development. Desirable Objects and Passion for Sports in Suunto Corporation. Taideteollinen korkeakoulu / Julkaisut

Sääski, Juha; Salonen, Tapio; Paro, Jukka 2007. STEP-NC:n hyödyntämisen vaikutukset verkostomaiseen tuotantoon. Loppuraportti. <http://www.vtt.fi/inf/pdf/workingpapers/2007/W75.pdf>

VTT Working Papers : 75

Kano, Noriaki 1996: Guide to TQM in Service Industries. Asian Productivity Org.

## Lähteet

Baxter, Mike 1995: Product Design: Practical Methods for Systematic Development of New Products.

Ulrich, Karl; Eppinger, Steven 2007: Product Design and Development. McGraw-Hill/Irwin.

Von Hippel, Eric 2006: Democratizing Innovation. The MIT Press; New Ed edition.

Von Hippel, Eric 1994: The Sources of Innovation. Oxford University Press, USA

Kotro, Tanja 2005: Hobbyist Knowing in Product Development. Desirable Objects and Passion for Sports in Suunto Corporation. Taideteollinen korkeakoulu / Julkaisut

Sääski, Juha; Salonen, Tapio; Paro, Jukka 2007. STEP-NC:n hyödyntämisen vaikutukset verkostomaiseen tuotantoon. Loppuraportti. <http://www.vtt.fi/inf/pdf/workingpapers/2007/W75.pdf>

VTT Working Papers : 75

Kano, Noriaki 1996: Guide to TQM in Service Industries. Asian Productivity Org.

## Reference Material

Baxter, Mike 1995: Product Design: Practical Methods for Systematic Development of New Products.

Ulrich, Karl; Eppinger, Steven 2007: Product Design and Development. McGraw-Hill/Irwin.

Von Hippel, Eric 2006: Democratizing Innovation. The MIT Press; New Ed edition.

Von Hippel, Eric 1994: The Sources of Innovation. Oxford University Press, USA

Kotro, Tanja 2005: Hobbyist Knowing in Product Development. Desirable Objects and Passion for Sports in Suunto Corporation. Taideteollinen korkeakoulu / Julkaisut

Sääski, Juha; Salonen, Tapio; Paro, Jukka 2007. STEP-NC:n hyödyntämisen vaikutukset verkostomaiseen tuotantoon. Loppuraportti. <http://www.vtt.fi/inf/pdf/workingpapers/2007/W75.pdf>

VTT Working Papers : 75

Kano, Noriaki 1996: Guide to TQM in Service Industries. Asian Productivity Org.



ARCTIC DESIGN –  
KULTUVRRALOHKANDÁIDU  
VIHKKEDALLAMIS

ARCTIC DESIGN –  
KULTTUURINLUKUTAITO  
PUNTARISSA

ARCTIC DESIGN –  
EVALUATING  
CULTURAL LITERACY

SIGGA-MARJA MAGGA

## Láidehus

Jo muhtin áigge lea leamaš treandan činahit ruovttuid tekstiilaiguin, main čuvget sámeivnnit ja ruohtti beatnaga govadagat. Mánnggat myhtalaš sámehámadagat ja -govvosat leat sirdásan keramiikkagohpaide ja silbačičaide. Dáid buktagiiguin, daid ivnniiguin ja hámiiguin, háliidit deatuhit davvi almmiguovllu earen-oamášvuoda, eallinvuogige.

Duojis hábmemii –prošeakta lea dohppen dán dárbui joatkit sámi duoji árbevieru ođđa hámis. Prošeavtta oktan ulbmilin lea ovddidit dákkár davvi kultuvrii vuodđuduvvon hábmenčehppodaga ja dasa gullelaš oahpahusa ja dutkamuša ovtasbarggus Sámi oahpahušguovddážiin ja Lappi universitehtain. Prošeavtta oktavuodas leat hupmagoahtán Arctic Designis, hábmemis, man ruohttasat olašedje sámi kultuvrii ja duodjai.

Mu bargun dán prošeavttas lei gal ledit duodjeskuvlla, mii lea Ruota Johkamohkis ja man namma lea Sámiij áhpadusguovdásj – Samernas utbildningscentrum, suomagillii Saamelaiŋsten opetuskeskus. Oahpahušguovddáš addá oahpahusa duojis, sámeielas ja eará áššiin, mat laktásit sáme kultuvrii.

## Johdanto

Jo jonkin aikaa on ollut trendinä sisustaa koteja tekstiileillä, joissa hehkuvat lapinvärit ja juoksevan koiran kuviot. Monet saamelaiset myyttiset hahmot ja kuviot ovat siirtyneet keramiikkakuppeihin ja hopeakoruihin. Näillä tuotteilla, niiden väreillä ja muodoilla, halutaan korostaa pohjoisen ilmansuunnan erikoisuutta, elämäntapaakin.

Duodjista muotoiluun – hanke on tarttunut tähän tarpeeseen jatkaa saamenkäsityön, duodjin perinnettä uudessa muodossa. Hankkeen yhtenä tavoitteena on kehittää tällaiseen pohjoiseen kulttuuriin perustuvaa muotoiluosaamista ja siihen liittyvää koulutusta ja tutkimusta yhteistyössä Saamelaisaluksen Koulutuskeskuksen ja Lapin Yliopiston kanssa. Projektin yhteydessä on alettu puhua Arctic Designista, muotoilusta, jonka juuret ulottuisivat saamelaiseen kulttuuriin ja duodjiin.

Tehtävänäni tässä projektissa oli vieraillla Ruotsin Jokkmokissa sijaitsevassa käsityökoulussa nimeltä Sámiij áhpadusguovdásj – Samernas utbildningscentrum, suomeksi Saamelaiŋsten Opetuskeskus. Opetuskeskus antaa koulutusta duodjissa, saamenkielessä ja muissa saamelaiskulttuuriin liittyvissä asi-

## Introduction

For some time now, it has been trendy to use textiles with flaming Lapp colours and running-dog patterns. Many of the mythical figures and patterns of the Sami have been transferred onto ceramic cups and silver jewellery. These products, with their particular colours and shapes, are a way of emphasizing the extraordinary nature of the North, as well as the way of life.

The project entitled Duodji - from Sami handicrafts to industrial design addresses the need to continue the tradition of Sami crafts, known as the duodji, in a new form. One of the objectives of the project is to develop the design skills based on this Northern culture and correspond education and research with it, in co-operation with the Saami Education Institute and the University of Lapland. During the project, the concept of Arctic Design was established, which refers to design that has its roots in the Sami culture and duodji.

My assignment within this project included a visit to an institute teaching handicraft skills in Jokkmokk in Sweden. In Sami, the institute is called Sámiij áhpadus-

Váldodeaddu lea duodjeoahpahu-  
sas ja duoji ovddideamis.

Mun jearahallen guokte duod-  
jeoahpaheaddji ja gullen  
oahpahuosguovddáža ovttá bargi  
jearahallama olggobealde. Jearahallen  
maiddá guokte johkamohkkelaš  
duodjefitnodatdoalli. Nubbi sudnos  
pláne ja gárvvista dorkanáhkkegárvvuid,  
nubbi gárvvista lássabuktagiid  
sisčijaheapmái. Goabbáge lea  
vázzán Sámi oahpahuosguovddáža  
duodjelinjjá, nubbi maiddá Náh-  
kis-náhkkegárvogurssa.

Mun jerren gažahuvvon olbmuin,  
mii lea sápmelaš hábmen, galgágo  
hábmjeaddji máhttit duddjot ja  
maid elemeantaid sámi hábmen  
sisdoallá? Vástádušaid suokkardala-  
lan kulturmáhtu ja duoji čuovggas;  
movt kulturmáhttin berre vuhttot  
Arctic Designis ja mii lea Arctic De-  
signa gaskavuohhta duodjái.

Jearahallamat ledje ruoŋa- ja sáme-  
gillii, lean litterastán daid ja jorgala-  
lan artihkkalis adnojuvvon mate-  
riála suomagillii. Artihkkalis mun  
geavahan gažahuvvon olbmuin  
nammamearkkaid O1, O2, Y1 ja Y2,  
dannego ieš áššit leat deháleabbot  
go namat.

Artihkkala álggus mun buvttán  
ovdan oanehaččat oaidninvugiid  
das, mo kulturmáhtolašvuohhta

oissa. Pääpaino on duodjiovetus-  
sessa ja duodjin kehittämässä.

Haastattelin kahta duodjiovetajaa  
ja sain suullisen tiedonannon yh-  
deltä opetuskeskuksen työntekijäl-  
tä. Haastattelin myös kahta jokk-  
mokkaista käsityörittäjää. Toinen  
heistä suunnittelee ja valmistaa  
turkisvaatteita, toinen valmistaa  
lasituotteita sisustukseen. Molem-  
mat ovat käyneet Saamelaisen  
Opetuskeskuksen käsityölinjan,  
toinen myös Náhkis-nahkapukine-  
kurssin.

Kysyin haastateltaviltani mitä  
on saamelainen muotoilu, onko  
muotoilijan oltava duodjitaitei-  
nen ja mitä elementtejä saamelai-  
nen muotoilu sisältää? Vastauksia  
tarkastelen kulttuuriosaamisen ja  
duodjin valossa; miten kulttuuri-  
osaaminen tulee näkyä Arctic De-  
signissa ja mikä on Arctic Designin  
suhde duodjiin.

Haastattelut tapahtuivat ruotsik-  
si ja saameksi, olen litteroinut ne  
ja kääntänyt artikkelissa käytettä-  
vän materiaalin suomen kielelle.  
Käytän artikkelissa haastateltavista  
nimimerkkejä O1, O2, Y1 ja Y2, kos-  
ka itse asiat ovat tärkeämpiä kuin  
nimet.

Artikkelin alussa esittelen lyhyesti  
näkökulmia, miten kulttuuriosaa-  
mista määritellään. Sen jälkeen

guovdásj; Samernas utbildningscen-  
trum in Swedish; The Sami Educa-  
tional Centre in English. The Centre  
offers instruction on duodji, the  
Sami language and other topics re-  
lated to the Sami culture. The main  
focus is on teaching and develop-  
ing the art form of duodji.

I interviewed two duodji teach-  
ers and talked to one of the staff  
members of the Centre in an un-  
official manner. Furthermore, I in-  
terviewed two artisans with their  
own small businesses in Jokkmokk,  
one of whom designs and makes  
fur clothing, and another who  
makes decorative glass products.  
Both had attended the handicraft  
course at the Educational Centre,  
and one had also partook in the  
leather garment course Náhkis.

I asked the interviewees how they  
viewed Sami design, if they be-  
lieved that a designer has to pos-  
sess duodji skills and what elements  
are included in Sami design. I will  
study their answers in the light of  
cultural competence and duodji:  
how cultural competence can be  
made apparent in Arctic Design,  
and what the relationship is be-  
tween Arctic Design and duodji.

The interviews were conducted in  
Swedish and in Sami. I have tran-  
scribed them and translated the



Petri Kivela

meroštallo. Dan manjá mun gieđahalan kultur máhtu ja duo-ji oktavuoda Arctic Designii. Mun ovdanbuvttán Sámi oahpahusguovddáža, dan duodjeoahpahusa earenoamáš beliid, hábmema saji

käsittelen kulttuuriosaaminen ja duodjin yhteyttä Arctic Designiin. Esittelen Saamelaiden Opetuskeskuksen, sen duodjiopetuksen erityispiirteitä, muotoilun sijaa duodjiopetuksessa sekä opetus-

material used in this article into Finnish. I will call the interviewees T1, T2, A1 and A2, because their message is more important than their names.

diibmoahpahusas ja maiddái oainnuid sápmelaš hábmemis ja dan elemeanttain.

## Kulturmáhtu, duoji ja Arctic Designa oktavuodát

Kulturmáhtolašvuodas lea hubmojuvvon 1990-logu rájes, go informašuvdnateknologiija dagai vejolažžan kultuvrra buvttadeami ja lávdadeami digitála hámis<sup>1</sup>. Markku Wileniusa mielde kulturmáhtolašvuodta lea dan maŋŋá viidánan gokčat viisot daid olmmošlaš návccaid ja organisatoralaš beliid, mat veahkehit kultuvrralaš kapitála ávkástallama olbmuid gaskasaš vuorováikkuhusas ja buvttadandoaimmas<sup>2</sup>.

Wilenius meroštallá kulturmáhtolašvuoda golbman ollin. Su oaidnu kulturmáhtolašvuodas laktása nannosit ealáhuseallima ja dáiddalaš luovvannávccá oktiiheiveheapmái. Vuosttažettiin kulturmáhtolašvuodta lea nácca ovddidit kultuvrralaš kapitálii gullelaš butkagiid ja fidnet daid buvttadeapmái. Su mielde ovdamearkka dihte hábmen adnojuvvo dávjá dušše estehtalaš doaimban, ja dalle buktaga bivnutvuoh-

keskuksen näkemyksiä saamelaisesta muotoilusta ja sen elementteistä.

## Kulttuuriosaamisen, duodjin ja Arctic Designin yhteydet

Kulttuuriosaamisesta on puhuttu 1990-luvulta lähtien, kun informaatioteknologia mahdollisti kulttuurin tuottamisen ja levittämisen digitaalisessa muodossa<sup>1</sup>. Markku Wileniusen mukaan kulttuuriosaaminen on sittemmin laajentunut käsittämään kaikkea niitä inhimillisiä kykyjä ja organisatorisia tekijöitä, jotka edesauttavat kulttuurisen pääoman hyödyntämistä ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja tuotannollisessa toiminnassa<sup>2</sup>.

Wilenius määrittelee kulttuuriosaamista kolmena ulottuvuutena. Hänen näkemyksensä kulttuuriosaamisesta liittyy vahvasti elinkeinoelämän ja taiteellisen luovuuden yhteensovittamiseen. Ensinnäkin kulttuuriosaaminen on kykyä kehittää kulttuuriseen pääomaan liittyviä tuotteita ja kykyä tuotteistaa ne. Hänen mukaansa esimerkiksi muotoilu nähdään usein vain esteettisenä toiminta-

The article begins with a brief introduction to the perspectives of defining cultural competence, after which I will examine the connections between cultural competence and Arctic Design. I will introduce the Sami Educational Centre, the special features of its duodji instruction, the standing of design within the duodji instruction, and the Centre's views on Sami design and its elements.

## Connections between Cultural Competence, Duodji and Arctic Design

Cultural competence has been discussed since the 1990s, when advancements in IT made it possible to produce and distribute culture in a digital form.<sup>1</sup> In Markku Wilenius' view, the concept of cultural competence has since expanded to include all the human abilities and organisational factors that promote the advantages of cultural capital during the interaction between people and production methods.<sup>2</sup>

Wilenius defines three aspects of cultural competence. He regards cultural competence to be closely

1 Wilenius 2004, s. 57

2 Wilenius 2004, s. 11

1 Wilenius 2004, s. 57

2 Wilenius 2004, s. 11

1 Wilenius 2004, p. 57

2 Wilenius 2004, p. 11



ta ja gilvvohallannákca márka-  
niin báhcet nuppe sadjái. Nubbin  
kulturmáhtolašvuohta dárkkuha su  
mielde maiddá kultuvrralaš loh-  
kandáiddu dahjege návcca dul-  
kot mearkkaid ja symbolaid, mat  
vulget iežas ja eará kultuvrralaš  
árbevieruin. Goalmmádin  
kulturmáhtolašvuohta njađđása  
nana jođiheapmái ja fitnodagaid  
čehppodahkii ávkkástallat luov-  
vannávcca ja vuoigŋakapitála.<sup>3</sup>

Maiddá Anna-Lena Østern atná  
kulturmáhtu kultuvrralaš lohkan-  
dáidun. Son bealistis laktá kul-  
turamáhtu skuvlamáilbmái, gos  
dálá nuorat geažos áigge dul-  
kojit sierralágan kodaidda ja johta-  
lit njuovžilit populárakultuvrraid  
sierra genreid gaskkas. Su miel-  
de kulturmáhtolašvuohta dárkku-  
ha čehppodaga dulkot symbolaid,  
ii dušše verbála hupmama, muh-  
to maiddá gova, musihka, jiena  
ja goruha sága. Symbolaid dul-  
kon dáhpáhuvvá konkrehtalaš,  
abstráhtalaš ja metaforalaš dásis.<sup>4</sup>

Østern čállá, ahte kulturloh-  
kandáidu lea reflektiivvalaš  
gárvvivuohta deaivvadit  
nuppeláganvuođain ja fidnet odđá  
oaidninvuogi alddis. Eará kultuvr-  
raid jurddamáilmmiiguin deaivva-  
deapmi gullá kulturlohkandáidui.<sup>5</sup>

na, jolloin tuotteen kiinnostavuus  
ja kilpailukyky markkinoilla jäävät  
toissijaisiksi. Toiseksi kulttuuriosa-  
minen tarkoittaa hänen mukaan-  
sa myös kulttuurista lukutaitoa  
eli kykyä tulkita omasta ja muista  
kulttuurisista perinteistä lähtöisin  
olevia merkkejä ja symboleja. Kol-  
manneksi kulttuuriosaaminen liit-  
tyy vahvaan johtamiseen ja yritys-  
ten kykyyn hyödyntää luovuutta ja  
henkistä pääomaa.<sup>3</sup>

Myös Anna-Lena Østern näkee  
kulttuuriosaamisen kulttuurisena  
lukutaitona. Hän puolestaan liit-  
tää kulttuuriosaamisen koulumaa-  
ilmaan, jossa nykynuoret koko-  
ajan tulkitsevat erilaisia koodeja ja  
liikkuvat sulavasti populaarikult-  
tuurien eri genrejen välillä. Hänen  
mukaansa kulttuuriosaaminen  
tarkoittaa taitoa tulkita symboleja,  
ei vain verbaalista puhetta, mutta  
myös kuvan, musiikin, äänen ja ke-  
hon puhetta. Symbolien tulkintaa  
tapahtuu konkreettisella, abstrak-  
tilla ja metaforisella tasolla.<sup>4</sup>

Østern kirjoittaa, että kulttuurin-  
lukutaito reflektiivistä valmiutta  
kohdata toiseutta ja saada uusi nä-  
kökulma itsestä. Muiden kulttuuri-  
en ajatusmaailmojen kohtaaminen  
kuuluu kulttuurinlukutaitoon.<sup>5</sup>

connected with the reconciliation  
of business life and artistic creativ-  
ity. First of all, cultural competence  
includes the ability to create prod-  
ucts connected to cultural capital  
and productizing them. According  
to Wilenius, design for example, is  
often viewed merely as an aesthet-  
ic process, and the application and  
competitive abilities the product  
requires in order to be brought to  
market, are considered secondary  
matters. Secondly, he thinks that  
cultural competence means cultur-  
al literacy; the ability to interpret  
the signals and symbols of one's  
own, as well as other, cultural tra-  
ditions. The third connection cul-  
tural competence has is related to  
strong leadership and the ability of  
businesses to benefit from creativ-  
ity and intellectual capital.<sup>3</sup>

Anna-Lena Østern also regards cul-  
tural competence as cultural lit-  
eracy. She makes the connection  
between cultural competence and  
school, where today's youth never  
cease to unfold different codes, and  
smoothly shuttle between the dif-  
ferent genres of popular culture. Ac-  
cording to Østern, cultural compe-  
tency means the ability to interpret  
symbols: not merely verbal speech,  
but the speech inherent in images,  
music, sounds and body language.

3 Wilenius 2004, s. 59

4 Østern 2006, s. 27

5 Østern 2006, s. 28

3 Wilenius 2004, s. 59

4 Østern 2006, s. 27

5 Østern 2006, s. 28

3 Wilenius 2004, p. 59



Petri Kivelä

90

Kulturmáhtolašvuohta lea maiddái duoji oassi. Duodjemeaštira spešialfidnodutkosa čájehandutkosa vuodustusain gávnnahuvvo, ahte duoji plánen- ja gárvvistanproseassa lea čatnagasas sámi kultuvrra árvvuide, dan tradišuvdnii ja hápmesuopmanii<sup>6</sup>. Fidnodutkosa duoji govvádusas deattuhuvvo sámi eallinvuogi ja báikkálaš servoda-

6 Sámi duodjemeaštira ámmádtutkkus 2006, s. 35

Kulttuuriosaaminen on myös osa duodjia. Saamenkäsityömestarin erikoisammattitutkinnon näyttötutkinnon perusteissa todetaan, että duodjin suunnittelu- ja valmistusprosessi on sidoksissa saamelaisen kulttuurin arvoihin, sen traditioon ja muotokieleen<sup>6</sup>. Ammattitutkinnon duodjin kuvauksessa korostetaan saamelaisen

6 Saamenkäsityömestarin ammattitutkinto 2006, s. 35

The interpretation of symbols takes place in concrete, abstract, and even metaphoric levels.<sup>4</sup>

Østern describes cultural literacy as a reflective competence for encountering otherness, and adapting a new perspective towards the self. Encountering other cultures' myriads of ideas is an element of cultural literacy.<sup>5</sup>

4 Østern 2006, p. 27

5 Østern 2006, p. 28

ga árbedieđu mearkkašupmi. Sámeduojár galgá hálddašit duodjeproseaassa álggus lohppii muttuid mielde nuppeláhkai go industriija-bargi.<sup>7</sup>

Gunvor Guttorma mielde duodji sáhhtá geahčadit iehčanas, estehtalaš buktagin almmá, ahte geahčči dárbbáša leat sáme kultuvrra dovdi. Seammás duodji goittotge guoddá sosiálalaš ja kultuvrralaš mearkkašumiid, mat gáibidit geahččis dieđu ovdamearkka dihte das, masa buvttá adnojuvvo, movt dat lea duddjojuvvo ja maid symbolaid buvttá sisdoallá.<sup>8</sup> Kultuvrralaš mearkkat leat dieđut, main lea sihke sáddejeaddji ja vuostáiváldi.<sup>9</sup>

Duodji lea inspirašuvvna gáldun Arctic Designis. Duoji ipmirdeapmi sihke geavatalaš buktagin ja sosiálalaš mearkkašumi guoddin lea Arctic Designa oktan vuolgasadjin. Kultur máhtolašvuotta Arctic Designa oktavuodas dárkuha áddejumi daid váikkuhusain, maid duoji ja dan kultuvrralaš mearkkaid geavaheapmi ja ovtastadnan hábmemis dagaha.

---

7 Sámi duodjemeaštira ámmáduktkus 2006, s. 36

8 Guttorm 1996, s. 43, 46

9 Guttorm 1996, s. 39

elämäntavan ja paikallisen yhteisön perinnetiedon merkitystä. Saamenkäsityöntekijän on hallittava duodjiprosessi alusta loppuun asteittain toisin kuin teollisuuden työntekijän.<sup>7</sup>

Gunvor Guttormin mukaan duodjia voidaan tarkastella itsenäisenä, esteettisenä teoksena ilman, että katsojan tarvitsee olla saamelaiskulttuurin tuntija. Samalla duodji kuitenkin kantaa sosiaalisia ja kulttuurisia merkityksiä, jotka edellyttävät katsojalta tietoa esimerkiksi siitä, mihin tuotetta käytetään, miten se on tehty ja mitä symboleja tuote sisältää.<sup>8</sup> Kulttuuriset merkit ovat viestejä, joilla on sekä lähettäjä että vastaanottaja.<sup>9</sup>

Duodji on inspiraation lähteenä Arctic Designissa. Duodjin ymmärtäminen sekä käytännöllisenä tuotteena että sosiaalisena merkityksenkantajana on Arctic Designin yhtenä lähtökohtana. Kulttuuriosaaminen Arctic Designin yhteydessä tarkoittaa tietoisuutta niistä vaikutuksista, joita duodjin ja sen kulttuuristen merkkien käyttö ja yhdistely muotoilussa aiheuttaa.

---

7 Saamenkäsityöntekijän ammattitutkinto 2006, s. 36

8 Guttorm 1996, s. 43, 46

9 Guttorm 1996, s. 39

Cultural competence belongs to duodji as well. The requirements of the competence-based examination for the vocational qualification of Sami Handicraft Master (Saamenkäsityömasterin ammattitutkinto) states that the design and production process of duodji is interlinked with the values, shapes and traditions of the Sami culture.<sup>6</sup>

The description of duodji in the examination emphasises the importance of the Sami way of life and the local community's folklore. Any producer of Sami handicraft has to control the duodji process step-by-step, from start to finish, which is entirely contrary to the work function of a factory worker<sup>7</sup>

Gunvor Guttorm says that it is possible to examine duodji as an independent, aesthetic product; the viewer does not need to be an expert on Sami culture. Simultaneously, duodji also carries social and cultural meanings, which do require some previous understanding of, for instance, the use, production process and the symbols it entails.<sup>8</sup> Cultural signs are messag-

---

6 Saamenkäsityömasterin ammattitutkinto 2006, p. 35

7 Saamenkäsityömasterin ammattitutkinto 2006, p. 36

8 Guttorm 1996, pp. 43, 46

## Sámij áhpadus- guovdásj – Samer- nas utbildningscent- rum

Sámiid oahpahuosguovddáš lea Ruota Johkamohkis, poláragierddu sulain. Oahpahuosguovddáš lea fállan jagi 1942 rájes alladási oahpahuosa sámii duojjis. Álbmotallaskuvlasajádat nogai jagis 1991 ja jagis 1999 namma Samernas Folkhögskola (sámiid álbmotallaskuvla) nuppástuvai Samernas utbildningscentrumin.<sup>10</sup>

Oahpahuosguovddáža hálddašit Johkamohki gieldda lassinsámeorganisašuvnnat Same Ätnam, Svenska Samernas Riksförbund ja Sáminuorra. Dat oázžu njuolggostáhtadoarjaga, muhtomaiddá Johkamohki gielda ja Norbottena leana eatnangottediggi, landstinget ruhtadit kuvlla. Dasa lassinsámeorganisašuvnnat, girjevuovdimat, láigoboadut jed.

Oahpahuosguovddáža ulbmilin lea leamaš dan vuodđudeami rájes jagis 1942 oahpahit oppalaš čuvgehusa earenoamážit sápmelaččaide sin iežas kulturárbbi

10 Lassiedieđut Johkamohki oahppolágádusas dan ruovttusiiddus <http://www.samernas.nu/omskolan/historik.asp> Lohkkojuvvon 26.6.2007

## Sámij áhpadus- guovdásj – Samer- nas utbildningscent- rum

Saamelaisten Opetuskeskus sijaitsee Ruotsin Jokkmokissa, napapiirin seutuvilla. Opetuskeskus on tarjonut vuodesta 1942 lähtien korkeatasoista saamenkäsityön opetusta. Kansanopistoasema loppui vuonna 1991 ja vuonna 1999 nimi Samernas Folkhögskola (saamelaisten kansanopisto) muuttui Samernas utbildningscentrumiksi.<sup>10</sup>

Opetuskeskusta hallinnoivat Jokkmokin kunnan ohella saamelaisjärjestöt Same Ätnam, Svenska Samernas Riksförbund ja Sáminuorra. Se saa suoraan valtionavustusta, mutta myös Jokkmokin kunta ja Norbottenin läänin maakuntakokous, landstinget rahoittavat koulua. Lisäksi tuloja tuovat erilaiset projektiavustukset, kirjojen myynnit, vuokratulot yms.

Opetuskeskuksen tavoitteena on ollut perustamisestaan lähtien vuodesta 1942, antaa yleissivistävää koulutusta erityisesti saamelaisille oman kulttuuriperintönsä säilyttämiseksi. Se on ollut erilaisen saamelaisjärjestöjen kohtaa-

10 Lisätietoja Jokkmokkin oppilaitoksesta heidän kotisivuillaan. <http://www.samernas.nu/omskolan/historik.asp> Luettu 26.6.2007

es, which have both a sender and a recipient.<sup>9</sup>

In Arctic Design, duodji is a source of inspiration. Understanding that duodji is simultaneously a practical product and carries social meanings, is one of the starting points of Arctic Design. In connection with Arctic Design, cultural competence means awareness of the impact that duodji and its uses, and the combination of its cultural symbols, has in design.

## Sámij áhpadus- guovdásj – Samer- nas utbildningscent- rum

The Sami Educational Centre in Jokkmokk, near the Arctic Circle in Sweden, has provided high-quality instruction in Sami handicrafts since 1942. Until 1991, the Centre operated as a “folk high school” (kansanopisto; folkhögskola), but in 1999 its name was changed from Samernas Folkhögskola (The Sami Folk School) to the present-day form.<sup>10</sup>

The Centre is administered, in co-operation with the Jokkmokk municipality, by the Sami organ-

9 Guttorm 1996, p. 39

10 <http://www.samernas.nu/omskolan/historik.asp> 26.6.2007

sealluheami várás: Dat lea leamaš sierralágan sámeorganisašuvnnaid deaivvadansadji ja rahpan áinnas sápmelaš nuoraide vejolašvuoda oahpánuvvat Davviriikkaid sápmelaččaid iešguđetlágan vie-ruide. Skuvlla leat vázzán eanas Ruota ja Norgga sápmelaččat, muhto Suomasge leat jahkelogiid áigges leamaš logenár nuora.

Oahpahusguovddážiis sáht-  
tá oahppat duoji lassin davvisá-  
me-, julevsáme- ja lullisámegiela.  
Skuvla addá boazodoalliide fit-  
nodatdoallioahpu ja čakčat 2007  
álgá oahpahus, mii vuodđuduvvá  
sápmelaš borramuškultuvrii. Sá-  
miid oahpahusguovddáš atná áv-  
kin dálá dáhtateknihka ja virtua-  
vejolašvuodaid, nu ahte ee. gielaid  
sáhtá lohkat gáiddosoahppun.

## Duodjeoahpahusa erenomáš bealit

Sámiid oahpahusguovddážiis leat  
guokte duodjelinjjá: náhkke- ja  
tekstiilalinjjá ja muorra- ja dák-  
telinjjá. Náhkke- ja tekstiilalinjjás  
oahppamii gullet sisti ávnnas-  
teapmi, guolgaduojit (gámás- ja  
beaskanáhkkeduojit, gihci- ja gu-  
sanáhk ávnnasteapmi gárvvui-  
de ja gápmagiidda jna.), ullolái-  
geduojit (čuoldinduojit, ulloliinnit  
gákkesmuorain, bárgideapmi jed.),

mispaikka ja avannut etenkin saa-  
melaisille nuorille mahdollisuuden  
tutustua Pohjoismaiden saamelais-  
ten erilaisiin tapoihin. Koulua ovat  
käyneet enimmäkseen Ruotsin ja  
Norjan saamelaiset, mutta Suo-  
mestakin on vuosikymmenien ai-  
kana ollut kymmenkunta nuorta.

Opetuskeskuksessa voi opiskella  
duodjin lisäksi pohjoissaamea, luu-  
lajansaamea ja eteläsaamea. Koulu  
antaa poronhoitajille yrittäjäkoulu-  
tusta ja syksyllä 2007 alkaa saame-  
laiseen ruokakulttuuriin perustuva  
koulutus. Saamelaiden Opetuskes-  
kus hyödyntää nykyistä tietotek-  
niikkaa ja virtuaalimahdollisuuksia,  
joten mm. kieliä voi opiskella etä-  
opintoina.

## Duodjiopetuksen erityispiirteitä

Saamelaiden Opetuskeskukses-  
sa on kaksi saamenkäsityölinjaa:  
nahka- ja tekstiililinja sekä puu- ja  
luulinja. Nahka- ja tekstiililinjalla  
opiskeluun sisältyvät sisnanahan  
työstäminen, karvatyöt (koipi- ja  
peskinahkatyöt, kilin- ja lehmän-  
nahan työstäminen pukineisiin ja  
kenkiin jne.), lankatyöt (tiuatyöt,  
villahuivit kangaspuissa, nauhojen  
punonta yms.), juurityöt sekä tär-  
keimpänä kunkin opiskelijan oman  
alueen lapinpuvun ja sen eri osien

isations Same Átnam, Svenska  
Samernas Riksförbund (The Na-  
tional Association of the Swedish  
Sami) and Sáminuorra. It receives  
a direct state grant, in addition to  
financing from the Jokkmokk mu-  
nicipality and Norrbotten Coun-  
ty Council (landstinget). Various  
project grants, book selling, in-  
come from rent etc, are further  
sources of funding.

The Educational Centre, first estab-  
lished in 1942, has had the objec-  
tive of offering an all-round educa-  
tion to the Sami from the outset,  
and to support their ambition of  
preserving their own cultural her-  
itage. The Centre has acted as an  
important meeting place for Sami  
organisations, and has given the  
Sami youth, in particular, an op-  
portunity to learn more about the  
customs of the Scandinavian Sami.  
Over the decades, most of the stu-  
dents have been Sami from Swe-  
den and Norway, with around a  
dozen students from Finland.

In addition to duodji, the Educa-  
tional Centre offers an opportu-  
nity to study the Sami languages  
of Northern Sami, Lule Sami and  
Southern Sami. Reindeer breeders  
receive business training, and in  
the autumn of 2007, a course with  
focus on Sami food culture will be

veadeduujit ja velá dehálepmo-  
sin iešguđet oahppi iežas guovllu  
sámegávtti ja dan sierra osiid gár-  
vvisteapmi. Jagis 2004 álggii sierra-  
nas Náhkis – náhkkegárvvuid plá-  
nenlinnjá, mii ii lágiduvvo juohke  
jagi. Muorra- ja dáktelinjás oahpa-  
hallet lunddolaččat dákte-, čoarve-,  
muorra- ja báhkkedujiid ja maiddá  
silbadujiid. Silbaduoji gursa gullá  
sihke dipma ja garra materiálad  
oahppiide.

Oahppovázzin lea juogo  
ovttajagáš, mas jagi áigges iskka-  
dit iežaset oahppolinjájá váldoma-  
teriálad, dahje guovttejagáš, mas  
nuppi jagi oahppit sáhttet mannat  
čiekŋalebbui sisa soames oasse-  
suorgái iežaset beroštumi miel-  
de. Sii sáhttet maiddá plánet ja  
gárvvistit muhtin spesiáladuoji  
ja čállit das raportta. Nuppi jah-  
kegurssa oahppit lágídit gidđat  
Nuorra duojárat -vuovdinčájáhusa  
Johkamohki sáme- ja duottarmu-  
sea Ájttis. Maiddá Johkamoh-  
ki juohkejahkásaš dálvemárkanat  
guovvamánu álggus leat dehálaš  
iežaset ovdanbuktima sadji nuorra  
ja álggahalli duojáriidda. (O1)

Oahpahus lea sihke sáme- ja  
ruotagillii. Duddjodettiin oahp-  
pit ohppet duodjeterminologijja,  
guđetge iežas sámegillii. Maiddá  
iežas guovllu sámegávttiid goarru-

valmistaminen. Vuonna 2004 alkoi  
erillinen Náhkis - nahkapukineiden  
suunnittelulinja, jota ei järjestetä  
joka vuosi. Puu- ja luulinjalla opis-  
kellaan luonnollisesti luu-, sarvi-,  
puu- ja pahkatöitä sekä hopeatöitä.

Opiskelu on vapaaehtoisesti kak-  
sivuotinen. Ensimmäisenä vuonna  
kokeillaan kaikkia oman opiskelu-  
linjan päämateriaaleja. Poikkeuk-  
sena ovat hopeatyöt, jotka kuulu-  
vat sekä pehmeiden että kovien  
materiaalien opiskelijoille. Toisena  
vuonna opiskelijat voivat syven-  
tyä johonkin osa-alueeseen oman  
mielenkiintonsa mukaan. He voivat  
myös suunnitella ja valmistaa jon-  
kin erikoistumistyön ja tehdä siitä  
kirjallisen raportin. Toisen vuosi-  
kurssin opiskelijat järjestävät keväi-  
sin Nuoret käsityöntekijät - myynti-  
näyttelyn Jokkmokin saamelais- ja  
tunturimuseo Ájttessa. Myös Jokk-  
mokin jokavuotiset talvimarkkinat  
helmikuun alussa ovat tärkeä esit-  
täytymisen paikka nuorille ja aloit-  
televille käsityöntekijöille. (O1)

Opetus tapahtuu sekä saamen että  
ruotsin kielellä. Käsityötä tehdes-  
sään opiskelijat oppivat käsityö-  
terminologiaa, kukin omalla saa-  
menkielellään. Myös oman alueen  
lapinpukujen ompelua ohjaa opet-  
taja, joka on alansa asiantuntija.  
Esimerkiksi eteläsaamen puuvun

launched. The Educational Centre  
takes full advantage of state-of-  
the-art computer technology and  
virtual opportunities, which ena-  
bles the long-distance learning of,  
for example, languages.

## Special Features of Duodji Instruction

The Sami Educational Centre has  
two study programmes for Sami  
handicrafts: the Leather and Tex-  
tiles programme and the Wood  
and Bone programme. The Leather  
and Textiles programme includes  
the processing of 'sisna' leather; fur  
processing (leg skin and 'peski' fur  
processes using cowhide and goat  
skin for clothing and shoes etc);  
weaves (decorative 'tiuhta' ribbons,  
woollen scarves made with looms,  
weaving ribbons etc) and root  
handicrafts. The most significant as-  
signment is the process where each  
student makes the traditional Sami  
costume of their area, from scratch.  
In 2004, a leather garment design  
programme 'Náhkis' was introduced  
but it is not available every year. The  
focus of the Wood and Bone pro-  
gramme is on processing handi-  
crafts from bone, horn, wood and  
burls, as well as silver works. The sil-  
verwork course is in the curriculum  
for students of both the 'soft' and  
'hard' material programmes.



Petri Kivelä

ma bagada oahpaheaddji, guhte lea iežas suorggi áššedovdi. Ovdamearkka dihte lullisámi gávtti goarruma oahpaha lullisápmelaš oahpaheaddji, guhte maiddái hupmá lullisámegiela ja Johkamohki guovllu gávtti goarruma oahpaha Johkamohki sápmelaš oahpaheaddji.(O1)

Vaikko duoji gárvvisteapmái anolaš lanjat ja duodjebiergasat leat modernat, duddjonvuogit vuodduvvet nannosit árbevieruide. Čakčalohkanbadji álggahuvvo duodjemateriálaid skáhppomiin. Juohke čavčča galledit rátkingárdiid, gos deaivvadit boazodoalliguin ja skáhppojit duljjiid ja gámasgotturiid. Báhkiiid, vettiid, sieđga- ja soahkebárkkuid čogget lagasguovluid vuvddiin. Oahpahasguovddáš čuovvu riikkaviidosas oahpahasáiggiid, maid mielde lohkanjahki álgá borgemánus ja nohká miessemánus. (O1)

Oahpahasáiggit eai heive oktii luonddu jahkodatjorramiin, goas duodjemateriálaid čoaččat deaivvášii lunddolaš áigái. Ovdamearkka dihte náhki dikšumis dárbbaslaš ostomateriála ii sáhte čoaččat álgogeasis, goas muora álusáigi álkidahtašii bárkku luvvema sieđggas dahje soagis. Bárkku čoaččat dáhpáhuvvá čakčat go

ompele oahpaheaddji, guhte lea iežas suorggi áššedovdi. Ovdamearkka dihte lullisámi gávtti goarruma oahpaha lullisápmelaš oahpaheaddji, guhte maiddái hupmá lullisámegiela ja Johkamohki guovllu gávtti goarruma oahpaha Johkamohki sápmelaš oahpaheaddji.(O1)

Vaikka käsityön valmistukseen käytettävät tilat ja työvälineet ovat moderneja, työtavat nojautuvat vahvasti perinteisiin. Syyslukausi aloitetaan käsityömateriaalien hankinnalla. Joka syksy tehdään retkiä erotusaidoille, missä tavataan poromiehiä ja hankitaan taljoja ja koi-pinahkoja. Pahkat, juuret, pajun ja koivun parkit kerätään lähialueiden metsistä. Koulutuskeskus noudattaa valtakunnallisia opetusaikoja, jossa lukuvuosi alkaa elokuussa ja loppuu toukokuussa. (O1)

Opetusajat eivät käy yksiin luonnon vuotuiskierron kanssa, jolloin käsityömateriaalien keräily sattuisi luonnolliseen aikaan. Esimerkiksi nahan muokkaamisessa tarvittavan parkkimateriaalin keruuta ei voida tehdä alkukesästä, jolloin puun nila-aika helpottaisi parkin irrottamisen pajusta tai koivusta. Parkin kerääminen tapahtuu syksyllä koulun alettua, jolloin parkin irrottaminen on huomattavasti hankalampaa ja aikaa vievempää. (O2)

Saamenkäsityökoulutukseen voivat hakeutua vain saamelaiset.

The student can choose a programme lasting either one or two years. The one-year programme introduces the students to the main materials in the programme, and the second year allows the students to acquire advanced skills in an element of their choice. The students can also design and complete an assignment to specialise in a particular field, and then write a report on it. Every spring, the second-year students organise an exhibition with works for sale, called Young Artisans ('Nuoret käsityöntekijät' in Finnish) in Ájtte, the Swedish Mountain and Sami Museum in Jokkmokk. The annual winter market, organised in Jokkmokk in early February, is also an important event for introducing young, novice artisans. (T1).

The languages of instruction are Sami and Swedish. While preparing the handicrafts, the students learn duodji terminology; each in their own Sami language. The preparation of local Sami costumes is also supervised by a teacher, who is an expert in the field: Southern Sami costumes are prepared under the supervision of a Southern-Sami teacher who speaks Southern Sami, and the sewing of the Jokkmokk costume is instructed by a Sami teacher from Jokkmokk. (T1).



skuvla lea álgán, goas bárkku luvven lea dovdomassii váddásut ja áddjásut. (O2)

Sámi duodjeoahpahussii sáhttet ohcalit dušše sápmelaččat. Ohcama oktavuodas ohccit muitalit iežaset duogázis ja sápmelaš ruohttasiin. Oahpahusguovddázis atnet dehálažžan dan, ahte duodji oahpahit dušše sápmelaččaide, ja dan eai ane áššin, mii gáržžida oahppiid meari. (O1)

Sámiid oahpahusguovddáš lea nuvtgo earáge oahppolágádu-sat gártan vásihit gilvvu nuoraid beroštumis skuvlamárkaniin. Sámenuorain lea prinsihpas beroštupmi oahppat duoji, muhto Sámiid oahpahusguovddáža sajádat ruottelaš skuvlavuogádagas buktá iežas váttisvuodaid.(O2)

Skuvla ii leat šat álbmotallas-kuvla, sisoahppolágádu-s, gos sáhtašii iskkadit sierralágan oahpposuorgevejolašvuodaid gielain dáhtateknihkkii. Sámiid oahpahusguovddáš ii leat maddáige oahppolágádu-s, mii gárvvista njuolggá ámmá-hii. Skuvlla loahppaduodaštus ii daga vejolažžan ohcat njuolggá dáiddaindustriála allaskuvllaide. Earenoamážit gánddaid lea váddásut hohkahit oahppat sámi dujiid, dannego oahppu ii

Haun yhteydessä hakijat kertovat omasta taustastaan ja saamelaisista juuristaan. Opetuskeskuksessa pidetään tärkeänä sitä, että saamenkäsityötä opetetaan vain saamelaisille, eikä sitä pidetä opiskelijamäärää rajoittavana tekijänä.(O1)

Saamelaisten opetuskeskus on, muiden oppilaitosten tapaan, joutunut kohtaamaan kilpailun nuorten kiinnostuksesta koulutusmarkkinoilla. Saamelaisnuoria periaatteessa kiinnostaa saamenkäsityön opiskelu, mutta Saamelaisten opetuskeskuksen asema ruotsalaisessa koulujärjestelmässä tuottaa omat hankaluutensa.(O2)

Koulu ei ole enää kansanopisto, sisäoppilaitos, jossa voisi kokeilla erilaisia ainevaihtoehtoja kielistä tietotekniikkaan. Saamelaisten opetuskeskus ei ole myöskään ammattiin valmistava oppilaitos. Koulun päästötodistus ei mahdollista suoraa hakeutumista taideteollisiin korkeakouluihin. Etenkin poikia on vaikeampi houkutella opiskelemaan saamenkäsityötä, koska koulutus ei varsinaisesti valmista ammattiin, eikä opiskelutodistuksesta varsinaisesti ole apua muihin koulutuksiin hakeutumisessa. (O2)

Opetuskeskuksessa onkin käynnistetty projekti, jossa selvitetään käsityökoulutuksen tulevaisuuden

The premises and tools used to prepare the crafts are modern, but the methods are strongly based on tradition. The autumn term begins with the acquisition of duodji materials. Each autumn, trips are made to reindeer roundups, where reindeer herders are met, and pelts and leg pelts are acquired. The burls, roots and barks of willow and birch tree are collected from the surrounding forests. The terms at the Educational Centre are in compliance with the national curriculum, with the term beginning in August and ending in May. (T1).

The academic terms are not congruent with the yearly cycle of nature, and the collection of materials unfortunately cannot be done at the most natural time. For instance, the bark material needed for processing leather cannot be gathered during early summer, when the 'phloem period' would allow bark to be easily removed from birch trees and willows. Therefore, the bark has to be collected in autumn after school has started, which makes the process significantly more difficult and time-consuming. (T2)

Prospective students of duodji must be of Sami origin. During the application process, they describe



Petri Kivela

their background and Sami roots. Teaching duodji exclusively to people of Sami origin is considered important at the Educational Centre, and it is not regarded a restriction to the number of students. (T1).

The Sami Educational Centre, just like all schools, has had to face competition for the interest of the young in the educational market. Young Sami people are interested in studying duodji in principle; however, the status that the Sami Educational Centre holds in the Swedish educational system causes difficulties. (T2)

The school is no longer a folk high school, a boarding school which would allow the students to choose a number of different study combinations from languages to computer studies. The Sami Educational Centre is not a vocational school either and students do not graduate with the qualifications to perform a profession. A diploma from the Centre does not grant the students the possibility of applying directly to art colleges, either. Therefore it is difficult to convince young people, in particular young men, to study duodji, as the study programmes do not result in qualifications for a profession and the diploma is not effectively helpful when applying for further studies. (T2)

njulgestaga gárvvís ámmáhii ja oahppoduodáštusas ii iešalddes leat ávki, go ohcala eará oahppo-vázzimiidda. (O2)

Oahpahasguovddázis leage álgga-huvvon prošeakta, mas čielggadit, gosa guvlui duodjeoahpahas boahhtevuođas ovdána. Livččiigo oahpahas ámmáhii gárvvisteadđji vai attašiigo dat gárvvisvuođa ohcalit dáiddaindustriála allaoahpahussii? Maiddái oahppi – measttir –vuogádat lea smiehttama vuolde. Maidege eai leat velá mearredan, muhto lea goittotge čielggas, ahte oahpahas lea nuppástuvvamin ja čovdosa vurdet lagas áiggis.<sup>11</sup>

## Duodjeoahpahas ja hábmen

Hábmem ja duoji gaskavuodas sá-gastallet maiddái Ruotas. Ruota sámiid duodjeárbi eallá hui nanusin ja buvttavuođideapmi árbevirolaš duoji rámaid siste lea geažos áigge jođus. Mearkkašahtti ođastusat dahje buvttainnovašuvnnat eai duoji oasis leat goittotge dahkkon. O2 govvida dili ná:

“Ođđa materiálaiguin iskkadeapmi ii leat heivvolaš. Dálá vuohki lea aito boaresáigásašvuohta ja doalahit árbevirolaš ivnniid ja

<sup>11</sup> Oahpahasguovddáža prošeaktabargi njálmmálaš diehtu 24.5.2007

suuntautumista. Olisiko koulutus ammattiin valmistava, vai antaisiko se valmiuden hakeutua taidetolliseen korkeakoulutukseen. Myös oppipoika – mestari - järjestelmää mietitään. Mitään päätöksiä ei ole vielä tehty, mutta on kuitenkin selvää, että koulutus on muutoksessa ja ratkaisua odotellaan lähiaikoina.<sup>11</sup>

## Duodjiopetus ja muotoilu

Keskustelua muotoilun ja duodjin välisestä suhteesta käydään myös Ruotsissa. Ruotsin saamelaisten käsityöperinne elää erittäin voimakkaana ja tuotekehittelyä perinteisen duodjin raamien sisällä tehdään koko ajan. Merkittäviä uudistuksia tai tuoteinnovaatioita ei duodjin osalta ole kuitenkaan tehty. O2 kuvaa tilannetta näin:

“Uusilla materiaaleilla kokeiluhan ei ole sopivaa. Juuri nyt on muotia olla vanhoillinen ja pitäytyä perinteisissä väreissä ja perinteisissä tavoissa valmistaa esineitä perinteisistä materiaaleista. Meillä ei ole lupa kokeilla.”(O2)

Kysymykseen mitä tapahtuisi, jos rajoja ylittävää kokeilua tapahtuisi, hän vastasi näin:

<sup>11</sup> Opetuskeskuksen projektityöntekijän suullinen tiedonanto 24.5.2007

The Educational Centre has now launched a project with the intention of clarifying the future orientation of duodji education. Should the education give professional qualifications, or grant the competence to apply for higher education? Thought is also being given to a system of apprentices and masters. No decisions have been made yet. However, it is obvious that the education is in a state of flux and decisions must be made in the near future.<sup>11</sup>

## Duodji Instruction and Design

The relationship between design and duodji has also been discussed in Sweden. The tradition of Sami handicraft is very vital in Sweden, and product development within the frames of traditional duodji is a constant process. Still, there have been no major reforms or product innovations as far as duodji is concerned. T2 explains:

“Well, it just is not appropriate to test with new materials. Right now it seems to be trendy to be conservative and to adhere to traditional colours and the traditional methods of manufacturing articles

<sup>11</sup> Information provided by a project worker at the Educational Centre on 24.5. 2007.



Petri Kivelä

100

árbevirolaš vugiid dinggaid gár-  
vvisteamis árbevirolaš materiálain.  
Mis ii leat lohpi iskkadit.”(O2)

Jearaldahkii mo geavašii, jos  
dáhpáhuvašii iskkadeapmi rájáid  
rastá, son vástidii ná:

“Lea ballu, ahte nala gevvet ollu  
olbmot, geat kommenterejit,  
man heittogis duoji leat gárvis-

“Pelätään, että saadaan kimppuun  
paljon ihmisiä, jotka kommentoivat,  
kuinka huonon työn olen  
tehnyt. Sitä pelätään. Ja eniten  
pelätään, että ei tulla kutsutuksi  
saamelaiskokoelmien näyttelyihin.” (O2)

Sosiaalinen ympäristö säätelee  
saamenkäsityön tekemistä. Haastateltavan  
sanoin juuri nyt ei ole

from traditional materials. We are  
not allowed to experiment.” (T2)

This is how T2 answers the question  
of what should happen, if  
boundary-crossing experiments  
took place:

“People are afraid that everyone  
will attack them with comments  
about how bad your work is. They

tan. Dás lea ballu. Ja eanemus lea ballu, ahte ii šatta bovdejuvvot sámečoakkáldagaid čájáhusaide.” (O2)

Sosiála biras muddedallá sámi duddjoma. Jearahallon olbmo sániiguin aiddo dál ii leat rievtes boddu iskkadaddat ja rasttildit duoji rájiid. Lea dehálaš, ahte doalaha árbevirolaš materiálaid ja vuogádagaid, vai seailluhivččii servodaga dohkkeheami. Nuppe dáfus servodat lea gárvvis dohkkehit ovddidanbarggu, mii lea dáhpáhuvvan duoji norpmaid siste. Dás lea čujuhussan Ruota sámiid duoji hui alla kvaliteahhta ja nubbi ain nuppi čábaseabbot ja hutkáleabbot gárvvistanheivehusat duodjebuktagiin. Duodji lea ovtaláhkai sámiid “allakultuvra”, mas mánggaláhkai meroštallo, mii lea rievttis ja dohkálaš dáidda.<sup>12</sup>

Duodji lea dehálaš oassi sápmelaš kultuvrras. Sámegákti ja duodječehppodat huksejit maiddá olbmo identitehta ja gullama báikkálaš servodahkii nuvtgo sohkaservosii.<sup>13</sup> Duojárís gáibiduvvo roahkkatvuohta, jos son háliida spiehkastit servodaga norpmain. Sámiid oahpahušguovddáža duodjeoahpa-

---

12 Vrd. Wilenius 2004, s. 55

13 Sámi duodjemeaštira ámmátutkkus 2006, s. 35

oikea hetki tehdä kokeiluja ja ylittää duodjin rajoja. On tärkeää, että pitäydytään perinteisissä materiaaleissa ja menetelmissä, jotta säilytettäisiin yhteisön hyväksyntä. Toisaalta yhteisö on valmis hyväksymään duodjin normien sisällä käytyä kehitystyötä. Tästä on osoituksena Ruotsin saamelaisten erittäin korkea käsityön laatu ja toinen toistaan kauniimmat ja kekseliäimmät valmistussovellukset duodjituotteissa. Duodji on tavallaan saamelaisten “korkeakulttuuria”, jota monin tavoin määritellään, mikä on oikeaa ja hyväksyttävää taidetta.<sup>12</sup>

Duodji on tärkeä osa saamelaista kulttuuria. Saamenpuku ja käsityötaidot rakentavat myös yksilön identiteettiä ja kuulumista paikalliseen yhteisöön, kuten sukuyhteisöön.<sup>13</sup> Käsityöntekijältä vaaditaan rohkeutta, jos hän haluaa poiketa yhteisön normeista. Saamelaisten Opetuskeskuksen käsityökoulutus nähdään yksilön identiteettiä vahvistavana koulutuksena, koska se nojautuu voimakkaasti perinteisiin. Opetus ei varmaankaan tähtää arvostelua kestävien käsityöläisten kouluttamiseen, mutta perinteitä taitava käsityöläinen on vah-

---

12 Vrt. Wilenius 2004, s. 55

13 Saamenkäsityömestarin ammattitutkinto 2006, s. 35

are scared of that. And most of all, they are afraid that they will no longer be invited to future exhibitions of Sami collections.” (T2)

The making of Sami handicrafts is regulated by the surrounding social factors. As the interviewee says, this is not the right time to experiment and blur the borders of duodji. It is important that traditional materials and methods are adhered to in order to remain socially accepted. On the other hand, the society is willing to accept some development within the norms of duodji. This can be seen in the extremely high quality of the Sami handicrafts in Sweden and their beautiful and creative methods of making duodji. In many ways, duodji is a form of “high culture” for the Sami, with strict definitions of true and acceptable art.<sup>12</sup>

Duodji is an important part of the Sami culture. The traditional Sami costume and duodji skills are also building blocks of individual identity and a sense of belonging to the local community, for example, the family community.<sup>13</sup> Courage is required from the handicraft artisan wishing to deviate from the

---

12 Cf. Wilenius 2004, p. 55

13 Saamenkäsityömestarin ammattitutkinto 2006, p. 35

hus adnojuvvo oahppun, mii nanne ovttat olbmo identitehta, dannego dat dorvvasta nannosit árbevieruide. Oahpahuš ii sihkkaritge fikkat dakkár duojáriid oahpaheapmái, geat girdet láitima, muhto árbevieruid hálddašeaddji duojár lea nannosut sajádagas, go mannelis vejolaččat deaivvahallá láitimii ja kritihkkii iežas servodagas.

O1 muitala, ahte skuvlii ohcaleaddji nuoras ii álohii leat ovddit vásihus sámii duojs ja duodjeárbbis.

“Dalle lea dehálaš, ahte skuvla addá vuodtu nuorra olbmui ipmirdit iežas guovllu earenoamáš iešvuodaid, málliid ja ivnniid. Oahppiin oahpásnuvvat boares govaiguin ja dinggaiguin iežas historjá ja dainna lágiin ohcet soga mihtilmasvuodaid. Go oahpaheaddji fuomáša, ahte oahppi dovda ja máhtta ovdamearkka dihte gávtti vuoddoáššiid, dalle oahpaheaddji sáhtta ložžet ja addit oahppái friddjavuodá iskkadit ja rievdadallat boares málliid. Oahpahuš berre čuovvut aiddo dalá oahppiid dárbbuid.”(O1)

Dálá oahpahušas olis ođđa hábmen bohciida ovddemustá árbevirolaš materiálain ja tekniikain. Sámiid oahpahušguovddášis eai leat oktavuoddat eará duodje- ja dáid- daindustriála oahppolágádusai-

vemmassa asemassa kohdatessaan myöhemmin mahdollisesti arvostelua ja kritiikkiä omalta yhteisöltään.

O1 kertoo, että kouluun hakeutuvalla nuorella ei aina ole aiempaa kokemusta saamenkäsitöistä ja käsityöperinteestä.

“Silloin on tärkeää, että koulu antaa perustan nuorelle ymmärtää oman alueensa erikoisominaisuuDET, mallit ja värit. Opiskelijan kanssa tutustutaan vanhojen kuvien ja esineiden avulla omaan historiaan ja sillä tavalla etsitään suvun ominaispiirteitä. Kun opettaja huomaa, että opiskelija tuntee ja osaa esimerkiksi puvun osalta perusasiat, silloin opettaja voi löysätä ja antaa opiskelijalle vapauden kokeilla ja muuttella vanhoja malleja. Opetuksen on seurattava senhetkisten opiskelijoiden tarpeita.”(O1)

Nykyisen koulutuksen puitteissa uutta versovaa muotoilua tapahtuu ensisijaisesti perinteisistä materiaaleista ja tekniikoista. Saame-laisten Opetuskeskuksella ei ole yhteyksiä muihin käsi- ja taideteollisiin oppilaitoksiin tai korkeakouluhin Ruotsissa. Molemmat opettajat olivat kuitenkin sitä mieltä, että yhteistyö olisi tarpeen. Sitä ennen olisi kuitenkin oman oppilaitoksen koulutusmuoto selkiy-

norms of the community. As it is strongly based on traditions, the strengthening of individual identity is considered to be one of the main elements of handicraft instruction at the Sami Educational Centre. Even though it hardly is the Centre's objective to train artisans who are able to take criticism well, it remains true that an artisan who knows tradition has a stronger standing when facing comments and criticism from his/her own community.

T1 says that not all young people possess previous experience on duodji and the handicraft tradition:

“In situations like this, it is important for the school to provide the young person with an understanding of the characteristics, the models and colours of his/her own region. Old photos and artefacts are employed to help the students to get acquainted with their history and to look for the individual characteristics of each family. When the instructor realises that the student recognises and knows the basics when it comes to, for example, the costume, the teacher can relax and grant the student the freedom to experiment and alter old models. The instruction given has to comply with the needs of the student

de dahje allaskuvllaide Ruotas. Goabbáge oahpaheaddji lei goit- totge dan oaivilis, ahte ovttasbar- gu livččii dárbbášlaš. Ovdal dan galggašii goittotge iežas oahp- polágádusa oahpahuovuogi čilget. Earenoamážit atne visuála oahp- posurggiid nuvtgo sárguma, mále- ma, perspektiivoahpu jed. lasihe- mi dehálažžan.

“...dalle humašimmet buot háb- mejeaddjiiguin seamma giela. Lea dehálaš oahppat fágaterminolo- gijja, nu ahte ráhkadivččiimet ter- minologijja, mii livččii sáme gielas fuolakeahhtá seammaárvosas juoh- ke sajis.” (O2)

O2 sávvá, ahte duojis vuol- gi hábmen sajáiduvašii hábme- ma arenai seammaárvosazžan eará hábmemiin. Vaikko oah- pahusgiella livččiige sáme giel- la, de dat livččii dattetge seamma doallevaš ja anolaš go váldo- kultuvrra atnin giella. Sávaldah- kan lea oktasaš fágaterminologii- ja fitnašuvvan ja dasa lassu hállu beassat oasálažžan hábmem- a ovddideamis ja dutkamušas. Son jearráge hástalanláhkai; “manin mii doalašimmet gitta čorvviin ja muoras, go earát barggildit plas- tihkka- ja stállebuktagiiguin?”. (O2)

dyttävä. Erityisesti nähtiin visuaa- listen aineiden, kuten piirustuksen, maalauksen, perspektiiviopin yms. lisäämistä tärkeänä.

“...silloin puhuttaisiin kaikkien muo- toilijoiden kanssa samaa kieltä. On tärkeää oppia ammattiterminolo- giaa, että loisimme terminologian, joka olisi saamenkielestä huolimatta samanarvoinen kaikkialla.” (O2)

O2 toivoo, että duodjista kehitty- vä muotoilu sijoittuisi muotoilu- areenalle samanarvoisena muun muotoilun kanssa. Vaikka opetus- kieli olisikin saamenkieli, olisi se sil- ti yhtä pätevä ja käyttökelpoinen, kuin valtakulttuurin käyttämä kieli. Toiveena on yhteisen ammattiter- minologian muotoutuminen sekä halu päästä osalliseksi muotoilun kehittämisestä ja tutkimuksesta. Hän kysyykin haastavasti; “miksi me pitäisimme kiinni sarvista ja puusta, kun muut työskentelevät muovi- ja terästuotteiden kanssa?”. (O2)

## Muotoilun saamelai- set elementit, Sa- misk Design

Samisk Design termiä käytetään yleisesti Ruotsissa ja Norjassa ku- vaamaan duodjilähtöistä muo- toilua.<sup>14</sup> Niinpä haastatteluissakin

<sup>14</sup> kts. Google, hakusana “samisk design”

at every particular level.” (T1)

Within the framework of the cur- rent training, design that germi- nates new ideas occurs mainly with the use of traditional materi- als and techniques. The Sami Edu- cational Centre does not currently have connections with other insti- tutes or universities of art and de- sign in Sweden. Both teachers do agree, however, that such co-oper- ation would be useful. This requires that the educational structure of the Centre is clarified. It was con- sidered important that visual stud- ies in the visual subjects - drawing, painting and perspective - be giv- en more significance.

“...we should speak the language of people in design. It is important to learn the professional terminol- ogy and to create a terminology that is equal everywhere despite using the Sami language.” (T2)

T2's wish is that design developed from duodji will gain its place in the design arena as an equal to other forms of design. Even though Sami will remain the language of instruction, it must be considered to be as competent and functional as the language used by the ma- jority. Attaining common profes- sional terminology and being able to participate in research and de-

## Hábmema sápmelaš elemeanttat, Samisk Design

Samisk Design –tearpma geavahit dábálaččat Ruotas ja Norggas govvit duodjái vuodđuduvvon hábmena.<sup>14</sup> Nuba mun jearahallamiinge atnen dán namahusa. Geavahin om. tearpma maiddá dan sivas, ahte Arctic Design ii velá leamaš stáđásman namahus proševтта áigge. Mu jearahallan olbmuid Samisk Design lei maiddá oahpis. Samisk Design lei goittotge maiddá problemáhtalaš, dannego dat nuppe dáfus ipmirduvvui dušše sámiid ollašuhttin hábmemin. Tearpma binnánaš gáržžedii ságastallamiid viidáneami duojis eretguvlui.

Go jerren buot dan njealje olbmos, geaid gažadin, ahte mii lea Samisk Design ja maid elemeanttaid dat sisdoallá, sii vástidedje ná:

“mu mielas Samisk Design sáhtá leat ollu eanet go duodji. Mu mielas orru, ahte dat lea juoga ođđasa šaddadeaddji buvttadeapmi, vaiko das lea samisk touch, sápmelaš vuoigŋa... dat sáhtá leat dat hápmi, mii gávdno lásain. Mun lean hui movttáskan dáid jorba hámiin” (Y1)

“Design lea báidnašuvvan árbevirolaš duojis ja danin dan sáhtá geavahit ođđa surggiin ja

käytin tätä nimitystä. Käytin em. termiä myös siitä syystä, että Arctic Design ei vielä ollut vakiintunut nimitys hankkeen kuluessa. Haastatellavilleni Samisk Design oli myös tuttu. Samisk Design oli kuitenkin myös ongelmallinen, koska se toisaalta ymmärrettiin vain saamelaisen tekemäksi muotoiluksi. Termi rajoitti hieman keskustelujen laajenemista duodjista pois päin.

Kun kysyin kaikilta neljältä haastateltavaltani, että mitä on Samisk Design ja mitä elementtejä se sisältää, he vastasivat näin:

“mielestäni Samisk Design voi olla paljon enemmän kuin duodji. Minusta tuntuu, että se on jotakin tätä uutta luovaa tuotantoa, vaikka siinä on samisk touch, saamelainen ote... se voi olla se muoto, joka on laeissa. Minä olen hyvin innostunut näistä pyöreistä muodoista” (Y1)

“Design on saanut vaikutteita perinteisestä duodjista ja siksi sitä voidaan käyttää uusilla alueilla ja uusissa tuotteissa. On vaikea sanoa suoraan mitä se on, koska sen ei tarvitse olla aina kovin näkyvää... Omassa tuotannossani materiaalit, joita käytän, enimmäkseen poronahkaa, kilinnahkaa ja vähän muita turkisanahkoja ja – ehkä jokin leikkaus joskus – haetaan (vaatteen)

development in the field of design are among their most important wishes for the future. T2 challenges the listener to answer: “why should we stick to horns and wood, when others work with products made from plastic and steel?” (T2)

## The Sami Elements of Design, Samisk Design

The concept of ‘Samisk Design’ is widely used in Sweden and Norway to represent design with its roots in duodji.<sup>14</sup> This is the reason why I have used the term in the interviews, in addition to the fact that Arctic Design was not yet an established term during this project. The interviewees were also familiar with the concept of Samisk Design. However, Samisk Design has its problems, as it is considered to be design created exclusively by Sami people, so using the term somewhat restricted the discussion from reaching beyond duodji. When I asked the four interviewees what they think Samisk Design is and what elements it contains, they responded as follows:

“In my opinion, Samisk Design can be much more than duodji. I

<sup>14</sup> see search term “samisk design” on Google.

<sup>14</sup> gč. Google, ohcansátni “samisk design”





Petri Kivelä

ođđa buktagiin. Lea váttis dadjat njuolggá mii dat lea, dannego dat ii dárbbáš leat álohii sákka čalbmáičuohcci... ležan buvttadeamis materiálat, maid geavahan, eanas bohccoduollji ja -náhkki, gihcináhkki ja veaháš earáge dorkanáhkki ja – gánske soames vajastat muhtimin – vižžojuvvo (biktasa) vadjanlávva gávttis. Ja hervemis

leikkaus lapintakista. Ja koristelussa se voi versota duodjista loputtomasti väreissä, muodoissa, kaikessa. Se voi olla vaikka mitä; lasia, verhot, vaatteita.” (Y2)

“...no värit kyllä ovat sitä, että miten laitat värejä. Siinä (Samisk Designissa) täytyy näkyä ja siitä täytyy tulla katsojalle mieleen, että se tuote kertoo saamelaisista”(O1)

think that it has something to do with this new, creative production, even though it has a samisk touch, a touch of Sami... it can be in the form of glass. I am very excited about these round forms.” (A1)

“Due to the fact that the design has been influenced by traditional duodji, it can be used in new contexts and new products. It is diffi-

dat sáhtttá bohciidit duojis nohka-meahhtumit ivnniin, hámiin, visot áššiin. Dat sáhtttá leat vaikko miid; lássa, lássaliinnit, gárvvut.” (Y2)

“...na ivnnit gal leat dat, ahte movt don bijat ivnniid. Das (Samisk Designis) ferte vuhttot ja das galgá boahitit geahccái millii, ahte dat buvttá mitala sápmelaččain”(O1)

“...geahččalit gávdnat ođđa buktagiid dahjege dát industriála servodat, mas mii eallit, lokte ovdan buktagiid, mat vuodđuduvvet duodjái, ovddidit ovdamearkka dihte bastiid, lása, porsliinna. Dat sáhtttá joba leat industriála mášiinnat, biillat, muohtaskohterat jna. Duodjeoainnu beales atnubuktagat. Buvtta galgá heivet atnui. Ja dávjá sápmelaš buktagat leat šiervvit, hui geahppasat, oktageardánit hábmejuvvon, eai nu mánggamohkagat, muhto dipma linjját.”(O2)

Samisk Design lei vástideaddjiid mielas duojis vuolgi hábmen, mas duoji vuoigŋa vuhtto dan sierra osiin. Buohkaid vástádusain bohte ovdan ivnnit ja hámit. Dorkanáhkemateriála geavaheapmi ja biktašiid vadjanlávát ruohtasnuvve maiddá duodjái. Ovtta vástádusain joba industriálalaččat buvttaduvvon mášiinnat nuvtgo biillat ja muohtaskohterat sáhtašedje heivet sámemáddosaš hábmemii. Dán

“...yritetään löytää uusia tuotteita eli tämä teollinen yhteiskunta, jossa elämme, nostaa esiin tuotteita, jotka perustuvaan duodjiin, kehitetään esimerkiksi lusikoita, lasia posliinia. Se voi jopa olla teollisia koneita, autoja, moottorikelkkoja jne. Duodjista käsin katsottuna käyttötuotteita. Tuotteen pitää sopia käytettäväksi. Ja usein saamelaiset tuotteet ovat siroja, hyvin kevyitä, yksinkertaisesti muotoiltuja, ei niin monimutkaisia, vaan pehmeitä linjoja.”(O2)

Samisk Design oli vastaajien mielestä duodjista lähtevää muotoilua, jossa duodjin henki näkyy sen eri osissa. Kaikkien vastauksissa tulivat esiin värit ja muodot. Turkismateriaalin käyttö ja vaatteiden leikkaukset juonsivat juurensa myös duodjiin. Yhdessä vastauksessa jopa teollisesti tuotetut koneet, kuten autot ja moottorikelkat saattaisivat sopia saamelaislähtöiseen muotoiluun. Tässä näkemyksessä korostui käytettävyys, mikä yleensä liitetään duodjin yhdeksi tärkeimmäksi ominaisuudeksi.<sup>15</sup>

Designin on oltava käytännöllistä, muodoltaan pehmeälinjaista ja materiaalivalintojen tulee tukea muotoilua saamelaiseen suuntaan. Kuten yksi haastatelluista sanoi,

cult to pinpoint what it is, because it does not need to be obvious...

In my own work, it is the materials that I use; mostly reindeer pelt, goat pelt and other fur pelts, and – with maybe some cuts every now and then – getting a sample [of a piece of cloth] from a traditional Sami coat. And in decorations, there can be endless features from duodji, in colours, forms, everything. It can be all sorts of things: glass, curtains, clothes etc.” (A2)

“...well with colours, it is all about how you compose them. It has to be visible in it [Samisk Design], and it has to spring to the mind of the viewer that the product is about the Sami people.” (T1)

“...trying to find new products, meaning that in this industrial society that we live in, we keep highlighting products that are based in duodji; developing for example spoons or glass or porcelain. It can even be industrially manufactured machines, cars, snowmobiles, etc. Products that can be used, if you are looking at it from a duodji point of view. The products have to be usable. Sami products are often very delicate, very light, with simple designs, not too complicated, not featuring complex but soft lines.” (T2)

15 Guttorm 1996, s. 34

oainnus lei deaddu anolašvuodas, man dábálaččat laktet duoji oktan deháleamos iešvuohntan.<sup>15</sup>

Design galgá leat geavatláš, hámi beales litnalinjálaš ja materiálaválljemat berrejit duvdit hábmena sápmelaš guvlui. Dego okta jearahallon olbmuiin dajai, de designis galgá oidnot, ahte dat muitala sápmelaččain. Buvtta berre ná bastit kommuniseret dan geavaheaddjiin dahje vásiheaddjiin ja geažidit muhtin oktasáččat meroštallon mearkkaide, maid visot oassebealit ipmirdit seamma mearkkašumis.

Jerren gažahuvvon olbmuiin, ahte berrego Samisk Designa plánejeaddji máhttit sámi dujiid. Measta buot jearahallon olbmot ledje dan oaivilis, ahte hábmejeaddji galggašii leat sápmelaš ja millošit árbevirolaš duoji čeahppi.

“Vuodu galggašii juogaláhkai dieh-  
tit, vai sáhtta earuhit ja diehtit, gos  
visot bohtet.” (Y1)

“Dat livččii gal buorre, jos dieđašii  
vuodu, vai diehtá, bargágo riektá  
vai boastut.” (Y2)

“Jos Samisk Designa namas áigu  
vuovdit, de dalle ferte gal leat  
sápmelaš.” (O1)

Vástádusain boahtá maddái ovdan  
duoji jaskes dieđu mearkkašupmi.

designista tulee näkyä, että se ker-  
too saamelaisista. Tuotteen on siis  
kyettävä kommunikoidaan sen  
käyttäjän tai kokijan kanssa ja vii-  
tattava johonkin yhteisesti mää-  
riteltyihin merkkeihin, joita kaik-  
ki osapuolet ymmärtävät samassa  
merkityksessä.

Kysyin haastateltaviltani, että tu-  
leeko Samisk Designin suunnitte-  
lijän osata saamenkäsitöitä. Lähes  
kaikki haastateltavat olivat sitä  
mieltä, että muotoilijan tulisi olla  
saamelainen ja mielellään perintein-  
sen duodjin taitaja.

“Perustan tulisi jollakin tavalla tie-  
tää, että voi erottaa ja tietää, mistä  
kaikki tulevat.” (Y1)

“Se olisi kyllä hyvä, jos tietäisi pe-  
rustan, että tietää, tekeekö oikein  
vai väärin.” (Y2)

“Jos Samisk Designin nimissä aikoo  
myydä, silloin täytyy kyllä olla saa-  
melainen.” (O1)

Vastauksissa käy myös ilmi duodjin  
hiljaisen tiedon merkitys. Jokainen  
tietää, mitä duodji on ja miten Sa-  
misk Design eroaa duodjista, mutta  
erityistuntomerkejä on vaikeampi  
nimetä. Gunvor Guttorm arvioi  
artikkelissaan “Duodji og sosialise-  
ring” duodjin käytännöllisiä ja so-  
siaalisia funktioita. Käytännöllisyys  
on kykyä valita, käsitellä ja käyttää

Samisk Design was, according to  
the respondents, design originat-  
ing from duodji, and the spirit of  
duodji is visible in various parts.  
Colours and shaping were men-  
tioned in all responses. Using fur  
materials and certain cuts of cloth-  
ing were also characteristics of  
duodji-inspired products. One re-  
sponse included even industri-  
ally-manufactured machines, for  
instance cars and snowmobiles as  
possible representatives of design  
originating from the Sami tradi-  
tions. This view emphasised us-  
ability, often considered to be one  
of the most significant features of  
duodji.<sup>15</sup>

Practicality, shapes with smooth  
lines and choices of material that  
support the design towards the  
tradition; these are all important  
elements of the design. As one of  
the respondents said, it should be  
visible within the design that the  
final product is about the Sami  
people: the product should, there-  
fore, be able to communicate with  
the user or viewer, and should refer  
to some collectively defined signs  
with which all parties can connect  
identical meaning.

I asked the respondents if a de-  
signer in Samisk Design has to

15 Guttorm 1996, s. 34

15 Guttorm 1996, p. 34

Juohke okta diehtá, mii duodji lea ja movt Samisk Design earrána duojis, muhto earenoamáš dovdu-mearkkaid lea váddásut nammadit. Gunvor Guttorm árvvoštallá artihkalisttis “Duodji og sosialisering” duoji geavatlá ja sosiála funkšuvnnaid. Geavatlášvuohta lea nákca válljet, giehtahallat ja geavahit duodjemateriála ja ieš duoji buktagin jierpmálaš vugiin.<sup>16</sup>

Duoji sosiála funkšuvdna fas dárkkuha Guttorma mielde duojára ja geavaheadji návcca ipmirdit dan siskkáldas mearkkašumiid. Dát leat ovdamearkka dihte sámegávtti symbolat, mat čujuhit gávtttehassii ja su sohki dahje dat sáhttet leat ovdamearkka dihte muhtin dingii gullevaš jáhkut.<sup>17</sup> Symbolat fidnejit mearkkašumi olbmuid gaskasaš vuorrováikkukhusas, ja daid bakte olbmot kommuniserejit.<sup>18</sup>

Duoji sáhtta Guttorma mielas maidáid aoidnit iehčanas dáid daduodjin, man vásiheapmái ii dárbbáš earenoamáš kultuvrraláš máhtolašvuođa.<sup>19</sup> Muhto, dannego duodji lea geavatlá ja dinggat leat dárkkuhuvvon geavahussii,

duodjimateriaalia ja itse duodjia tuotteena, järkevällä tavalla.<sup>16</sup>

Duodjin sosiaalinen funktio taas tarkoittaa Guttormin mukaan duodjin tekijän ja käyttäjän kykyä ymmärtää sen sisäisiä merkityksiä. Näitä ovat esimerkiksi lapintakin symbolit, jotka viittaavat sen kantajaan ja hänen sukuunsa tai ne voivat olla esimerkiksi johonkin esineeseen liittyvät uskomukset.<sup>17</sup> Symbolit saavat merkityksen ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, ja niiden kautta ihmiset kommunikoivat.<sup>18</sup>

Duoji voidaan Guttormin mielestä myös nähdä itsenäisenä teoksena, jonka kokemiseen ei tarvita erityistä kulttuurista osaamista.<sup>19</sup> Mutta, koska duodji on käytännöllistä ja esineet on tarkoitettu käytettäviksi, tulee niiden alkuperäinen käyttötarkoitus tietää ja se taas vaatii kulttuurintuntemusta.<sup>20</sup>

Wileniuksen<sup>21</sup> ja Østernin<sup>22</sup> määritelmät kulttuurinlukutaidosta ja kulttuuristen koodien tulkinna-

---

16 Guttorm 1996 s. 34

17 Guttorm 1996 s. 38

18 Saamenkäsityömasterin ammattitutkinto 2006, s. 35

19 Guttorm 1996 s. 34

20 Guttorm 1996 s. 39

21 Wilenius 2004 s. 57

22 Østern 2006, s.27

know duodji. Almost all of them agreed that the designer should be of Sami origin and preferably know traditional duodji.

“The basics should be familiar in some way, so that he/she would be able to distinguish meanings and know where everything stems from.” (A1)

“It would be useful indeed, knowing the basics, to be able to tell if you are doing right or wrong.” (A2)

“If you plan to sell it under the name of Samisk Design, you should be of Sami origin.” (T1)

The responses also reflect the importance of inherent knowledge of duodji. Everyone knows what duodji is, and how it differs from Samisk Design, but specific details are harder to name. In the article “Duodji og sosialisering” Gunvor Guttorm assesses the practical and social functions of duodji. Practicality entails the ability to select, handle and use duodji materials and duodji itself as a product, in a practical manner.<sup>16</sup>

According to Guttorm, the social function of duodji implies the ability by the producers and users of duodji to understand its internal meanings. These include, for in-

---

16 Guttorm 1996 p. 34

16 Guttorm 1996 s. 34

17 Guttorm 1996 s. 38

18 Sámi duodjemeaštira ámmátdutkkus 2006, s. 35

19 Guttorm 1996 s. 34

galgá daid álgovuđolaš atnuđárk-  
kuhusa diehtit ja dat fas gáibida  
kulturdovdamuša.<sup>20</sup>

Wileniusa<sup>21</sup> ja Østerna<sup>22</sup>  
meroštallamat kulturluhkan-  
dáidduš ja kultuvrralaš kodaid dul-  
komis bohtet ovdan vástádušain.  
Vástideaddjiid mielas livččii buorre,  
jos hábmejeaddji livččii sápmelaš  
ja máhtašii duddjot. Vuodu dovdan  
lea dehálaš, vai hábmejeaddji sáht-  
tá earuhit rievttis duoji soames  
earás ja vai son diehtá, dahkágo  
riekta vai boastut. Hábmejeadd-  
ji juogo bissu duoji norpmaid siste  
dahje diđolaččat manná duoji rájiid  
rastá ja giehtadallá duoji sierra ele-  
meanttaid eará buvttadeamistis.  
Ná barggadettiin hábmejeaddji lea  
kulturmáhtti, geas lea diehtodáidu  
árbevierus ja jaskes dieđus. Vuodu  
dovdi hábmejeaddji sáhttá rasttil-  
dit rájiid ja dárbbu mielde máhccat  
ruovttoluotta iežas ruohttasiidda.  
Muhto dilli ii leat ná oktageardán,  
dasgo nuppelágange oaivilat gul-  
lojedje. Earenoamážit gažaldahkii,  
sáhttágo Samisk Designa plánet  
industriála gárvvisteami várás,  
massabuvttadeapmin, dušše okta  
vástideaddji anii dan vejolažžan ja  
juoba eaktun.

---

20 Guttorm 1996 s. 39

21 Wilenius 2004 s. 57

22 Østern 2006, s.27

kulttuurista käyvät ilmi vastauksis-  
ta. Vastaajien mielestä muotoilijan  
olisi hyvä olla saamelainen ja osata  
tehdä saamenkäsitöitä. Perustan  
tunteminen on tärkeää, että muo-  
toilija voi erottaa oikean duodjin  
jostakin muusta ja että hän tietää,  
tekeekö oikein vai väärin. Muotoi-  
lija joko pitäytyy duodjin normien  
sisällä tai tietoisesti ylittää duod-  
jin rajat ja käsittelee duodjin eri  
elementtejä muussa tuotannos-  
saan. Näin tehdessään muotoilija  
on kulttuuriosaaja, jolla on tietotai-  
to perinteestä ja hiljaisesta tiedos-  
ta. Perustan tunteva muotoilija voi  
ylittää rajoja ja tarvittaessa palata  
takaisin juurilleen.

Mutta asetelma ei ole näin yksinoi-  
koinen, sillä toisenlaistakin ää-  
nenpainoa kuului. Etenkin kysy-  
mykseen, voiko Samisk Designia  
suunnitella valmistettavaksi teol-  
lisesti, massatuotantona, vain yksi  
vastaaja piti sitä mahdollisena ja  
jopa edellytyksenä.

“Sen (massatuotannon) on olta-  
va edellytys, jos halutaan saavut-  
taa suurempi asiakaskunta. Duod-  
jin huono puoli on juuri se, että  
sillä saavutetaan niin kovin kapea  
yleisö.”(O2)

Sen sijaan muut vastaajat olivat  
sitä mieltä, että Samisk Designia ei  
voi tai ei kannata tuottaa teollises-

stance, the symbols in the tradi-  
tional coat of the Sami costume,  
referring to the person wearing it,  
his family or, for instance, beliefs  
connected to certain objects.<sup>17</sup> The  
symbols gain meaning in the inter-  
action between people, and peo-  
ple communicate through them.<sup>18</sup>  
In Guttorm’s view, duodji can be re-  
garded as an independent piece  
of work, which does not require  
specific cultural competence.<sup>19</sup>  
Due to its practicality and the fact  
that the artefacts are intended for  
use, however, you should be aware  
of their original purpose of use,  
and this requires specific cultural  
knowledge.<sup>20</sup>

The definitions that Wilenius<sup>21</sup> and  
Østern<sup>22</sup> apply to cultural literacy  
and decoding cultural messages  
are apparent in the answers. Ac-  
cording to the respondents, the  
designer should preferably be of  
Sami origin, and be able to pro-  
duce Sami handicrafts. It is impor-  
tant to be familiar with the basics,  
as this enables the designer to

---

17 Guttorm 1996 p. 38

18 Saamenkäsiyöemestarin ammattitutkinto  
2006, p. 35

19 Guttorm 1996 p. 38

20 Guttorm 1996 p. 39

21 Wilenius 2004 p. 57

22 Østern 2006, p. 27

“Dat (massabuvttadeapmi) ber-  
re leat eaktu, jos háliida juk-  
sat stuorit áššehasjoavkku. Duo-  
ji heajos bealli lea aiddo dat, ahte  
dainna juksá oalle juo gáržžes  
olmmošjoavkku.”(O2)

Dan sadjái eará vástideaddjit  
oaivvildedje, ahte Samisk Desig-  
na ii sáhte dahje ii gánnet buvttat-  
dit industriálalaččat, dannego dalle  
buktagis jávká dan persovnnalaš-  
vuolta. Samisk Designa buohtas-  
tahttet mángga oktavuodas duod-  
jái ja dan iešvuodaid atnet juobe  
duoji lágánin.

Duodjái lea mihtilmas, ahte dan  
válmmašteaddji hálddaša bargo-  
vuogadagaid materiála čoaggima  
rájes gitta buktaga vuovdimii ja  
millosit maiddái ollašuhtta ieš visot  
muttuid.<sup>23</sup> Go Samisk Design buoh-  
tastahtto duodjái ja earenoamážit  
dan gárvvistanvuodđojurdagii, de  
dalle vejolašvuolta stuorit vuos-  
taváldijovkui ja viidásut buvttade-  
apmái unnu. O2:n oaivila mielde  
Ruotas duoji juogo ravddamus al-  
ladásat ja divrras buktagat dahje  
áibbas hálbimus čoavddagilkora  
sullasaš buktagat johtet bures gáv-  
pin. Dáid gaskii báhcán duodji, mii  
mearálaččat buvttaduvvo eane-  
mus, johtá goittotge heittogepmo-  
sit gávpin. (O2)

ti, koska silloin tuotteesta häviää  
sen persoonallisuus. Samisk Desig-  
nia verrataan monessa suhteessa  
duodjiin ja sen ominaisuuksia pide-  
tään jopa duodjin kaltaisina.

Duodjille on tyypillistä, että sen  
valmistaja hallitsee työmenetelmät  
aina materiaalin keruusta tuotteen  
myyntiin asti ja mielellään myös  
toteuttaa itse kaikki vaiheet.<sup>23</sup> Kun  
Samisk Designia verrataan duodjiin  
ja etenkin sen valmistusperiaattee-  
seen, niin silloin mahdollisuus laa-  
jempaan yleisöön ja kannattavam-  
paan tuotantoon pienenee. O2:n  
näkemysten mukaan Ruotsissa  
duodjin joko äärimmäisen korkea-  
tasoiset ja kalliit tuotteet tai aivan  
halvimmat avaimenperän kaltai-  
set tuotteet käyvät hyvin kaupak-  
si. Näiden välimaastoon sijoittuvat  
duodji, jota määrällisesti tehdään  
eniten, menee kuitenkin huonoit-  
ten kaupaksi. (O2)

Olisi siis luonnollista olettaa, että  
Samisk Design antaisi muotoili-  
jalle tai käsityöläiselle vieläkin pa-  
remmat mahdollisuudet kehittää  
sellaista tuotantoa, jolla saatai-  
siin aikaan enemmän ja nopeam-  
min. Inarissa juuri päättynyt sis-  
na-projekti antaa jo viitteitä siitä,  
että pienempääkin sarjatuotantoa

make a distinction between au-  
thentic duodji and other styles,  
and to know whether what he/she  
does is right or wrong. The design-  
ers either adhere to the norms or  
consciously overstep the limits of  
duodji and use the elements typi-  
cal to duodji in their other produc-  
tions. In doing this, the designer is  
culturally competent, with know-  
how regarding tradition and inher-  
ent knowledge. Designers famil-  
iar with the basics can overstep  
the limits and return to their roots  
when they need to.

However, the situation is not this  
straight-forward; other opinions  
were also expressed. This was par-  
ticularly true with the question as  
to whether or not Samisk Design  
could be manufactured, as mass  
production: only one respondent  
thought this would be possible,  
even a prerequisite.

“It [mass production] has to be  
prerequisite, if you want to attain  
a large number of customers. The  
downside to duodji is that it reaches  
such a small audience.”  
(T2)

Other respondents thought that  
Samisk Design cannot or should  
not be produced industrially, as  
the product’s personality is lost in  
the process. In many ways, Samisk



Livččii de lunddolaš navdit, ahte Samisk Design attášii hábmejeaddjái dahje duojárii ainge buoret vejolašvuodaid ovddidit dakkár buvttadeami, mainna fidnešii áigái eanet ja jođáneabbot. Anáris aiddo nohkan siste-prošeakta addá jo geažádusaid das, ahte unnitge vulljebuvttadeami gánneha ollašuttit

kannattaa harjoittaa tai ainakin työvaiheita ja -menetelmiä kehittää, jos käsityöstä halutaan kannattavampi elinkeino. Minulla ei ole tietoa, onko Ruotsissa piensarjoja tekeviä saamelaisia käsityöyrittäjiä. Se olisi uuden tutkimuksen paikka.

Design is compared to duodji, and its features are thought to be similar to those of duodji.

It is characteristic for duodji artisans to command of all the working methods; from collecting the materials to selling the product, and preferably also executing the process from start to finish.<sup>23</sup> With Samisk Design being compared to duodji, in particular the production principles; the chances for larger audiences and more profitable production are diminished. According to T2, the best-selling duodji products in Sweden include both the most exclusive and most expensive products, and the cheapest artefacts – such as key chains. The vast majority of duodji products that fall between these categories fare less well in the market. (T2)

The natural way would be to assume that Samisk Design grants the designer and artisan even better chances for developing production in a direction that would enable faster and more efficient production. The recently completed sisna project in Inari suggests that serial production can be profitable in small amounts; or, at the

<sup>23</sup> See Saamenkäsityömasterin ammattitutkinto 2006, p. 36

dahje goittotge bargomuttuid ja -vuogádagaid ovddidit, jos duo-  
jjs háliida buorebut gánnehahtti  
ealáhusa. Mus ii leat diehtu, gávd-  
nojitgo Ruotas sápmelaš duod-  
jefitnodatdoallit, geat buvttadit  
dingaráiddožiid. Das livččii ođđa  
dutkamuššii sadji.

## Arctic Designa vejolašvuodát

Geardduhan velá čoaškkáigeassun,  
movt Samisk Designa hábmejed-  
je Sámiid oahpahušguovddážiis.  
Dan atne plánemin, mas duoji árbi  
eallá litna linjjáin, ivnniin ja mate-  
riálain. Earenoamážit náhkke- ja  
dorkkanáhkemateriálaid atne  
mihtilmas elemeantan, mat čujuhit  
duodjái. Maiddá earetlágan ma-  
teriálaid, nuvtgo plastihka ja lása,  
atne vejolažžan. Hábmejeadd-  
ji vurde leat sápmelačča, muhto  
ii vealtakeahhtá válmmašteaddji  
earenoamážit, jos buktagat  
válmmaštuvvojit ráidun dah-  
je industriálalaččat. Sámi kultu-  
vrra dovdamuša atne goittotge  
dehálašžan, go dalle ráji duoji ja  
eará hábmemá gaskii máhttet sih-  
karit ja čielgasit geassit.

Artihkala álggus meroštallon  
kulturmáhtolašvuodta lea ná-  
ca ovddidit buktagiid, mat laktásit  
kultuvrralaš vuoddoopmodahkii,

## Arctic Designin mahdollisuudet

Kertaan vielä kokoavasti, miten Sa-  
misk Designia muotoiltiin Saame-  
laisten Opetuskeskuksessa. Se näh-  
tiin suunnitteluna, jossa duodjin  
perinne elää pehmeissä linjoissa,  
väreissä ja materiaaleissa. Erityi-  
sesti nahka- ja turkismateriaaleja  
pidettiin tyypillisinä elementtei-  
nä, jotka viittaavat duodjiin. Myös  
poikkeavia materiaaleja, kuten  
muovia ja lasia, pidettiin mahdolli-  
sena. Muotoilijan odotettiin olevan  
saamelainen, mutta ei välttämättä  
valmistajan, etenkin, jos tuotteet  
valmistetaan sarjana tai teollisesti.  
Saamelaisen kulttuurin tuntemusta  
pidettiin kuitenkin tärkeänä, jolloin  
raja duodjin ja muun muotoilun  
välille osataan varmasti ja selkeäs-  
ti vetää.

Artikkelin alussa määritelty kult-  
tuuriosaaminen on kykyä kehittää  
tuotteita, jotka liittyvät kulttuuri-  
seen pääomaan, ja jotka kyetään  
tuotteistamaan ja markkinoimaan.  
Kulttuuriosaaminen on myös kult-  
tuurista lukutaitoa. Haastatelta-  
vat Jokkmokissa painottivat myös  
kulttuuriosaamisen näkökulmaa.  
He pitivät tärkeänä, että muotoilija  
on saamelainen, mielellään myös  
duodjitaitoinen, jotta hän tun-  
nistaisi ne rajat, joiden puitteissa

least, that production processes  
and methods can be developed  
to make handicrafts a profitable  
means of living. I do not know if  
there are artisans of Sami origin in  
Sweden with small-quantity serial  
production. This would be a sub-  
ject for a new study.

## The Possibilities for Arctic Design

I will conclude with a summary of  
the understanding of Samisk De-  
sign at the Sami Educational Cen-  
tre. It was seen as design where  
duodji tradition lives on in smooth  
lines, and in the choice of colours  
and materials. Leather and fur ma-  
terials in particular were consid-  
ered characteristic of duodji. Other  
materials, plastic and glass for ex-  
ample, were considered possibili-  
ties. The presupposition was that  
the designer is Sami but this was  
not necessarily required of the  
maker of the product, especially  
if the artefacts were industrially  
manufactured or in serial produc-  
tion. Knowledge of Sami culture  
was regarded important, as it en-  
ables a clear and distinct difference  
to be made between duodji and  
other forms of design.

Cultural competence, as defined  
at the beginning of this article, im-



ja maid bastá ovddidit buktagin ja markanjodiheamis. Kulturmáhtolašvuohta lea maiddái kultuvrralaš lohkan dáidu. Jearahallon olbmot Johkamohkis deattuhedje maiddái kulturmáhtolašvuođa oaidninvuogi. Sii atne dehálažžan, ahte hábmejeaddji lea sápmelaš, millosit maiddái duodječeahppi, vai son dovdášii daid rájiid, maid olis hábmena sáhtašii ovddidit duoji vuodul.

Arctic Design figgá fidnet dahjege luovvat dakkáraš hábmena, mas leat oktavuodát duodjai ja dakko bakte sámi kultuvrii. Muhto galggašiiigo Suomasge deattuhit hábmejeaddji sápmelaš boahtimiša dahje duodječehppodaga? Jos ná livččii, de dalle gárttašeimmet geassit njuolggo linjjá mánggamohkálaš identitehtasijaid čađa. Seammáš ráddješeimmet vejolašvuođaid olggobeallái dakkár hábmejeaddjiid, geain livččii náka lahkoniit sáme kultuvrra nuppelágan oaidninvuogis, muhto sin identiteahhta ii čágašii min geassin linjjá vuollái.

Kultuvrralohkandáidu ii leat eamiskeaŋka muhto dáidu, man ohppet olbmuid gaskasaš oktavuodá doallamis. Nuvtgo Østern gávn-

muotoilua voisi kehittää duodjista käsin.

Arctic Design pyrkii samaan eli luomaan sellaista muotoilua, jolla on yhteydet duodjiin ja sitä kautta saamelaiseen kulttuuriin. Mutta tulisiko Suomessakin painottaa muotoilijan saamelaista alkuperää tai duodjिताitoa? Jos näin olisi, silloin joutuisimme vetämään suoran linjan monimutkaisten identiteettisäikeiden läpi. Samalla rajaisimme mahdollisuuksien ulkopuolelle sellaisia muotoilijoita, joilla olisi kykyä lähestyä saamelaiskulttuuria toisenlaisesta näkökulmasta, mutta heidän identiteettinsä ei mahtuisi vetämämme linjan alle.

Kulttuurinlukutaito ei ole syntymälahja, vaan taito, joka opitaan ihmisten välisessä kanssakäymisessä. Kuten Østern totesi, kulttuuriosaaaminen on luonteeltaan reflektivistä.<sup>24</sup> Kulttuuristen koodien ymmärtäminen edellyttää, että kaikki osapuolet käsittävät ne samalla tavalla ja että niillä on kaikille osapuolille samassa yhteydessä sama merkitys.

Tämä tarkoittaa Arctic Designin kohdalla mielestäni sitä, että design yksiselitteisesti etäännytetään tarpeeksi kauas duodjista, jolloin sellainenkaan, joka ei duodjia tun-

plies the ability to develop products connected to cultural capital, and which allow for production and marketing. Cultural competence also entails cultural literacy. The interviewees in Jokkmokk emphasised the idea of cultural competence. They considered it is important that the designer is Sami, and preferably knows duodji, as this enables them to identify the limits of the framework from which duodji can be used to develop design.

The objective of Arctic Design is similar: to create design connected to duodji, and through this, to Sami culture. But should the designer's Sami origin or duodji knowledge be emphasised in Finland as well? If this is required, we have to draw a straight line through complex strands of identity. Simultaneously, we might exclude designers who possess skills to approach the Sami culture from another point of view as their identity would be regarded unfit within the limits we have drawn.

Cultural literacy is not an innate gift; it is a skill to be learnt when interacting with people. As Østern states, cultural competence is reflective by nature.<sup>24</sup> A requirement for understanding cultural codes is

---

24 Østern 2006, s. 28

---

24 Østern 2006, p. 28

nahii, kulturmáhtolašvuohta lea luonddustis reflektiivvalaš.<sup>24</sup> Kultuvrralaš kodaid ipmirdeapmi gáibida, ahte visot oassebeallit áddejit daid seammaláhka ja ahte dain lea buot oassebellide seamma oktavuodas seamma mearkkašupmi.

Dát dárkkuha Arctic Designa buohta mu mielas dan, ahte design eavttuidhaga gáidaduvvo doarvái guhkás eret duojis. Dalle dakkárge, guhte ii duoji dovdda, ii sáhte dulkot buktaga sámeduodjin. Ja nuppegežiid dat, guhte dovda duoji, ii veardit ođđa hábmena árbevirolaš duodjái ja árvoštala duojára čuorbbes sámeduojárin.<sup>25</sup>

Boahtevaš hábmenoahpahuš berrešiige addit oahppiidasas dakkáraš kultuvrralaš gárvvisvuodaid, ahte sii álkit bastet atnit ávkin ja kritihkalaččat árvoštallat iežaset válljejumiid vajálduhtekeahhtá hábmejeaddji iehčanasvuodá.

Arctic Design lea hábmemma ja kultuvrra dutkamuššii gáldu, mii addá olu. Livččii miellagiddevaš dutkat lagabut ovdamearkka dihte daid hábmejeaddjiid, geat jo dál geavahit iežaset plánenbarggus sáme kultuvrra ja duoji elemeant-

ne, voi tulkita tuotetta samiduodjiksi. Ja toisin päin se, joka tuntee duodjia, ei vertaa uutta muotoilua duodjiin ja arvioi tekijää taitamattomaksi saamenkäsityöntekijäksi.<sup>25</sup>

Tuleva muotoilukoulutus tulisikin antaa opiskelijoilleen sellaiset kulttuuriset valmiudet, että he vaivatta pystyvät hyödyntämään ja kriittisesti arvioimaan omia valintojaan unohtamatta muotoilijan itsenäisyyttä.

Arctic Design on muotoilun ja kulttuurin tutkimukselle antoisa lähde. Olisi mielenkiintoista tutkia lähemmin esimerkiksi niitä muotoilijoita, jotka jo nyt käyttävät suunnittelussaan saamelaiskulttuurin ja duodjin elementtejä. Olisi kiinnostavaa analysoida, miksi juuri tietyt kulttuuriset merkit ja symbolit näkyvät näiden suunnittelijoiden tuotannossa. Duodjista muotoiluun – hankkeen ansiosta voimme varmasti nähdä tulevaisuudessa näkökulmia näihin asioihin. Kuka tietää, jos jokin Arctic Design – tuotteista joskus on duodjia.

---

<sup>25</sup> Vrt. Guttorm 2004, s. 59-61

that all parties understand them in a similar way and that they hold a similar meaning to all parties in the same context.

As I see it, for Arctic Design this means that the design should be developed sufficiently apart from duodji, which would mean that even those unfamiliar with duodji would not read it as semi-duodji. This also works the other way around: those who are familiar with duodji, would not compare new design to duodji, and criticise the maker as an unskilled Sami artisan.<sup>25</sup> Future design education should provide students with the cultural competence and abilities to easily take full advantage of their choices and to be able to critically evaluate them, without overlooking designer's independence.

Arctic Design is a rewarding source for the study of design and culture. Interesting subjects for research include designers who already employ features of Sami culture and design in their work. It would also be interesting to analyse why certain, specific cultural signs are visible in the work of these designers. Thanks to the From Duodji to Industrial Design project, new perspectives on these matters will

---

<sup>25</sup> Cf. Guttorm 2004, pp. 59-61

---

<sup>24</sup> Østern 2006, s. 28

<sup>25</sup> Vrd. Guttorm 2004, s. 59-61

taid. Livččii beroštahtti analyse-  
ret, manin aiddo dihto kultuvrralaš  
mearkkat ja symbolat vuhttojit  
dáid plánejeaddjiid buvttadea-  
mis. Duojis hábmemii – prošeavtta  
ánssus mii sáhttit vissásit fidnet  
boahhtevuođas oaidninvugiid  
dáiddage áššiide. Giilba diehtá, jos  
juogamii Arctic Design –buktagiin  
muhtimin lea duodji.



surely be opened up. Who knows -  
perhaps one day, some of the Arc-  
tic Design products will belong to  
duodji.

## Gáldut

Guttorm, Gunvor 1996: Duodji og  
sosialisering. Girjjis Vandringar: en  
antologi utifrån kvinnoforsknings-  
perspektiv. Doaimm. Lena Trojer:  
medförfattare Lena Abrahamson  
(et al.). Luleå, högskolan i Luleå.

Guttorm, Gunvor 2004: Kunstner,  
verk og betrakter – kunsthistoris-  
ke grunnlagsproblemer og duod-  
ji i en postkolonial teoridanning.  
Girjjis Sløyden, minoritetene, det  
flerkulturelle og et internasjonalt  
perspektiv. Doaimm. Guttorm,  
Gunvor; Sandven, Jostein. NordFo,  
Nordisk Forum för Forskning och  
Utvecklingsarbete inom utbildning  
i slöjd, B:13/2004.

## Lähteet

Guttorm, Gunvor 1996: Duodji og  
sosialisering. Teoksessa Vandringar:  
en antologi utifrån kvinnoforsknings-  
perspektiv. Toim. Lena Trojer:  
medförfattare Lena Abrahamson  
(et al.). Luleå, högskolan i Luleå.

Guttorm, Gunvor 2004: Kunstner,  
verk og betrakter – kunsthistoriske  
grunnlagsproblemer og duodji i en  
postkolonial teoridanning. Teok-  
sessa Sløyden, minoritetene, det  
flerkulturelle og et internasjonalt  
perspektiv. Toim. Guttorm, Gunvor;  
Sandven, Jostein. NordFo, Nordisk  
Forum för Forskning och Utveck-  
lingsarbete inom utbildning i slöjd,  
B:13/2004.

## Reference Material

Guttorm, Gunvor 1996: Duodji og  
sosialisering. In: Vandringar: en an-  
tologi utifrån kvinnoforskningsper-  
spektiv. Eds. Lena Trojer: medför-  
fattare Lena Abrahamson (et al.).  
Luleå, högskolan i Luleå.

Guttorm, Gunvor 2004: Kunst-  
ner, verk og betrakter – kunsthis-  
toriske grunnlagsproblemer og  
duodji i en postkolonial teoridan-  
ning. In: Sløyden, minoritetene, det  
flerkulturelle og et internasjonalt  
perspektiv. Eds. Guttorm, Gunvor;  
Sandven, Jostein. NordFo, Nordisk  
Forum för Forskning och Utveck-  
lingsarbete inom utbildning i slöjd,  
B:13/2004.

Oahpahálddahus 2006: Saamenkäsityöemestarin ammattitutkinto 2006. Näyttötutkinnon perusteet. Edita Prima Oy, Helsset.

Wilenius, Markku 2004: Luovaan talouteen. Kulttuuriosaaminen tulevaisuuden voimavarana. Edita, Helsset.

Østern Anna-Lena 2006: Kulturell läsfärdighet genom estetiska läroprocesser. Girjjis; Kulturella mötesplatser i tid och rum. Doaimm. Anna-Lena Østern, Kaj Sjöholm & Sol-Britt Arnolds-Granlund. Rapport från Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi Nr 18, Vasa.

<http://www.samernas.nu/omskolan/historik.asp> 26.6.2007

<http://www.samernas.nu/omskolan/index.asp> 26.6.2007

Opetushallitus 2006: Saamenkäsityöemestarin ammattitutkinto 2006. Näyttötutkinnon perusteet. Edita Prima Oy, Helsinki.

Wilenius, Markku 2004: Luovaan talouteen. Kulttuuriosaaminen tulevaisuuden voimavarana. Edita, Helsinki.

Østern Anna-Lena 2006: Kulturell läsfärdighet genom estetiska läroprocesser. Teoksessa; Kulturella mötesplatser i tid och rum. Red. Anna-Lena Østern, Kaj Sjöholm & Sol-Britt Arnolds-Granlund. Rapport från Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi Nr 18, Vasa.

<http://www.samernas.nu/omskolan/historik.asp> 26.6.2007

<http://www.samernas.nu/omskolan/index.asp> 26.6.2007

Opetushallitus 2006: Saamenkäsityöemestarin ammattitutkinto 2006. Näyttötutkinnon perusteet. Edita Prima Oy, Helsinki. [National Board of Education 2006: The vocational qualification of Sami Handicraft Master in 2006. Requirements for the competence-based qualification.]

Wilenius, Markku 2004: Luovaan talouteen. Kulttuuriosaaminen tulevaisuuden voimavarana. Edita, Helsinki.

Østern Anna-Lena 2006: Kulturell läsfärdighet genom estetiska läroprocesser. In: Kulturella mötesplatser i tid och rum. Red. Anna-Lena Østern, Kaj Sjöholm & Sol-Britt Arnolds-Granlund. Rapport från Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi Nr 18, Vasa.

<http://www.samernas.nu/omskolan/historik.asp> 26.6.2007

<http://www.samernas.nu/omskolan/index.asp> 26.6.2007



Elle Valkeapää